

”Toista maailmaa varten”
C.S. Lewisin käsitys kristinuskon ytimeästä

Juha Lavapuro
Dogmatiikan tutkielma
Tammikuu 2023

Tiivistelmä

Tiedekunta: Teologinen tiedekunta

Maisteriohjelma: Teologian ja uskonnotutkimuksen maisteriohjelma

Opintosuunta: Kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asiantuntijatyö

Tekijä: Juha Lavapuro

Työn nimi: "Toista maailmaa varten" – C.S. Lewisin käsitys kristinuskon ytimestä

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Tammikuu 2023

Sivumäärä: 56

Avainsanat: Jumala, Kristinusko, Kuolemanjälkeinen elämä, Synti, Taivas

Säilytyspaikka: Helsingin Yliopiston kirjasto

Muita tietoja:

Tiivistelmä:

Tässä tutkielmassa tutkin C.S. Lewisin näkemystä kristinuskon ytimestä eli "pelkästä kristinuskosta". Mikä on kristinuskon luovuttamaton ydin? Tutkielman metodi on systemaattinen analyysi. Systemaattisessa analyysissä analysoidaan käsitteitä, väitteitä, argumentaatiota ja taustaoletuksia. Tutkielman pääluvut etenevät niin, että ensin käsittelen Lewisin käsitystä ongelmasta, johon kristinusko vastaa. Sen jälkeen käsittelen Lewisin käsitystä siitä, miten kristinusko vastaa tähän ongelmaan, ja lopuksi käsittelen Lewisin käsitystä siitä, millaista kristityn elämä sitten on.

Lewisin mukaan Jumala on luonut maailman ja ihmiset siksi, että hän halusi luoda ikuisia henkiä, jotka vapaaehtoisesti voisivat elää yhteydessä häneen. Tämä kuitenkin edellytti materiaallisen maailman luomista. Ihmisen päämäärä on siis elää Jumalan luona, tulla osalliseksi Jumalan elämästä ja kokea ikuista iloa. Syntiinlankeemuksessa ihminen asetti oman itsensä etusijalle, eikä enää antautunut elämään Jumalalle. Tämän myötä ihmiskunta joutui eroon Jumalasta. Moraalilaki kuitenkin painostaa ja vaatii ihmisiä toimimaan tietyllä tavalla, mutta kukaan ihminen ei pysty näitä vaatimuksia täyttämään. Tämä on ongelma, johon kristinusko vastaa.

Jumalan Poika syntyi ihmiseksi ja täytti lain vaatimukset ja sovitti ihmiskunnan synnit kuolemalla ristillä. Kristuksessa luotu ihmiselämä yhdistyi täydellisesti Jumalan ikuiseen elämään, ja tämä elämä leviää ihmisiin "hyvän tartunnan" kautta. Olemalla lähellä Kristusta, ihminen tulee osalliseksi tästä elämästä. Jumala alkaa muuttaa ihmistä kohti täydellisyyttä, mutta tämä muutos ei tule valmiiksi vielä tämän elämän aikana. Vasta Taivaassa ihminen tulee sellaiseksi kuin Jumala on hänet tarkoittanut. Taivaassa olemassaolo tulee entistä konkreettisemmaksi ja todellisemmaksi. Ihmiset eivät sulaudu Jumalaan vaan tulevat entistä enemmän omiksi persoonikseen. Helvetti puolestaan on vaipumista lähes olemattomuuteen. Taivas ja Helvetti ovat siis tietyllä tapaa olemassaolon ääripäitä.

Lewisin ajattelussa ikuinen elämä näyttäisi olevan strukturoiva periaate eli asia, johon kaikki muu jollain tavalla liittyy. Lewisin mukaan kristinuskoa ei voi ymmärtää, eikä siinä oikeastaan olisi mitään ymmärrettävää, mikäli siitä puuttuisi ikuisen elämän toivo. Se onko elämä ikuista vai rajallista vaikuttaa myös siihen, millaiset asiat ihmisen elämässä ovat tärkeitä. Kristinuskon ydin on siinä, että Kristuksen sovitustyön ansiosta ihminen voi lopulta Taivaassa tulla sellaiseksi kuin Jumala on alunperin tarkoittanut.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	2
Johdanto	1
Taustaa	6
C.S. Lewis – professori, kirjailija ja apologeetta	6
'Mere Christianity' käsitteenä	7
Ihmiselämän realiteetit – maailma, synty ja laki	11
Rakkaus ja loputon ilo luomisen tarkoituksena.....	11
Ylpeys ihmisen ja Jumalan välisen suhteen rikkojana	14
Moraalilaki Jumalan äänenä	18
Jumala ja pelastus.....	23
Kolmiyhteinen Jumala.....	23
Kristus uudenlaisen elämän antajana	27
Taivas ja Helveti olemassaolon ääripäinä	33
Kristillinen elämä	39
Kristukseksi pukeutuminen ensimmäisenä askeleena – täydellisyys lopullisena päämääränä	39
Usko järjen parina.....	43
Ikuisen elämän toivo suunnan ja merkityksen antajana.....	46
Johtopäätökset.....	51
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	55
Lyhenteet.....	55
Lähteet	55
Kirjallisuus	55

Johdanto

Clive Staples Lewis (1898—1963) oli Belfastissa syntynyt brittiläinen kirjailija, kristillinen apologeetta ja maallikkoteologi sekä kirjallisuuden tutkija. Lewisia pidetään yhtenä 1900-luvun vaikutusvaltaisimmista kristillisistä kirjailijoista, sillä hänen teoksiaan on luettu ympäri maailman. Monet ovat saaneet käsityksensä kristinuskosta nimenomaan Lewisin *Mere Christianity* -teoksen kautta, vaikka kenties parhaiten Lewis tunnetaan kuitenkin Narnian tarinat -lastenkirjoistaan. Koska Lewisin merkitys eräänlaisena kristinuskon popularisoijana ja ennen kaikkea intellektuellina puolustajana on suuri, on tarpeen tutkia hänen ajatuksiaan.

Tässä tutkielmassa tutkin Lewisin käsitystä kristinuskon ytimeä, eli siitä, mitä hän kuvaa käsitteellä *mere Christianity* (suom. pelkkä kristinusko). Lewis ei itse keksinyt tätä käsitettä, vaan hän poimi sen 1600-luvulla eläneeltä puritaaniteologilta Richard Baxterilta. Lewis käyttää käsitettä pitkälti samassa merkityksessä kuin Baxterkin. Molemmat tarkoittavat käsitteellä eräänlaista puhdasta kristinuskoa, joka vaikuttaa eri kirkkokuntien taustalla, ja jonka erilaisia ilmentymiä eri kirkkokunnat ovat. Käsite kätkee siis sisäänsä kaiken kristinuskon keskeisen sisällön, joka yhdistää eri kirkkokuntia, ja rajaa ulkopuolelle kristillisen uskon vähemmän keskeisiä asioita, jotka ovat usein kirkkokuntien omia erityispiirteitä tai painotuksia, ja jotka monesti myös erottavat kirkkokuntia toisistaan. Lewisia kohtaan on kuitenkin esitetty kritiikkiä sen suhteen, mitä hän sisällyttää pelkän kristinuskon käsitteeseen ja millä perusteella, mutta tätä käsittelen enemmän tuonnempana. Joka tapauksessa 'pelkkä kristinusko' Lewisin käyttämänä on luonnollisesti Lewisin näkemys siitä, mikä kristinuskossa on keskeisintä.

Lewisin päämääränä ei ollut tuoda omaa ajatustaan mitenkään uutena kristinuskon tulkintana. Päinvastoin hänen tavoitteensa oli hahmottaa ja esittää kristinusko sellaisena, kuin se kristinuskon historiassa perinteisesti on käsitetty. Tärkeimpiä kiintopisteitä Lewisille ovat Raamattu ja varhaisen kirkon uskontunnustukset. Lewis ei myöskään ottanut kantaa siihen, mikä kirkkokunta hänen mielestään olisi oikeaoppisin ja toteuttaisi kristinuskon ydintä kaikkein puhtaimmin. Hän suhtautui kriittisesti sellaisiin ajatuksiin, että jokin tietty kirkkokunta olisi ensisijainen tai etuoikeutettu.¹ Alistar McGrathin mukaan Lewis ajatteli pikemminkin, että ”siinä missä eri tunnustuskunnat ovat tärkeässä roolissa kristillisen uskon elämisessä todaksi, kukin tunnustuskunta tulisi nähdä jonkin perustavammanlaatuinen – ’pelkän kristinuskon’ – ruumiillistumana tai ilmentymänä.”² Lewis ei siis ajanut erillisten tunnustus-

¹ McGrath 2014, 148.

² McGrath 2014, 149. Kaikki suomennokset ovat tutkielman tekijän omia.

kuntien lakkauttamista, vaan näki ne puhtaan kristinuskon erilaisina tulkintoina. 'Pelkkä kristinusko' vaikuttaa kaikkien oikeaoppisten kristillisten kirkkojen taustalla, mutta mikään kristillinen kirkko ei tyhjeny 'pelkän kristinuskon' käsitteeseen vaan kukin kirkkokunta lisää jotain omaleimaista, joka ei sinänsä tee siitä sen oikeampaa tai väärempää kristillisyyttä. Lewis itse kuvaa tätä niin, että 'pelkkä kristinusko' on eteinen tai käytävä, johon kukaan ei halua jäädä pysyvästi, mutta josta sitten pääsee eri huoneisiin, eli eri kirkkokuntiin, joissa on viihtyisää ja mukavaa. Lewisille kristillisen elämän kannalta kirkkokunnat eli kristilliset yhteisöt ovat siis aivan keskeisessä ja korvaamattomassa roolissa.³ Toisaalta taas, kyllä Lewis toivoi, että kristityt voisivat tulla yhteen: "Aika on aina kypsä uudelleenyhdistymiselle. Hajaannus kristittyjen välillä on synty ja skandaali, ja kristittyjen tulisi kaikkina aikoina pyrkiä kohti yhdistymistä, jos se vain tapahtuu heidän rukoustensa kautta."⁴ Parasta siis olisi, että kristityt tulisivat jälleen yhteen, mutta realiteetit asettavat omat rajansa ja näissä olosuhteissa meillä on eri kirkkokuntia ja niin kristinusko nyt ilmenee.

Lewis itse oli anglikaani. McGrathin mukaan ei ole täysin selvää, oliko kääntymisen jälkeinen päätös kuulua nimenomaan anglikaaniseen kirkkoon peruja lapsuudesta Belfastissa vai älyllisen pohdinnan tulos. Suuri merkitys näyttää kuitenkin olleen sillä, että Lewis halusi sitoutua paikalliseen seurakuntaan ja kirkkoon. Lewis näki anglikaanisuuden englantilaisena kristinuskon sovelluksena ja hänestä sitoutuminen paikallisuuteen oli tärkeää. Lewisin kääntymyksessä anglikaanteologeilla ei ollut kovin suurta roolia, sillä monet Lewisin tärkeimmistä keskustelukumppaneista uskosta puhuttaessa olivat jotain muuta kuin anglikaaneja, kuten esimerkiksi J.R.R. Tolkien, joka oli katolinen. Joitakin 1500- ja 1600-lukujen anglikaanteologioiden teoksia Lewis kuitenkin luki ja niillä oli häneen suuri vaikutus. Niinpä Lewisin käsitykset muotoutuivat muistuttamaan enemmän tuon ajan anglikaanisuutta, kuin hänen oman aikansa anglikaanisuutta.⁵ McGrath pohtii teoksessaan, voidaanko Lewisia pitää anglikaanisena kirjoittajana ja toteaa näin: "Lewis tulisi ymmärtää uskonnollisena kirjoittajana ja apologeettana, joka sattui olemaan Englannin kirkon jäsen, ei jonakuna, joka tarkoituksella näki – tai toi esille – itsensä erityisesti *anglikaanisena* uskonnollisena kirjoittajana ja apologeettana."⁶

Lewisilla ei ollut teologian alan koulutusta eikä hän toiminut kirkollisessa virassa, vaan hän oli kirjallisuuden tutkija. Robert MacSwainin mukaan Lewisia on tutkittu yllättävän vähän teologian alalla siihen nähden, miten suuren suosion hänen teoksensa ovat saaneet.

³ Lewis 2012, xv. McGrath 2014, 149.

⁴ FCC, 327.

⁵ McGrath 2014, 152–154.

⁶ McGrath 2014, 147–148.

MacSwainin mukaan Lewis on suurella todennäköisyydellä 1900-luvun vaikutusvaltaisin uskonnollinen kirjailija, vaikka valtavirran teologian piireissä hänen merkitystään on usein vähätelty.⁷ Yksi syy teologiien vähäiselle kiinnostukselle Lewisia kohtaan saattaa olla se, että Lewis ei teoksissaan juuri viitannut oman aikansa tuoreimpiin teologisiin tutkimuksiin eikä käynyt näiden kanssa juuri keskustelua. Lewisin teologiset ja apologeettiset teokset oli ylipäänsä suunnattu suurelle yleisölle ja täten pitkälti akateemisen maailman ulkopuolelle.⁸

2000-luvulle tultaessa myös teologiien kiinnostus Lewisia kohtaan on kasvanut huomattavasti. Vuonna 2010 julkaistiin Robert MacSwainin ja Michael Wardin toimittama *Cambridge Companion to C.S. Lewis*. Alister McGrath on puolestaan kirjoittanut Lewisista kirjan nimeltä *The Intellectual World of C.S. Lewis* (2013, tässä tutkielmassa käytän vuoden 2014 painosta.) Suomalaistenkin tekemää tutkimusta C.S. Lewisista on julkaistu lähiaikoina. Jason Lepojärven väitöskirja *God is love, but love is not God* (2015) käsittelee Lewisin käsitystä rakkaudesta. Myös C.S. Lewisia käsitteleviä Pro Gradu -tutkielmia on tehty Helsingin Yliopistossa muutamia viime vuosina, Riku Larmalan tutkielma vuodelta 2015 sekä Timo Kankaan ja Mattias Kaitaisen tutkielmat, jotka ovat molemmat vuodelta 2020. Larmalan tutkielman aiheena oli Augustinuksen vaikutus Lewisin käsitykseen ilosta. Kangas puolestaan tutki uskonnollisen kokemuksen merkitystä Lewisin ajattelussa ja Kaitaisen aiheena oli Lewisin myyttikäsitys ja sen vaikutus hänen teologiaansa.

Tässä tutkielmassa tutkimustehtävänäni on tutkia, mitä on 'pelkkä kristinusko' Lewisin mukaan. Mikä siis on hänen mukaansa luovuttamaton kristinuskon ydin? Etenen tässä tutkielmassa seuraavalla tavalla: ensimmäisessä pääluvussa kuvaan Lewisin käsityksen ongelmasta, johon kristinusko vastaa. Ensin käsittelen sitä, miksi maailma ylipäänsä on olemassa. Sen jälkeen käsittelen syntiä ja syntiinlankeemusta ja ensimmäisen pääluvun viimeisenä aiheena on moraalilaki. Toisessa pääluvussa tarkastelen Lewisin käsitystä Jumalasta ja pelastuksesta. Tarkastelen sitä, miten Lewis ymmärtää Jumalan olemuksen ja sen jälkeen siirryn tarkastelemaan pelastusta, joka on ratkaisu ensimmäisessä pääluvussa tarkasteltuun ongelmaan. Toisen pääluvun viimeinen aihe on Taivas ja Helveti, jotka liittyvät olennaisesti pelastukseen. Kolmannessa pääluvussa käsittelen sitä, mitä kristittynä eläminen on. Käsittelen esimerkiksi, miten kristillistä elämää Lewisin mukaan eletään ja mihin se johtaa. Toiseksi käsittelen uskon ja järjen suhdetta kristityn elämässä, ja viimeisenä aiheena on se, millaisia vaikutuksia toivolla ikuisesta elämästä on kristityn toimintaan ja ajatteluun. Valitsemani lähestymistapa eli ongelma-ratkaisu-vaikutus on mielestäni perusteltu, sillä nämä

⁷ MacSwain 2010, 1–3.

⁸ McGrath 2014, 165; Lepojärvi 2015, 16–17.

kolme teemaa näkyvät myös päälähteenäni käyttämässä Lewisin *Mere Christianity* -teoksessa, joskin näitä teemoja käsitellään teoksessa myös lomittain. Toinen syy näiden aiheiden valintaan on eräs Lewisin kirjoittama kirje, jossa hän asettaa vastakkain 'pelkät kristityt' ja 'liberaalit' tai 'modernistit', ja kertoo, mikä hänen mielestään erottaa nämä toisistaan:

Maallikolle näyttää ilmiselvältä, että se mikä yhdistää evankelisia ja anglokatolisia 'liberaaleja' tai 'modernisteja' vastaan, on jotakin hyvin selvää ja merkityksellistä, nimittäin se tosiasia, että molemmat ovat läpikotaisin supernaturalisteja, jotka uskovat luomiseen, lankeemukseen, inkarnaatioon, ylösnousemukseen, toiseen tulemiseen ja neljään viimeiseen asiaan⁹. Tämä ei yhdistä niitä ainoastaan toisiinsa, vaan kristinuskoon sellaisena kuin se on ymmärretty kaikkialla kaikkien keskuudessa. [...] Ehkäpä ongelma on se, että supernaturalisteina, olivat he sitten matala- tai korkeakirkollisia, heiltä puuttuu yhteinen nimi. Saanko ehdottaa 'Syvää Kirkkoa'; tai mikäli se ei ole riittävän nöyrä, Baxterin 'pelkät kristityt'?"¹⁰

Lewisin mukaan pelkät kristityt, kuuluivat he sitten mihin kirkkokuntiin tahansa, ovat supernaturalisteja, eli he uskovat yliluonnolliseen. Lewis näkee tämän vastakohtana modernistisen tai liberaalin kristillisyyden, jota hän kutsuu myös 'ei-ihmeelliseksi' (*non-miraculous*). Tällainen kristinuskon muoto on Lewisin mielestä vesitettyä kristinuskoa, josta on poistettu kaikki hankalat ja kenties modernin ihmisen järkeä loukkaavat opit. Pelkät kristityt puolestaan uskovat ihmeisiin ja myös perinteisiin kristillisiin opinkohtiin, kuten luomiseen, lankeemukseen ynnä muihin yllä olevassa lainauksessa mainittuihin seikkoihin. Pitkälti tällainen keskeisten opinkohtien, yliluonnollisen ja ikuisen elämän merkityksen painotus näkyy Lewisin ajattelussa ja myös päälähteessäni. Yhteiseksi nimitykseksi näille aitoa kristinuskoa edustaville kristityille Lewis ehdottaa 1600-luvun puritaaniteologi Richard Baxterilta peräisin olevaa termiä 'pelkät kristityt'.¹¹

Tässä tutkielmassa käytän päälähteenäni C.S. Lewisin teosta *Mere Christianity*, johon on koottu Lewisin Toisen maailmansodan aikaisia radiopuheita, joissa hän selitti kristinuskoa. Nämä puheet julkaistiin ensin kolmessa osassa *Broadcast Talks* (1942), *Christian Behaviour* (1943) ja *Beyond Personality* (1944). Näihin teoksiin Lewis teki joitakin vähäisiä lisäyksiä, joita ei ollut radioiduissa puheissa. Nämä kolme teosta koottiin yhdeksi teokseksi ja julkaistiin vuonna 1952. *Mere Christianity* on ennen kaikkea apologeettinen teos. Sen päämäärä on vakuuttaa lukijat kristinuskon totuudesta ja merkityksestä jokaisen ihmisen kannalta. Teos pyrkii myös selittämään kristinuskon hankalampia opinkohtia ymmärrettävällä tavalla. Toinen

⁹⁹ Kuolema, tuomio, Taivas ja Helvetti.

¹⁰ FCC, 421. Julkaistu ensimmäisen kerran lehdessä *Church Times*, Vol. CXXXV 8.2.1952. "To a layman, it seems obvious that what unites the Evangelical and the Anglo-Catholic against the 'Liberal' or 'Modernist' is something very clear and momentous, namely, the fact that both are thoroughgoing supernaturalists, who believe in the Creation, the Fall, the Incarnation, the Resurrection, the Second Coming, and the Four Last Things. This unites them not only with one another, but with the Christian religion as understood *ubique et ab omnibus*. [...] Perhaps the trouble is that as supernaturalists, whether 'Low' or 'High' Church, thus taken together, they lack a name. May I suggest 'Deep Church'; or, if that fails in humility, Baxter's 'mere Christians'?"

¹¹ FCC, 421; MC, 40.

keskeinen lähteeni on *The Problem of Pain*, jossa Lewis käsittelee kärsimyksen ongelmaa ja pyrkii selittämään, miksi Jumala sallii kärsimyksen. Lisäksi käytän lähteenäni esseekokoelmaa *Faith, Christianity and the Church*. Etenkin Taivasta ja Helvettiä käsitellessäni käytän myös Lewisin romaania *The Great Divorce*, joka kertoo Helvetissä asuvien ihmisten bussimatkasta Taivaaseen. Kyseinen teos on toki pitkälti fantasiakirjallisuutta, kuten Lewis itsekin toteaa, mutta siitä huolimatta monet siinä esitetyt kuvaukset ja ideat löytyvät jossain muodossa myös Lewisin apologeettisista teoksista.¹²

Tutkielman metodi on systemaattinen analyysi, jonka tarkoituksena on tarkastella tutkittavana olevan kirjoittajan käyttämiä käsitteitä, väitelauseita ja argumentaatiota, sekä pyrkiä löytämään kirjoittajan ajattelun taustalla vaikuttavia olettamuksia. Metodi on systeemi-immanentti eli siinä tutkitaan kirjoittajan näkemyksiä hänen omilla ehdoillaan, eli toisin sanoen mennään kirjoittajan ajatusmaailmaan sisälle, ja pyritään sitä kautta ymmärtämään hänen ajatteluaan. Lisäksi systemaattisen analyysin avulla voi olla mahdollista löytää tutkittavan kirjoittajan ajattelusta strukturoiva periaate tai useampi, eli jokin perusperiaate, joka ohjaa ja selittää hänen ajatteluaan.¹³

¹² GD, x.

¹³ Jolkkonen 2007, 12–21.

Taustaa

C.S. Lewis – professori, kirjailija ja apologeetta

Clive Staples Lewis (kavereiden kesken Jack) syntyi Belfastissa vuonna 1898 protestanttiseen perheeseen. Hänen vanhempansa olivat Albert ja Flora Lewis (os. Hamilton). Albert oli ammatiltaan asianajaja. Äidin puolen suvussa oli paljon kirkonmiehiä, kuten Floran isä, joka oli pappi, ja isoisä, joka oli ollut piispa Irlannin kirkossa. C.S. Lewisilla oli myös kolme vuotta vanhempi veli Warren, joka oli hänelle hyvin läheinen. Lewisin vanhemmat lukivat paljon kirjoja, ja niinpä nuorella Lewisillakin oli tilaisuus tutustua kirjojen maailmaan lapsesta asti. Varsinkin Warrenin muutettua Englantiin opiskelemaan, Lewisin aika kului usein kirjoja lu-
kiessa.¹⁴

Lewisin ollessa vain kymmenvuotias, hänen äitinsä kuoli syöpään. Tämän jälkeen Albert lähetti pojan Englantiin sisäoppilaitokseen jatkamaan koulunkäyntiä. Lewis ei kuitenkaan viihtynyt sisäoppilaitoksissa, ja lopulta hän siirtyi Albertin entisen rehtorin William Kirkpatrickin yksityisopetukseen Etelä-Englantiin. Tämän myötä Lewisin opinnot alkoivat sujua paremmin, ja lopulta vuonna 1916 Lewisin ollessa 18-vuotias hän sai opiskelupaikan Oxfordin yliopistosta ja pääsi näin opiskelemaan antiikintutkimusta (classics). Tällöin Lewis oli jo omaksunut ateistisen maailmankatsomuksen, ei niinkään nuoruusiän kapinan, vaan huolellisen pohdinnan ja erilaisten argumenttien arvioinnin perusteella. Ennen kuin Lewis oli ehtinyt kunnolla edes saada opintojaan yliopistossa alkuun, hän värväytyi armeijaan ja hänet koulutettiin upseeriksi. Marraskuussa 1917 hän päätyi etulinjaan Somersetin kevyen jalkaväkirykmentin vänrikkinä Pohjois-Ranskaan taistelemaan saksalaisia vastaan. Sodan julmuus vahvisti Lewisin ateismia entisestään. Lewisin taistelu Ensimmäisessä maailmansodassa päättyi 15. huhtikuuta 1918 kranaatinsirpaleisiin, jotka haavoittivat häntä jalkaan, käteen, kasvoihin ja keuhkoihin.¹⁵

Tammikuussa 1919 Lewis pääsi jatkamaan opintojaan Oxfordissa. Hän suoriutui opinnoistaan huippuarvosanoin ja parantaakseen työmahdollisuuksiaan yliopistomaailmassa hän opiskeli lisäksi englannin kieltä ja kirjallisuutta ja suoriutui niistäkin huippuarvosanoin. Hän toimi opintojensa jälkeen hetken filosofian opettajana Oxfordin yliopistossa, ja sittemmin vuonna 1925 Magdalen Collegessa englannin kielen ja kirjallisuuden tutkijana. Lopulta hän sai paikan Oxfordin yliopiston englannin kielen ja kirjallisuuden tiedekunnassa, jossa hän ystäväystyi muun muassa J.R.R. Tolkienin kanssa.¹⁶

¹⁴ McGrath 2014, ix.

¹⁵ Wilson 1990, 56; McGrath 2014, ix–x.

¹⁶ McGrath 2014, x–xi.

Tässä vaiheessa Lewis alkoi jo olla hieman epävarma ateistisen vakaumuksensa järkevyydestä. Kuitenkin vasta vuonna 1929 tai 1930 Lewisista tuli teisti. Kristillisen uskon Lewis omaksui viimeistään kesällä 1932, johon osaltaan johti Lewisin ja Tolkienin käymä keskustelu myytin luonteesta. Kesällä 1932 Lewis kirjoitti teoksen *The Pilgrim's Regress*, joka oli allegorinen kertomus hänen matkastaan kohti uskoa. Toisen maailmansodan aikana Lewis pääsi BBC:lle pitämään radiolähetyksiä, joissa hän selitti kristinuskoa suurelle yleisölle. Nämä puheet julkaistiin sittemmin kolmessa osassa ja lopulta koottiin yhteen ja julkaistiin nimellä *Mere Christianity* (1952).

Lokakuussa 1950 julkaistiin *The Lion, the Witch and the Wardrobe* (suom. *Velho ja Leijona*), joka oli ensimmäinen seitsemästä Narnian tarinat -kirjasarjan kirjasta. Narnian tarinat lienevät *Mere Christianity*n ohella kuuluisimpia Lewisin teoksia. Vuonna 1954 Lewis siirtyi Oxfordin yliopistosta Cambridgeen keskiajan ja renesanssin englannin kielen professoriksi. Ikänsä naimattomana elänyt Lewis yllätti tuttavansa vuonna 1957 menemällä naimisiin Joy Davidmanin kanssa. Vihkiminen tapahtui sairaalasängyn vierellä, sillä Joy oli kuolemansairas. Kolmen vuoden avioliiton jälkeen Joy kuoli kesällä 1960. Vaimonsa kuoleman aiheuttamaa surua Lewis tarkasteli kirjassaan *A Grief Observed* (1961), jota McGrathin mukaan pidetään edelleen yhtenä parhaimmista surutyötä käsittelevistä teoksista. Lopulta marraskuun 22. päivänä vuonna 1963 C.S. Lewis kuoli pitkäaikaisten vaivojensa päätteeksi. Historiaan tuo päivämäärä on kuitenkin jäänyt ennen kaikkea päivänä, jona Yhdysvaltain presidentti John F. Kennedy salamurhattiin.¹⁷

'Mere Christianity' käsitteenä

'Mere Christianity' -käsitteenä kumpuaa 1600-luvun puritaaniteologi Richard Baxterilta. 1600-luvun Englannissa vallitsi reformaation seurauksena erimielisyyksiä kristittyjen välillä. N.H. Keeblen mukaan Baxter ei halunnut hypätä minkään osapuolen kelkkaan, vaan pysytteli puolueettomana, ja pyrki toimimaan sillanrakentajana eri osapuolten välillä.¹⁸ Kun Baxterilta oli tarpeeksi kauan tivattu, mitä kirkkokuntaa hän edustaa, hän totesi olevansa ”pelkkä kristitty (*meer Christian*)” ja vastustavansa ”lahkoja ja puolueita”.¹⁹ Keeblen mukaan Baxterin ajatus oli se, että teologiset ja liturgiset erimielisyydet kristittyjen välillä eivät olleet olennaisia kristittyjen keskinäisen yhteyden kannalta. Baxter ei niinkään keskittynyt asioihin, jotka erottivat eri kristittyjä toisistaan, vaan halusi nähdä kaikissa kirkoissa ja kristittyjen yhteisöissä kristinuskon ytimen. Hän siis halusi nähdä erottavien asioiden sijaan yhdistävät tekijät.

¹⁷ Wilson 1990, 245–246, 293–296, 298; Duriez 2000, 113; McGrath 2014, xii–xiii.

¹⁸ Keeble, 1981, 28–29.

¹⁹ Baxter, *Church-history of the Government of Bishops* (1680); Keeble 1981, 30.

Ihminen, joka kunnioittaa kymmentä käskyä, uskontunnustusta ja Isä meidän -rukousta, on Baxterin mukaan katolisen kirkon²⁰ jäsen. Tähän ei vaikuta opilliset näkemykset tai liturgiset tavat.²¹

Toisaalta Joseph Pearce kritisoi Baxteria. Kun Englannissa puhkesi 1600-luvulla sisällissota, Baxter oli puritaanien puolella ja toimi Cromwellin joukoissa armeijan kappalaisena. Myöhemmin, kun anglikaanien jumalanpalvelus yhdenmukaistettiin, Baxter yhtäkkiä jättikin kirkon. Pearce siis pyrkii osoittamaan, että Baxter ei ensinnäkään ollut niin puolueeton kuin antoi ymmärtää, ja toisaalta, kun lopulta Englannin kirkko pyrki yhdentymään, hän hylkäsi kirkon.²²

Keeblen mukaan Lewis käyttää pelkän kristinuskon käsitettä hyvin samalla tavalla kuin Baxterkin. Kyse on kaikkien kristittyjen yhteisestä maaperästä, jonka päälle eri kirkkokunnat ovat sitten rakentaneet omanlaisiaan systeemejä. Kenties hieman yllättävästi ne kristityt, jotka ovat oman kirkkokuntansa sitoutuneita ja vankkumattomia kannattajia, ovat usein lähempänä muiden kirkkokuntien sitoutuneita jäseniä. Vaikka opilliset asiat erottavat heitä toisistaan, he ovat hengessä yhtä.²³ Vihamielisyys Lewisin mielestä kumpuaa pikemminkin niistä, jotka eivät oikein ole sitoutuneet mihinkään kirkkoon:

Minusta näyttää siltä, että 'äärimmäinen' aines jokaisessa kirkossa on lähimpänä toisiaan, ja kaikkien ryhmien liberaalit ja 'avarakatseiset' ihmiset eivät ikinä yhdisty. Dogmaattisen kristinuskon maailma on paikka, jossa tuhannet aika erilaiset ihmiset sanovat samaa asiaa, ja 'avarakatseisuuden' ja vesitetyn 'uskonnon' maailma on maailma, jossa pieni määrä ihmisiä (kaikki samanlaisia) sanovat aivan eri asioita ja muuttavat mieltään muutaman minuutin välein.²⁴

Vaikka siis luulisi, että avarakatseisten olisi kaikkein helpointa toimia keskenään, Lewisin mielestä juuri avarakatseisten on vaikeinta tulla keskenään toimeen. Ne taas, jotka ovat vankasti sitoutuneet dogmaan, löytävät yhteisymmärryksen huolimatta siitä, että heillä voi olla monia erilaisia opillisia käsityksiä keskenään. Lewis mainitsee myös "vesitetyn uskonnon" ja toisaalla hän puhuu nimenomaan "vesitetystä kristinuskosta". Tämän vesitetyn kristinuskon voisikin nähdä pelkän kristinuskon vastakohtana. Kristittyjen todellinen jakolinja ei Lewisin

²⁰ Katolisella kirkolla ei tässä tarkoiteta Roomalaiskatolista kirkkoa, vaan koko Kristuksen ruumista, eli kaikkia kristittyjä.

²¹ Keeble 1981, 31.

²² Pearce 2013, 97.

²³ Keeble 1981, 33

²⁴ FCC, 327. "So it seems to me that the 'extreme' elements in every Church are nearest one another, and the liberal and 'broad-minded' people in each Body could never be united at all. The world of dogmatic Christianity is a place in which thousands of people of quite different types keep on saying the same thing, and the world of 'broad-mindedness' and watered-down 'religion' is a world where a small number of people (all of the same type) say totally different things and change their minds every few minutes."

mukaan kulje eri kirkkokuntien välillä vaan pikemminkin ”liberaalien ja modernistien demytologisoidun teologian” ja ”supernaturalistien” eli yliluonnolliseen uskovien välillä.²⁵

Toki pelkän kristinuskon käsitettä on myös kritisoitu, eikä aivan syyttä. Ensinnäkin Mark A. Noll toteaa, ettei kristittyjen välillä oikeastaan vallitse yksimielisyyttä siitä, mitkä asiat ovat kristinuskon luovuttamattomia ydinkohtia. Esimerkiksi roomalaiskatolinen kristitty voisi kritisoida Lewisin käsitystä siitä, ettei Lewis suhtaudu kyllin jyrkästi avioeroon.²⁶ Toisaalta Pearce on sitä mieltä, että Lewis oli avioliittokäsityksessään aika lähellä katolista kantaa.²⁷ Sekä Pearcen että Nollin näkemyksessä on perää. Lewis ei ollut ihan katolinen siinä mielessä, että hän kyllä hyväksyi avioeron äärimmäisessä tilanteessa. Toisaalta Lewis suhtautui asiaan hyvin vakavasti ja ajatteli, että avioero on lähempänä ”molempien jalkojen amputaatiota”, kuin vaikkapa ”kauppasopimuksen purkamista”.²⁸

Ylipäätään käsitteen käytännön arvo on kyseenalainen siksi, että lopulta kristitty joutuu kuitenkin tekemään lukuisia päätöksiä sen suhteen, mitä mieltä hän on mistäkin kysymyksestä. Lewis myös itse ajatteli, että kirkkokunnat ovat olennaisia käytännön kristillisen elämän harjoittamisen kannalta, sillä kristitty tarvitsee aina yhteisön. Niinpä Lewisilla ei sinänsä ollut mitään sitä tosiasiaa vastaan, että on olemassa eri kirkkokuntia.²⁹

Pearcen mukaan pelkän kristinuskon etsiminen on ongelmallista siksi, että siihen ryhtyvä helposti poimii sieltä täältä kristillisestä traditiosta itselleen mieluisat opit ja muotoilee niistä itsensä näköisen kristinuskon. Lewis toki itsekkin tiedosti tämän ongelman. Pearce syyttää Lewisia poliittikkomaisuudesta, sillä Lewis välttelee ja suorastaan vaikenee tietyistä merkittävistä kysymyksistä.³⁰ Lewis ei esimerkiksi käsittele MC:ssä Neitsyt Mariaa millään tavalla, eikä myöskään pyhimysten asemaa kristinuskossa. Se, että Lewis välttelee näitä aiheita, saa asian näyttämään siltä, etteivät ne Lewisin mielestä ole tärkeitä. Lewis joutuu hankalaan positioon siksi, että esimerkiksi pyhimysten kunnioitus on ollut osa kristinuskoa varsin pitkään ja niin katolisten kuin ortodoksienkin keskuudessa. Lewis kuitenkin pyrkii esittelemään perinteistä kristinuskoa ”sellaisena kuin se on ymmärretty kaikkialla”.³¹ Niinpä jos Lewis esittelee kristinuskon niin kuin perinteisesti on ymmärretty, voiko hän jättää kokonaan käsittelemättä esimerkiksi pyhimysten asemaa? Protestantin näkökulmasta on toki perusteltua jättää nämä opit pois pelkästä kristinuskosta, koska jos ne kuuluisivat siihen, pelkkä kristinus-

²⁵ FCC, 421; Keeble 1981, 33.

²⁶ Noll 2002, 36–37.

²⁷ Pearce 2013, 109.

²⁸ MC, 105.

²⁹ Noll 2002, 38–39.

³⁰ Pearce 2013, 99.

³¹ FCC, 421.

ko saattaisi tuntua varsin katoliselta. Katolisesta näkökulmasta taas niiden poisjättäminen saa pelkän kristinuskon näyttämään varsin protestanttiselta.

Noll kuitenkin on sitä mieltä, että 'pelkkä kristinusko' on hyödyllinen ja tarpeellinen käsite. Noll avaa Andrew Wallsin näkemystä näin:

Wallsin visiossa jokainen aito kristinuskon ilmentymä missä tahansa erityisessä tilanteessa on uniikki, koska se ilmentymä toistaa alkuperäistä Kristuksen inkarnaatiota, [Kristuksen] joka syntyi, eli ja kuoli hyvin partikulaarissa ensimmäisen vuosisadan juutalaisessa kulttuurissa. Samaan aikaan, jokainen aito kristinuskon ilmentymä on yhteydessä kaikkiin muihin ilmentymiin, koska kaikki ilmentymät ovat osallisena yhteen pelastukseen, jonka inkarnoitunut Kristus on avannut.³²

Kristinusko ilmentyy siis joka paikassa ainutlaatuisella tavalla, koska se ilmentää ainutlaatuista tapahtumaa eli Kristuksen inkarnoitumista 2000 vuotta sitten. Mutta koska jokainen kristinuskon aito ilmentymä ilmentää tätä samaa tapahtumaa, eivät ne ole täysin itsenäisiä toisistaan. Näin siis jokaisen partikulaarin ilmentymän taustalta löytyy sama tapahtuma. Jokaisen kirkkokunnan taustalta löytyy siis pelkkä kristinusko, Kristuksen todellinen syntymä, elämä, kuolema ja ylösnousemus. Noll muokkaa hieman Lewisin vertausta, jossa Lewis sanoi pelkän kristinuskon olevan käytävä, ja eri kirkkokuntien olevan huoneita, joihin käytävästä pääsee. Nollin mukaan käytävää ei ole, vaan pelkkä kristinusko on koko talo, jonka sisällä huoneet ovat. Vaikka huoneet ovat keskenään erilaisia, niistä on silti nähtävissä se, että sama arkkitehti on ne suunnitellut.³³

Pelkkä kristinusko käsitteenä on sikäli hankala, että mitä enemmän siihen sisällytetään oppeja, eli mitä laajemmaksi 'pelkkä' kasvaa, sitä enemmän se luultavasti aiheuttaa kristittyjen keskuudessa erimielisyyttä ja vaatii tarkempia määritelmiä. Toisaalta, mikäli 'pelkkä'-alue on hyvin kapea, herää kysymys, onko käsitteestä hyötyä. Lisäksi jos alue on kovin kapea, erimielisyyksiä tulee siitä, mitä siihen sitten pitäisi sisällyttää.

³² Noll 2002, 42. "In Walls's vision, every genuine expression of Christianity in any particular setting is unique, because that expression is repeating the original Incarnation of Christ who was born, lived, and died within the very particular culture of first-century Judaism. At the same time, every genuine expression of Christianity is linked to every other expression, because all expressions of Christianity participate in the one salvation opened up by the Incarnate Christ."

³³ Noll 2002, 42.

Ihmiselämän realiteetit – maailma, synti ja laki

Rakkaus ja loputon ilo luomisen tarkoituksena

Tutkielman johdannossa kävi ilmi, että luominen on yksi kristinuskon perustavanlaatuisista opeista, joka kuuluu Lewisin mukaan 'pelkkään kristinuskoon'. Vaikka oppi luomisesta on Lewisille tärkeä, hän ei pidä olennaisena sitä, onko Genesiksen luomiskertomus kirjaimellisesti totta. Lewis pitää Raamatun alkukertomuksia myytteinä, joskaan myytillä hän ei tarkoita "ei-historiallisen totuuden symbolista representaatiota" vaan "kertomusta siitä, mikä *on saattanut olla* historiallinen fakta."³⁴ Toisin sanoen Raamatun alkukertomukset eivät edusta vain jonkinlaista totuudellista ajatusta, joka ei kuitenkaan perustu mihinkään historialliseen tapahtumaan, vaan pikemminkin ne kuvaavat myyttisellä kielellä sen, miten jokin historiallinen tapahtuma on saattanut kulkea. Käytännössä tämä siis tarkoittaa sitä, että esimerkiksi kertomukset kuuden päivän luomistyöstä ja syntiinlankeemuksesta hedelmää syömällä ovat tulkintoja siitä, miten historiallisesti tosi tapahtuma, eli luominen ja syntiinlankeemus ovat voineet tapahtua. Kertomusten teemat ovat siis historiallisia faktoja, mutta niiden yksityiskohdat eivät välttämättä pidä paikkansa. Luominen on totta, mutta se ei välttämättä tapahtunut kuudessa päivässä, ja syntiinlankeemus on totta, mutta se ei välttämättä tapahtunut hedelmää syömällä. Kuitenkaan kysymys ei ole siitä, että pelkkä luomisen tai lankeemuksen idea olisi tosi vailla historiallista pohjaa, vaan taustalla on oikea historiallinen tapahtuma, josta kertomukset ovat tulkintoja.³⁵ Lewisin mielestä Genesiksen luomiskertomus ei siis ole ristiriidassa esimerkiksi evoluutioteorian kanssa, joskin Lewisille evoluutio on pikemminkin Jumalan työkalu kuin sokea ja järjetön sattuma.

Lewisin mukaan ihminen oli ensin vain eläin, jota Jumala muovasi paremmaksi pitkän ajan kuluessa, jotta tästä voisi kerran tulla Jumalan kuva. Ihminen oli vain eläin siksi, että hänen kaikki toimintansa suuntautui kohti luonnollisia päämääriä. Eläin oli varsin älykäs, sillä oli näppärät kädet ja elimistö, joka kykeni tuottamaan puhetta. Lopulta Jumala antoi ihmiselle uudenlaisen tietoisuuden, jonka avulla se kykeni tiedostamaan itsensä ja Jumalan ja kykeni ymmärtämään esimerkiksi sellaisia käsitteitä kuin totuus ja hyvyys. Ihminen ei ollut enää vain

³⁴ PP, 71, alaviite 3.

³⁵ Brazier 2013, 1.6.ii. Antiikin tutkijana C.S. Lewis arvosti myyttejä, myös muita kuin juutalais-kristillisiä. Lewis ajatteli, että Kristuksessa "myytistä tuli fakta". (Vanhoozer 2010, 75–76.) Tällä hän tarkoitti sitä, että monet pakanakansojen myytit sisälsivät ajatuksia, odotuksia ja kertomuksia, jotka Kristuksen elämässä sitten tulivat todeksi tai saivat selityksen. Alister McGrath tiivistää Lewisin ajatusta niin, että kristinuskon on "kaikkien myyttien täyttymys – 'tosi myytti', jota kohti kaikki muut myytit pelkästään osoittavat." (McGrath 2014, 64.)

psykofyysinen olento, vaan se sai uudenlaisen hengellisen elämän, ja ihmisen henki ja tahto hallitsivat psykofyysistä organismia täydellisesti.³⁶

Miksi Jumala sitten loi maailman ja ihmisen? Lewisin mukaan ihmisen olemassaolon ainoa tarkoitus on tulla osaksi Jumalan elämää tai pikemminkin ”tulla otetuksi Jumalan elämään”.³⁷ Toisaalta Lewis myös kertoo, että ihmisen päämäärä on ”rakastaa ja tuntea loputonta iloa.” Jumala halusi luoda ”ikuisia henkiä” (*eternal spirits*) ja siihen tarvittiin maailma.³⁸ Lewis nimittäin esittää mahdollisuuden, että ainoa tapa saada aikaan useampia ikuisia henkiä on ensin tehdä niistä luonnollisia – Lewis tarkoittanee tällä ruumiillisia – olentoja, ja sitten tehdä niistä hengellisiä. Lewis perustelee tätä seuraavalla tavalla; kuten Nikean-Konstantinopolin uskontunnustuksessa todetaan, Jumalan Poika on syntynyt Isästä ja hän on ”tosi Jumala tosi Jumalasta.” Se, mikä syntyy Jumalasta, on siis itsekin Jumala. Ihmiset puolestaan ovat Jumalan luomia, eivätkä siksi ole jumalia. Kuitenkin ihmisen päämäärä on aina ollut päästä samanlaiseen suhteeseen Isän kanssa, kuin millaisessa Jumalan Poika on häneen. Miksei Jumala synnyttänyt ihmisiä samalla tavalla kuin hän synnytti oman Poikansa? Miksi piti luoda ihmisistä ruumiillisia olentoja, jotka olemukseltaan ovat erilaisia kuin hän? Lewisin mukaan yksi syy voisi olla se, että ilman maailmankaikkeutta eli siis luotua todellisuutta, on mahdotonta kuvitella useita Jumalan Poikia. On mahdollista, että ilman maailmankaikkeutta on yksi Isä ja yksi Poika, koska heidän erillisyytensä käy ilmi heidän suhteestaan eli siitä, että toinen on Isä ja toinen on Poika. Jos Poikia olisi useita, heidän suhteensa Isään olisi samanlainen. Ilman maailmankaikkeutta, eli ilman tilaa, aikaa ja materiaa Pojat eivät eroa mitenkään toisistaan. Voiko useita Poikia olla edes olemassa? Lewis kuvaa:

Luulisi, että on mahdollista muodostaa idea useista ’pojista’. Mutta kun ajattelen tarkemmin, huomaan, että idea näytti mahdolliselta vain, koska kuvittelin ne epämääräisesti ihmismuotoon seisoskelemaan yhdessä jonkinlaiseen tilaan. Toisin sanoen, vaikka teeskentelin ajattelevani jotakin, joka on olemassa ennen kuin mitään maailmankaikkeutta oli luotu, oikeastaan ujutin ajatukseen kuvan

³⁶ PP, 72–73, 78.

³⁷ MC, 161.

³⁸ MC, 183, 185. Ks. myös GD, 61: ”The Ghost made a sound something between a sob and a snarl. ’I wish I’d never been born,’ it said. ’What *are* we born for?’ ’For infinite happiness,’ said the Spirit.” Kyseinen teos on romaani, joka kertoo helvetissä asuvien bussimatkasta Taivaaseen. Haamut (ghosts) ovat Helvetissä asuvia ihmisiä, ja Henki (Spirit), joka lainauksessa vastaa Haamun kysymykseen, on ihminen, joka asuu Taivaassa. Yksi keskeinen ero Haamujen ja Henkien välillä on se, että Henget ovat tavallaan paljon enemmän olemassa. Haamujen olemassaolo on niin olematonta, että heidän lävitseen voi nähdä, eikä Taivaan ruohonkorret taitu heidän jalkojensa alla, vaan päinvastoin pistelevät heitä. Taivaassa olemassaolo siis on kaikin tavoin konkreettisempaa ja kiinteämpää, valoisampaa ja värikkäämpää, kun taas Helvetissä kaikki on harmaata, läpinäkyvää, lähes olematonta. Vaikka teos on kaunokirjallinen romaani, eikä kaikkea siinä sanottua voi pitää Lewisin aitoina ja realistisina näkemyksinä Taivaan ja Helvetin luonteesta, siinä voi toki havaita samanlaisia ideoita, joita Lewis käsittelee muissa teoksissaan. Esimerkiksi *The Problem of Pain* -teoksessa Lewis esittää ajatuksen Helvetistä olemassaolon ulkokehällä, jossa entiset ihmiset ovat muuttuneet entisiksi ihmisiksi, olennoiksi, jotka ”ovat olleet ihmisiä”. Taivaassa puolestaan ihmisen olemassaolo tulee Lewisin mukaan täydellisemmäksi. Ihmisestä tulee sellainen, jollaiseksi Jumala on hänet alun perin tarkoittanut.

maailmankaikkeudesta ja laitoin sen jonkin sen *sisään*. Kun sitten lopetan sen ja yritän yhä ajatella Isää synnyttämässä useita poikia 'ennen kaikkia maailmoja' huomaa, etten oikeastaan ajattele mitään.³⁹

Lewis siis tarkoittaa, että ilman aikaa, tilaa ja materiaa on mahdotonta ajatella useita samantaisia (tai samaa roolia edustavia) olentoja. Niinpä Lewis esittää mahdollisuuden, että maailmankaikkeus on luotu siksi, että moneus olisi mahdollista.⁴⁰

Maailmankaikkeutta, siis aikaa, tilaa ja materiaa tarvitaan Lewisin mukaan myös siihen, että ihminen voi ymmärtää olevansa 'minä' ja tunnistaa, että joku toinen ei ole 'minä'. Ilman kaikille yhteistä todellisuutta minuus ei poikkea mistään. Maailmankaikkeus minän ulkopuolisena todellisuutena on edellytys myös ihmisten keskinäiselle kanssakäymiselle. Teoriassa olisi mahdollista kuvitella, että immateriaaliset mielet kommunikoisivat keskenään ilman ulkoista ja molemmille yhteistä maailmaa, mutta Lewisin mukaan olisi todennäköistä, että ihmismieli luulisi toiselta mieleltä peräisin olevia ajatuksia omikseen, eikä näin ollen tajuaisi toisen mielen olemassaoloa lainkaan. Niinpä mielen ulkopuolinen materiaallinen maailma on välttämätön ihmisten keskinäiselle kanssakäymiselle. Esimerkkinä tästä voisi olla vaikkapa puhe, joka edellyttää fyysisen todellisuuden, kuten ääntä tuottavan kehon, aineen, jossa ääni liikkuu, ja korvat, joilla ääni vastaanotetaan. Lewisin mukaan fyysinen todellisuus tarjoaa myös ajatuksille kohteita. Olisiko mielellä mitään ajateltavaa ilman maailmankaikkeutta?⁴¹

Koska luomistyön päämäärä oli tuottaa ikuisia olentoja, jotka kykenisivät kokemaan rakkautta ja loputonta iloa, Lewisin mukaan oli välttämätöntä, että näillä olennoilla olisi vapaa tahto. Ilman vapaata tahtoa ihmiset olisivat kuin robotteja, jotka toimivat niin kuin Jumala olisi määrännyt ne toimimaan.

Koska vapaa tahto, vaikkakin se mahdollistaa pahuuden, on myös ainoa asia, joka mahdollistaa minkäänlaisen rakkauden, hyvyyden tai ilon kokemisen arvokkaaksi. [...] Ilo, jonka Jumala suunnittelee korkeammille luoduilleen, on iloa, joka tulee siitä, että on vapaasti, vapaaehtoisesti yhdistynyt Häneen ja toisiin rakkauden ja ilon ekstaasissa...⁴²

Lewisin mukaan ilman vapaata tahtoa ihmiset eivät kykenisi todella rakastamaan tai olemaan vapaaehtoisesti yhteydessä Jumalaan eikä sen vuoksi myöskään kokemaan ikuista ja rajatonta iloa. Jotta ihminen voisi todella olla vapaa, hänellä täytyi olla mahdollisuus valita erilaisten

³⁹ MC, 184–185. "One thinks one can form the idea of several 'sons'. But when I think closely, I find that the idea seemed possible only because I was vaguely imagining them as human forms standing about together in some kind of space. In other words, though I pretended to be thinking about something that exists before any universe was made, I was really smuggling in the picture of a universe and putting that something *inside* it. When I stop doing that and still try to think of the Father begetting many sons 'before all worlds' I find I am not really thinking of anything."

⁴⁰ MC, 185.

⁴¹ PP, 19–21.

⁴² MC, 48. "Because free will, though it makes evil possible, is also the only thing that makes possible any love or goodness or joy worth having. [...] The happiness which God designs for His higher creatures is the happiness of being freely, voluntarily united to Him and to each other in an ecstasy of love and delight..."

asioiden väliltä, Tämän vuoksi maailmankaikkeus oli myös välttämätön. Lewisin mukaan ilman maailmankaikkeutta ei ole mahdollisuutta tehdä vapaita valintoja, joten maailmankaikkeus on myös vapaan tahdon edellytys.⁴³ Vapaan tahdon kautta pääsemme puolestaan seuraavan alaluvun aiheeseen, eli syntiinlankeemukseen.

Ylpeys ihmisen ja Jumalan välisen suhteen rikkojana

Kristinusko tarjoaa ratkaisua. Ennen kuin ratkaisua voidaan tarjota, täytyy kuitenkin ymmärtää ongelma, johon se tarjoaa ratkaisua. Lewis itse ilmaisee asian hyvin selkeästi: ”Kristinusko kehottaa ihmisiä katumaan ja lupaa heille anteeksiannon. Sen vuoksi sillä ei ole (minun tietääkseni) mitään sanottavaa ihmisille, jotka eivät tiedä tehneensä mitään, mitä pitäisi katua, ja jotka eivät tunne tarvitsevansa anteeksiantoa.”⁴⁴ Niinpä, jotta kristinusko voisi todella koskettaa ihmistä, ihmisen on ensin ymmärrettävä tarvitsevansa anteeksiantoa. Tässä luvussa tarkastelen sitä, miten Lewis ymmärtää syntiinlankeemuksen ja synnin.

Syntiinlankeemuskertomus löytyy Genesiksen kolmannesta luvusta. Tuttu kertomus Aadamista, Eevasta, käärmeestä ja kielletystä hedelmästä on kristinuskon kannalta keskeinen siksi, että se selittää synnin ja pahan alkuperää maailmassa ja ihmisessä. Kertomusta on toki kristinuskon historian aikana tulkittu eri tavoin, mutta oli tulkintatapa sitten kirjaimellinen tai vertauskuvallinen, yhtä kaikki kertomuksen keskeinen viesti kristinuskon kontekstissa on siinä, että ihminen toimii vastoin Jumalan käskyä ja hänen välinsä Jumalaan särkyvät. Kaikki maailmassa oleva paha on pohjimmiltaan seurausta tästä lankeemuksesta. Kertomuksessa olevan käärmeen on perinteisesti tulkittu olevan Saatana, joka esimerkiksi Jobin kirjan perusteella oli yksi Jumalan luomista enkeleistä. Saatana kuitenkin lankesi syntiin jo ennen ihmistä.

Lewisin käsitys syntiinlankeemuksesta on monin tavoin hyvin perinteinen. Saatana lankesi ensin syntiin, ja houkutteli sitten ihmiset mukaansa. Luomiskertomuksen tavoin Lewis ei tulkitse kertomusta syntiinlankeemuksestakaan kirjaimellisesti niin, että lankeemus olisi tapahtunut juuri hyvän- ja pahantiedonpuusta syömällä. Hänellä ei ole lukkoon lyötyä kantaa siitä, mikä tarkalleen ottaen oli se tapahtuma, jonka myötä ihminen lankesi syntiin. Se saattoi todella olla kielletyn hedelmän syöminen tai jotain muuta. Joka tapauksessa keskeistä siinä oli se, että ihmisen elämä ja toiminta ei enää suuntautunut kohti Jumalaa, joka on hänen elämänsä lähde, vaan kohti ihmistä itseään. Ihminen halusi tulla toimeen omillaan.⁴⁵ Kauan ennen kuin ihminen lankesi, Saatana oli jo langennut samaan syntiin, eli hän oli asettanut itsensä keskiön Jumalan sijaan, hän halusi olla jumala. Saatana houkutteli ihmisen tekemään samoin.

⁴³ PP, 20; MC, 183.

⁴⁴ MC, 31.

⁴⁵ PP, 76.

Lewisin mukaan pohjimmiltaan tässä on kyse ylpeydestä, joka on ”äärimmäinen paha” ja ”täysin Jumalan vastainen mielentila”.⁴⁶ Lewis tekee varsin selväksi, että hän uskoo Saatanan, persoonallisen pahan, olevan olemassa. Jumalan luomana Saatana on kuitenkin Jumalasta riippuvainen eikä missään nimessä tasaveroinen kilpailija:

Ollakseen paha, hänen [persoonallisen pahan] täytyy ensin olla olemassa ja omistaa järki ja tahto. Mutta olemassaolo, järki ja tahto ovat itsessään hyviä. Sen takia hänen täytyy saada ne Hyvältä Voimalta: jopa voidakseen olla paha, hänen täytyy lainata tai varastaa vastustajaltaan. Ja alatko nyt ymmärtää, miksi kristinusko on aina sanonut, että paholainen on langennut enkeli? Se ei ole vain tarina lapsille. Siinä todella tunnustetaan se tosiasia, että pahuus on loinen, ei originaali asia. Voimat, jotka mahdollistavat pahan jatkumisen, ovat voimia, jotka hyvyys on sille antanut.⁴⁷

Tässä Lewis argumentoi kristillisen käsityksen puolesta ja dualismia⁴⁸ vastaan. Lewisin mukaan dualismi ei voi olla totta, koska pahaa ei voi olla ilman hyvää, ja sen vuoksi hyvyyden täytyy olla jollain tavalla perustavammanlaatuista kuin pahuuden. Pahuus on siis ennen kaikkea hyvyyden vääristymää tai hyvien päämäärien tavoittelemista väärillä menetelmillä tai liian ahnaasti. Näin myös Saatana oli alun perin hyvä, kunnes hän nousi Jumalaa vastaan.⁴⁹

Lewisin mukaan ihmisten syntyinlankeemus oli seurausta siitä, että Jumala antoi ihmisille vapaan tahdon. Jumala loi ihmisen kyllä hyväksi, mutta vapaa tahto ja tietoisuus itsestä (self) mahdollisti sen, että ihminen kääntyi Jumalaa kohti suuntautuvasta elämästä itseensä suuntautuvaan elämään. Ihminen, joka oli kaikin tavoin riippuvainen Luojustaan, halusi tulla toimeen ilman Luoja. Lewisin perustelu on se, että tämä itseensä kääntyminen täyttää kaksi kriteeriä, jotka hänen mukaansa tämän ensimmäisen synnin tulee täyttää. Synnin täytyy olla riittävän kauhea, jotta sen seurauksetkin voisivat olla niin hirveät. Toisaalta sen täytyi olla sellainen, johon jopa langenneelle tyypillisistä houkutuksista vapaan olennon oli mahdollista sortua.⁵⁰ Se että ihminen oli ”minä” tai ”itse” (self), mahdollistaa tämän synnin: ”Koska minä olen minä, minun täytyy tehdä antautumisen teko, oli se sitten miten pieni ja helppo hyvänsä, elääkseni Jumalalle enkä itselleni.”⁵¹ Tällä Lewis siis tarkoittaa sitä, että olennon, joka tiedostaa olevansa ”minä”, täytyy tehdä tietoinen valinta antautua elämään Jumalalle itsensä sijaan, vaikka vielä lankeamattomalle ihmiselle tämä antautuminen ei ollut ollenkaan vaikeaa. Tästä

⁴⁶ MC, 49, 121–122.

⁴⁷ MC, 45. ”To be bad, he must exist and have intelligence and will. But existence, intelligence and will are in themselves good. Therefore he must be getting thme from the Good Power: even to be bad he must borrow or steal from his opponent. And do you now begin to see why Christianity has always said that the devil is a fallen angel? That is not a mere story for the children. It is a real recognition of the fact that evil is a parasite, not an original thing. The powers which enable evil to carry on are powers given it by goodness.”

⁴⁸ Dualismilla Lewis tarkoittaa maailmankatsomusta, jonka mukaan maailmassa vaikuttaa kaksi tasaväkistä, riippumatonta ylikuonnollista voimaa, joista toinen on hyvä ja toinen paha.

⁴⁹ MC, 44–45.

⁵⁰ PP, 76; MC, 48–49.

⁵¹ PP, 76. ”Since I am I, I must make an act of self-surrender, however small or however easy, in living to God rather than to myself.”

taas seuraa se, miksi tämä synty oli niin kauhea. Ihmisen minä ei luontaisesti vastustanut tällaista antautumista. Toisin kuin langennut ihminen, paratiisin ihmisen mieli ja ruumis olivat täysin hänen tahtonsa vallassa ja hänen tahtonsa oli ”kokonaan altis, joskaan ei pakotettu, kääntymään Jumalan puoleen”. Ihmisellä ei ollut varsinaista houkutusta valita itseään Jumalan sijasta, vaan vain tieto siitä, että hän on hän itse, ja hänellä on mahdollisuus valita itsensä. Ihminen siis valitsi itsensä huolimatta siitä, ettei hänellä ollut erityistä houkutusta siihen, ja vaikka Jumalan valitseminen oli hänelle helppoa ja luontevaa. Hän ei joutunut käymään kamppailua tunteiden ja mielitekojen kanssa, vaan valinta oli täysin hänen turmeltumattoman tahtonsa vallassa. Tämä tekee tästä synnistä erityisen karmean.⁵²

Ennen lankeemusta ihminen oli siis hyvin erilainen kuin lankeemuksen jälkeen. Lewisin käsityksen mukaan paratiisissa ihmisen henki hallitsi täysin hänen psykofyysistä organismiaan. Ihminen hallitsi itse jopa omaa verenkiertoaan ja kaikkea muutakin elimistön toimintaa.⁵³ Jumalan ja ihmisen suhdetta paratiisissa Lewis kuvaa elävästi:

Täydellisessä syklisessä liikkeessä oleminen, voima ja ilo laskeutui Jumalasta ihmiseen lahjan muodossa ja palasi ihmisestä Jumalaan tottelevaisen rakkauden ja ekstaattisen ihailun muodossa: ja tässä merkityksessä, joskaan ei kaikissa merkityksissä, ihminen oli silloin totisesti Jumalan poika, Kristuksen prototyyppi, osoittaen ilolla ja vaivattomasti kaikilla kyvyillään ja kaikilla aisteillaan sen rakkaudellisen antautumisen, jonka meidän Herramme osoitti ristiinnaulitsemisen tuskissa.⁵⁴

Ihmisen ja Jumalan suhde paratiisissa oli siis ehjä ja vastavuoroinen. Ihminen oli kaikin tavoin ja vapaaehtoisesti suuntautunut kohti Jumalaa. Ihminen oli Jumalan poika sikäli, että hän totteli ja kunnioitti Jumalaa ja sai Jumalalta lahjana olemisen, voiman ja ilon.

Lankeemuksen myötä tämä muuttui. Ihmisen yhteys olemisen lähteeseen katkesi, eikä ihminen voinut enää hallita itseään täydellisesti omalla tahdollaan, vaan hän siirtyi luonnonlakien alaisuuteen niin, että biokemialliset mekanismit alkoivat vaikuttaa hänessä tahdosta riippumatta. Näiden vaikutusten seurauksena ihmisen osaksi tuli myös kipu, vanhentuminen ja lopulta kuolema. Samaten hänen mielensä ei ollut enää kokonaan hänen hallussaan vaan ajatukset ja mieliteot pulpahtelivat hänen mieleensä niin ikään biokemiallisten vaikutusten ja ympäristön sanelemana. Ihmiselle syntyi siis alitajunta. Lewisin mukaan tässä muutoksessa ei ollut kyse niinkään rappeutumisesta vaan siitä, että ihminen lajina muuttui uudennlaiseksi: ”Tämä tila välittyi perinnöllisesti kaikille myöhemmille sukupolville, sillä kyse ei ollut vain siitä, mitä biologit kutsuvat hankituksi muutokseksi; kyse oli uudennlaisen ihmisen ilmestymi-

⁵² PP, 76–77.

⁵³ PP, 72–73, 77.

⁵⁴ PP, 74. ”In perfect cyclic movement, being, power and joy descended from God to man in the form of gift and returned from man to God in the form of obedient love and ecstatic adoration: and in this sense, though not in all, man was then truly the son of God, the prototype of Christ, perfectly enacting in joy and ease of all the faculties and all the senses that filial self-surrender which Our Lord enacted in the agonies of the crucifixion.”

sestä – uusi laji, jota Jumala ei ollut koskaan luonut, oli syntiä tekemällä saanut aikaan oman olemassaolonsa.”⁵⁵

Jumala oli tehnyt eläimestä ihmisen antamalla tälle uudenlaisen tietoisuuden ja hengellisen elämän. Nyt ihminen oli langennut takaisin luonnolliseen tilaansa siinä mielessä, että ihmisen psykofyysinen organismi siirtyi hänen henkensä alaisuudesta luonnonlakien alaisuuteen. Ihminen ei kuitenkaan palautunut eläimeksi, vaan hänellä oli yhä henki, joka tosin oli nyt paljon rajoittuneempi kuin ennen lankeemusta, ja mikä pahinta, se oli turmeltunut. Kun ihminen oli aiemmin altis kääntymään Jumalan puoleen ja se oli ihmiselle täysin luontevaa, nyt sillä oli taipumus kääntyä itseensä: ”Täten ylpeys, kunnianhimo, halu olla rakastettava omissa silmissään ja halu painaa alas ja nöyryyttää kaikki kilpailijat, kateus ja yhä suuremman turvallisuuden etsiminen oli nyt se asenne, joka tuli hänelle helpoiten.” Ihminen ei ollut vain heikko vaan sen lisäksi paha. Jumalan puoleen kääntymisen oli sille yhä mahdollista, mutta vain ”kivuliaan ponnistelun” kautta.⁵⁶ Syntiinlankeemuksen seurauksena jokainen ihminen on syntinen. Lewis ei tarkoita, että me olisimme moraalisesti vastuussa Aadaminn synnistä, eikä myöskään sitä, että meidän tilamme olisi rangaistus siitä. Ihmiset ovat perisyntien tilassa, ja vaikka me emme voi tähän tosiasiaan itse vaikuttaa, on se kuitenkin suurempi häpeä, kuin ne pahat teot, joihin tämä perisyntien tila meitä johtaa. Lewis itse avaa tätä vertauksella; poika voi olla huonosti kasvatettu ja käyttäytyä siksi huonosti ja esimerkiksi kiusata muita. Huono kasvatus ei ole pojan omaa syytä, mutta silti hänen luonteensa on inhottava. Mikäli poika joskus oppii paremmille tavoille, hän luultavasti alkaa hävetä aiempaa käytöstään. Samalla tavoin jokaisen ihmisen luonteeseen vaikuttaa lankeemuksen aikaansaama perisynti, johon me emme itse ole voineet vaikuttaa, mutta joka silti tekee meistä inhottavia.⁵⁷

Ylpeys oli siis keskeinen asia ihmisen lankeemuksen kannalta. Lewisin mukaan ylpeys on kaikista synneistä pahin: ”Siveettömyys, viha, ahneus, juoppous ja kaikki sellainen ovat pelkkiä kirpunpuremia verrattuna [ylpeyteen]: ylpeyden kautta paholaisesta tuli paholainen:

⁵⁵ PP, 77–79. ”This condition was transmitted by heredity to all later generations, for it was not simply what biologists call an acquired variation; it was the emergence of a new kind of man – a new species, never made by God, had sinned itself into existence,”

⁵⁶ PP, 78–79. ”Hence pride and ambition, the desire to be lovely in its own eyes and to depress and humiliate all rivals, envy and restless search for more, and still more, security, were now the attitudes that came easiest to it.”

⁵⁷ PP, 81–82. Lewis kuitenkin nostaa esille Paavalin maininnan siitä, kuinka ”Aadamissa kaikki kuolevat”, ja tästä kohdasta nousevan patristisen tulkinnan siitä, kuinka kaikki ihmiset olivat fyysisesti läsnä Aadamissa (Aadaminn kupeella), joka tällöin saisi aikaan jokaisen ihmisen syylisyyden ensimmäiseen syntiin. Toinen Lewisin mainitsema mahdollisuus on, että vaikka ihmisten henget ovat erillisiä toisistaan, ne voisivat olla jollain tavalla yhteydessä toisiinsa, ja tätä kautta kaikki ihmiset olisivat olleet suorasti yhteydessä Aadamiin. Näitä Lewis ei kuitenkaan käsittele tarkemmin. PP, 82–84.

ylpeys johtaa kaikkiin muihin paheisiin: se on täysin Jumalan vastainen mielentila.”⁵⁸ Ylpeys on Lewisin mukaan erilainen verrattuna muihin synteihin, sillä ylpeyden olemukseen kuuluu kilpailu. Ylpeys ei esimerkiksi tyydytty sillä, että on rikas, vaan pitää olla rikkaampi kuin joku toinen. Ylpeys on nimenomaan sitä, että on parempi tai korkeammassa asemassa kuin muut. Esimerkiksi ahne on (ainakin hetken) tyytyväinen, kun saa paljon rahaa. Ylpeälle rahalla on merkitystä vasta, kun varallisuutta voi vertailla itseään köyhempiin. Niinpä ylpeys ajaa aina ihmisiä toisiaan vastaan. Lewisin mukaan ylpeyden kilpailullisen luonteen voi huomata siitäkin, että mitä ylpeämpi ihminen on, sitä enemmän häntä ärsyttää ylpeys muissa ihmisissä.⁵⁹

Sen lisäksi, että ylpeys on kaikkien syntien äiti, se on myös synti, joka eniten estää ihmisen paluuta Jumalan luo. Tämä johtuu siitä, että ylpeys ajaa meitä Jumalan luota pois juuri siksi, että Jumala on meitä suurempi ja hänen rinnallaan ihminen äärettömän pieni ja heikko. Tämä ei silti tarkoita sitä, etteikö ylpeys riivaisi Jumalaan uskoviakin. Kristitty voi esimerkiksi teoreettisella tasolla myöntää olevansa kelvottomia Jumalan edessä, mutta kuitenkin mielessään pitää itseään muita parempana. Ylpeys erityisen katala synti, koska se on varsin huomaamaton:

On kamalaa, että kaikista paheista pahin voi tunkeutua aivan uskonnollisen elämämme keskiöön. Mutta huomaat kyllä miksi. Muut, ja vähemmän pahat, paheet tulevat sitä kautta, kun paholainen toimii eläimellisen luontomme kautta. Mutta tämä ei tule eläimellisen luonnon kautta laisinkaan. Se tulee suoraan Helvetistä. Se on puhtaasti hengellistä: sen vuoksi se on paljon hienovaraisempi ja kuolettavampi.⁶⁰

Ylpeys on siis luonteeltaan ennen kaikkea hengellinen synti. Useimmat muut synnit vetoavat ihmisen eläimelliseen puoleen. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan sitä, miten moraalilaki painostaa syntiinlangennutta ihmiskuntaa.

Moraalilaki Jumalan äänenä

Syntiinlankeemuksesta huolimatta ihmisellä on kuitenkin omatunto, joka auttaa ihmistä erottamaan oikean ja väärän toisistaan.⁶¹ Ymmärrys oikeasta ja väärästä on Lewisin mukaan pääpiirteittäin samanlainen ihmisillä ympäri maailman. Lewis myöntää, että moraalikäsitteissä on jonkinlaisia eroja eri kulttuureissa, mutta ne eivät missään nimessä ole tyystin

⁵⁸ MC, 121–122. ”Unchastity, anger, greed, drunkenness, and all that, are mere fleabites in comparison: it was through Pride that the devil became the devil: Pride leads to every other vice: it is the complete anti-God state of mind.”

⁵⁹ MC, 122–124.

⁶⁰ MC, 124–125. ”It is terrible thing that the worst of all the vices can smuggle itself into the very centre of our religious life. But you can see why. The other, and less bad, vices come from the devil working on us through our animal nature. But this does not come through our animal nature at all. It comes direct from Hell.”

Joseph Pearce huomauttaa, että jaotellessaan synnit eläimellisiin ja hengellisiin synteihin, Lewis seuraa katolisen kirkon traditiota ja hyödyntää ainakin Tuomas Akvinolaista ja Dantea (Pearce 2013, 104).

⁶¹ MC, 50.

erilaisia keskenään: ”Kuvittele maa, jossa ihmisiä ihailtaisiin siksi, että he pakenisivat taistelusta, tai jossa mies tuntisi ylpeyttä siitä, että on pettänyt kaikki ne, jotka ovat olleet hänelle kaikkein ystävällisimpiä. Yhtä hyvin voisit kuvitella maan, jossa kaksi plus kaksi on viisi.”⁶²

Lewis siis uskoo, että ihmiset kaikkialla maailmassa ovat suurin piirein yhtä mieltä siitä, miten ihmisten tulisi käyttäytyä. Tämä ihmisten yhteinen käsitys moraalista ei kuitenkaan redusoidu pelkän laumavietin käsitteeseen. Lewis myöntää, että toisinaan ihmiselle tulee voimakas halu auttaa toista ja että tässä tosiaan on kyse laumavietistä. Halu auttaa on kuitenkin aivan eri asia kuin tunne siitä, että täytyy auttaa, vaikkei edes haluaisi. Avunhuudon kuullessaan ihmisessä voi kohdata kaksi ristiriitaista viettiä. Laumavietti kehottaa rientämään apuun mutta itsesäilytysvaisto käskee pysyttelemään itse turvassa. Lewisin mukaan tällöin kuvaan astuu kolmas asia, joka rohkaisee valitsemaan auttamisen. Tämä kolmas asia taas ei ole kumpikaan noista kahdesta vaistosta vaan se on Lewisin mukaan moraalilaki. Lewis ymmärtää tässä esimerkissä vaistot keskenään kilpailevina asioina ja moraalilaki on tuomari, joka sanoo, kumpaa pitää totella. Toki sitten ihminen lopulta näiden kolmen äänen perusteella valitsee joko turvassa pysymisen tai auttamisen. Vaistojen kilpailua ei ratkaise vain vaiston voimakkuus, vaan moraalilain vaatimus saattaa hyvinkin asettua heikomman vietin puolelle, minkä perusteella ihminen saattaa totella heikompaa viettiä yksinkertaisesti sen vuoksi, että hän kokee sen olevan oikein.⁶³

Lewisin mukaan olisi niin ikään virheellistä väittää, että moraalilaki olisi pelkkä ”sosiaalinen konventio” eli siis ihmisyhteisöjen tai yhteiskuntien itsensä synnyttämä tai kehittämä käytösnormisto. Lewis perustelee tätä väitettä jo aiemmin mainitulla argumentilla; moraalilaki on hyvin samankaltainen ympäri maailman. Moraalilaki vaihtelee vain vähän eri ihmisyhteisöjen kesken, kun taas esimerkiksi pukeutumistavat ja -tyylit – aidosti sosiaaliset konventiot – vaihtelevat laidasta laitaan eri paikoissa ja eri aikoina. Jos moraalilaki olisi vain sosiaalinen konventio, sen voisi odottaa vaihtelevan paljon enemmän eri ihmisyhteisöissä.⁶⁴ Toinen tapa, jolla Lewis kiistää väitteen siitä, että moraalilaki olisi sosiaalinen konventio, perustuu moraaliseen edistykseen: ”Edistys ei tarkoita vain muutosta, vaan muutosta parempaan. Jos mikään moraalisten ideoiden joukko ei olisi totuudenmukaisempi tai parempi kuin joku toinen, ei olisi järkeä pitää sivistynyttä moraalia parempana kuin villien moraalia tai kristillistä moraalia pa-

⁶² MC, 5–6.

⁶³ MC, 9–10.

⁶⁴ MC, 12–13.

rempana kuin natsien moraalialia.”⁶⁵ Se, että on mielekästä väittää joitakin moraalikäsityksiä toisia paremmaksi, osoittaa, että moraalinen edistys on mahdollista. Mutta mikäli moraalinen edistys on mahdollista, on Lewisin mukaan oletettava jokin standardi, jota lähemmäs moraalinen edistys johtaa. Ilman standardia olisi mahdotonta verrata eri moraalikäsityksiä keskenään. Tästä standardista Lewis käyttää nimeä ”Todellinen Moraali” (Real Morality). ”Todellinen Moraali” taas viittaa ”todellisen Oikean” olemassaoloon ja tämä ”todellinen Oikea” on riippumaton ihmisten mielipiteistä ja ajatuksista.⁶⁶

Lewisin mukaan ihmisiä kaikkialla ja kaikkina aikoina yhdistää siis hyvin samankaltaisen käsitys oikeasta ja väärästä, ja tämä käsitys perustuu johonkin ihmisistä riippumattomaan totuuteen. Huolimatta siitä, että ihmiset yrittävät elää tämän moraalilain mukaan, kaikki epäonnistuvat siinä. Lewis päättää *Mere Christianity*:n ensimmäisen luvun näihin sanoihin:

Niinpä nämä ovat ne kaksi huomiota, jotka halusin tehdä. Ensinnäkin, kaikilla ihmisillä, kaikkialla maailmassa, on tämä erikoinen idea siitä, että heidän pitäisi käyttäytyä tietyllä tavalla, eivätkä he pääse siitä eroon. Toiseksi, he eivät itse asiassa käyttäydy sillä tavalla. He tuntevat luonnonlain⁶⁷; he rikkovat sitä. Nämä kaksi faktaa ovat perustana kaikelle selkeälle ajattelulle meistä itsestämme ja maailmankaikkeudesta, jossa elämme.⁶⁸

Näin ollen, jotta ihminen voi ymmärtää itseään ja maailmaa, hänen täytyy ymmärtää olevansa itsestään ja muista ihmisistä riippumattoman lain alainen ja kykenemätön noudattamaan sitä. Toisin sanoen Lewis näyttää tässä sanovan, että ymmärrys perisynnistä on keskeinen. Lewis pyrkii osoittamaan, että moraalisia faktoja on olemassa, ja argumentin edetessä hän toteaa, että näiden moraalisten faktojen taustalla täytyy olla jonkinlainen universumin ulkopuolinen mieli, joka ohjaa ihmisiä omantunnon kautta. Alister McGrathin mukaan tällainen moraalilain todellisuuteen vetoava argumentti Jumalan olemassaolon puolesta on perinteinen teistinen argumentti, joskin Lewis onnistuu sen tuomaan sen MC:ssa helposti lähestyttävään muotoon.

⁶⁵ MC, 13. ”Progress means not just changing, but changing for the better. If no set of moral values were truer or better than any other, there would be no sense in preferring civilised morality to savage morality, or Christian morality to Nazi morality.”

⁶⁶ MC, 13.

⁶⁷ Lewis tarkoittaa tässä luonnonlailla ihmisluonnon lakia (Law of Human Nature) eli moraalilakia. Lewisin mukaan luonnonlaeilla tarkoitetaan nykyään fysiikan lakeja, mutta aiemmin luonnonlailla viitattiin ihmisluonnon lakiin, jonka ihmiset tuntevat luonnostaan. Ihminen on monien lakien alainen, fyysisenä kappaleena hän on esimerkiksi painovoiman lain alainen, eläimenä hän on erilaisten biologisten lakien alainen ja ihmisenä hän on ihmisluonnon lain eli moraalilain alainen. Ihminen voi olla noudattamatta näistä ainoastaan spesifisen luontonsa eli ihmisluonnon lakia, mutta hän ei voi olla noudattamatta niitä lakeja, jotka koskevat myös muita eläimiä tai kappaleita. Moraalilaki ja eroaa fysiikan laeista myös siinä, että moraalilaki on luonteeltaan preskriptiivinen, eli se kertoo, kuinka ihmisten tulisi elää. Fysiikan lait puolestaan ovat (mahdollisesti) vain deskriptiivisiä, eli ne kuvaavat sitä, miten luonto yleensä toimii. Esimerkiksi painovoimanlaki ei edeltä käsin käske kiveä putoamaan maahan, vaan se vain kuvaa sitä, kuinka kivet aina putoavat maahan, jos ne nostaa ilmaan ja päästää irti. Ks. MC, 6–7, 17.

⁶⁸ MC, 8. ”These, then are the two points I wanted to make. First, that human beings, all over the earth, have this curious idea that they ought to behave in a certain way, and cannot really get rid of it. Secondly, that they do not in fact behave that way. They know the Law of Nature; they break it. These two facts are the foundation of all clear thinking about ourselves and the universe we live in.”

Lewis ei kuitenkaan ajatellut, että nämä argumentit todistaisivat kristinuskon olevan totta, mutta hän pyrki osoittamaan, että kristinuskko kykenee selittämään todellisuutemme luonnetta paremmin kuin muut maailmankatsomukset.⁶⁹ Lewisin päätelmässä näkyy samantapainen logiikka kuin Platonilla. Platon päätteli, että täydellisen ideoiden maailman täytyy olla olemassa, koska meidän vajavaisen maailmamme perusteella ihmisellä ei voisi olla minkäänlaista käsitystä täydellisestä maailmasta. Kuitenkin ihmisillä on käsitys täydellisistä ideoista, joista tämän maailman asiat ovat kuin varjoja. Niinpä näiden käsitysten täytyy tulla jostakin sellaisesta, joka todella on olemassa, eli ideoiden maailman täytyy olla olemassa.⁷⁰ Samoin Lewis päätelee, että ”todellisen Moraalin” täytyy olla oikeasti olemassa, koska ihmisillä on siitä jonkinlainen käsitys ja ymmärrys, vaikka kukaan ihminen ei sen mukaan eläkään:

Kun sanot, että luontoa ohjaavat tietyt lait,⁷¹ tämä saattaa tarkoittaa vain sitä, että luonto itse asiassa käyttäytyy tietyllä tavalla. Niin kutsutut lait eivät välttämättä ole mitään todellista – mitään havaitsemiemme oikeiden faktojen yläpuolella tai takana. Mutta ihmisen tapauksessa näemme, ettei asia ole näin. Ihmisluonnon lain, tai oikean ja väärän lain, täytyy olla jotakin ihmisten käyttäytymistä koskevien tosiasioiden yläpuolella ja takana. Tässä tapauksessa tosiasioiden lisäksi on jotain muuta – todellinen laki, jota me emme keksineet ja tiedämme, että meidän pitäisi noudattaa sitä.⁷²

Ihmislunnonlaki eli moraalilaki on jotain muuta kuin se, mitä ihmiset tekevät eli se kumpuaa jostain muualta kuin ihmisistä itsestään.

Moraalilaki ja kyvyttömyys noudattaa sitä siis painostavat ihmisiä. Moraalilaki ja sen noudattamatta jättämisestä aiheutuva syyllisyys taas ovat se syy, miksi ihmiset tarvitsevat Kristusta. Ainoastaan anteeksianto tarvitsevalle kristinuskolla on jotain annettavaa.⁷³ Niinpä syntiinlankeemus, lankeemuksen myötä turmeltunut ihminen, turmeltumisesta seuraava kuolema ja moraalilain aiheuttama syyllisyys ovat ongelmia, joihin kristinuskko vastaa. Jos näitä ongelmia ei ymmärrä, on epätodennäköistä, että ymmärtää Kristuksen tai pelastuksen merkitystään. Tämän vuoksi Lewis aloittaa *Mere Christianity* -teoksensa kuvaamalla tätä ongelmaa.

Lewis kirjoittaa *The Problem of Pain* -teoksessa, että silloin, kun apostolit lähtivät ensimmäistä kertaa viemään ilosanomaa ylösnousseesta Kristuksesta, syntien anteeksiannosta ja pelastuksesta, kuulijat lähtökohtaisesti ymmärsivät varsin hyvin ansainneensa Jumalan vihan

⁶⁹ McGrath 2014, 133.

⁷⁰ Clarke 2017, 34.

⁷¹ Ks. alaviite 67.

⁷² MC, 21. ”In the case of stones and trees and things of that sort, what we call the Laws of Nature may not be anything except a way of speaking. When you say that nature is governed by certain laws, this may only mean that the nature does, in fact, behave in a certain way. The so-called laws may not be anything real – anything above and beyond the actual facts which we observe, But in the case of Man we saw that this will not do. The Law of Human Nature, or of Right and Wrong, must be something above and beyond the actual facts of human behaviour. In this case, besides the actual facts, you have something else – a real law which we did not invent and which we know we ought to obey.”

⁷³ MC, 20, 31.

ja niinpä sanoma syntien anteeksiannosta oli heille todella ilosanoma. Lewisin mukaan pakanoiden uskonnollinen traditio tuki käsitystä ihmisen syntisyydestä ja epikurolainen filosofia puolestaan ”väitti vapauttavansa ihmiset ikuisen rangaistuksen pelosta.” Tällaiseen mielenmaisemaan evankeliumin levittäminen oli siis helppoa. Nykyaikana kuitenkin Lewisin mukaan täytyy ensin julistaa ”huonot uutiset” eli siis, että ihmiset ovat syntisiä, ja vasta sitten on mahdollista julistaa ilosanoma syntien anteeksiantamuksesta.⁷⁴

Tässä pääluvussa olen käsitellyt Lewisin näkemystä luomisesta, synnistä ja syntiinlankeemuksesta sekä moraalilaista. Seuraavaksi siirryn käsittelemään Lewisin käsitystä Jumalasta ja pelastuksesta.

⁷⁴ PP, 48–49.

Jumala ja pelastus

Kolmiyhteinen Jumala

Tässä luvussa käsittelen sitä, miten Lewis ymmärtää Jumalan. Lewisin näkemyksessä ei ole sinänsä mitään erityisen dramaattista, vaan hän sitoutuu varhaisen kirkon uskontunnustuksiin ja lausumiin. Lewis kutsuu itseään ”dogmaattiseksi kristityksi ilman modernististen ehtojen vivahteita” ja on ”sitounut supernaturalismiin kaikessa sen perusteellisuudessa”.⁷⁵ Toisaalla Lewis sanoo, että hän on ”aina pitäytynyt perinteisissä ja dogmaattisissa näkemyksissä.”⁷⁶ Näin ollen Lewis ei tee minkäänlaisia erikoisia irtiottoja siinä, miten hän ymmärtää Jumalan. Ottaen kuitenkin huomioon Lewisin roolin kristinuskon popularisoijana sekä hänen kirjallisuutensa laajan vaikutuksen, on syytä katsoa, millä tavoin hän Kolmiyhteistä Jumalaa kuvaa.

Lewis pyrkii MC:ssä avaamaan erityisesti kolmea asiaa Jumalan olemuksesta. Ensinnäkin hän selittää, mitä tarkoittaa se, että Jumalan Poika on syntynyt, eikä luotu. Toiseksi hän avaa sitä, mitä kolmipersonaisuus Jumalasta puhuttaessa tarkoittaa ja kolmanneksi hän esittelee näkemyksenä Jumalan suhteesta aikaan. Ensimmäisen pääluvun ensimmäisessä alaluvussa, jossa käsittelin maailman luomista ja luomisen tarkoitusta, oikeastaan jo kuvasin syntyneen ja luodun eroa. Lisäksi seuraavassa alaluvussa tämä teema nousee uudelleen esiin. Tästä syystä en tässä kohdassa ala käymään asiaa läpi juurta jaksain, mutta mainittakoon silti muutama kiinnostava huomio. Yksi keskeinen ero syntyneen Pojan ja luotujen ihmisten välillä on se, että Poika on aina ollut olemassa. Poika on siis ikuinen ja oli olemassa ennen maailman luomista. Tämä toki todetaan jo Nikean-Konstantinopolin uskontunnustuksessa. Lewis selventää jälleen helppotajuisella vertauksella, mistä tässä on kyse. Lewis käskee kuvittelemaan kaksi kirjaa, joista B on A:n päällä. Sitten lukijan tulee kuvitella, että kirjat ovat olleet tässä tilassa ikuisesti. Tällöin päädymme johtopäätökseen, että B:n sijainti on seurausta A:n sijainnista, mutta koska ne ovat olleet niillä sijoillaan ikuisesti B:n tilanne ei ole ajallista seurausta A:n tilanteesta.⁷⁷ Tästä on Lewisin mukaan kyse myös Isän ja Pojan suhteesta toisiinsa. Poika ei ole ajallisesti sen myöhempi kuin Isä, mutta Pojan olemassaolo on silti seurausta Isän olemassaolosta. Ja jos Jumala on ikuinen ja ajan ulkopuolella, kuten Lewis ajattelee, luonnollisesti tästä seuraa se, ettei olisi edes mahdollista, että Poika olisi ajallisesti myöhempi kuin Isä.⁷⁸

⁷⁵ FCC, 303.

⁷⁶ FCC, 327.

⁷⁷ MC, 172.

⁷⁸ MC, 173.

Tästä päästiinkin oikeastaan jo siihen, että Jumala ei ole vain yksi persoona. Lewis huomaa erään epäkohdan aikansa ihmisten uskonnollisuudessa. Hänen mukaansa monet ihmiset eivät enää usko persoonalliseen Jumalaan vaan johonkin, joka heidän mielestään on ”enemmän kuin persoona”.⁷⁹ Epäkohta on kuitenkin siinä, että näiden ihmisten mielestä Jumala, joka on enemmän kuin persoona, onkin itse asiassa persoonaton, eli siis vähemmän kuin persoona. Lewisin mukaan oikea Jumala on kyllä enemmän kuin persoona, nimittäin kolmepersonainen, ja vieläpä tämä Jumala on ainoa olento, jossa on todellista persoonallisuutta, ja jolle antautumalla ihminen voi löytää oman todellisen persoonansa, eli tulla sellaiseksi kuin Jumala on hänet tarkoittanut.⁸⁰

Kristinuskon historiassa Pyhää Kolminaisuutta on pyritty havainnollistamaan erilaisin vertauksin.⁸¹ Lewis itsekkin esittää yhdenlaisen havainnollistuksen siitä, mitä kolmipersonaisuus voisi tarkoittaa. Tai oikeastaan Lewis pikemminkin kuvaa, miksi meidän on mahdotonta ymmärtää sitä. Ongelma on samantyyppinen kuin se, että jos kaksiulotteisessa todellisuudessa elävä olento kuulisi, että on olemassa maailma, jossa kaikki on kolmiulotteista. Kaksiulotteisen kaveri on tottunut siihen, että yksi neliö vastaa aina yhtä muotoa. Kun hän kuulee, että kolmiulotteisessa maailmassa voi olla yksi esine, joka koostuu kuudesta neliöstä, se voi tuntua hänestä käsittämättömältä.⁸² On hyvä muistaa, ettei Lewisin pyrkimys ole sanoa, että kolmipersonaisuus tarkoittaisi juuri tällaista ilmiötä, vaan hän haluaa ennen kaikkea havainnollistaa, miksi kolmipersonaisuus on meille mahdoton ymmärtää. Se on jotain sellaista, jolle meidän maailmastamme ei löydy vastinetta. Lewis toteaaakin, että aina, kun tällaisia havainnollistuksia tekee, on syytä palata siihen, mitä Raamattu itse sanoo. Isä ja Poika ovat lopultakin meidän tuntemistamme käsitteistä parhaat kuvaamaan Jumalan kahden persoonan suhdetta toisiinsa. Ensinnäkin termit Isä ja Poika tuovat esille sen, että suhde näiden välillä on persoonallinen, siis kahden persoonan suhde toisiinsa. Isä rakastaa ja iloitsee Pojasta ja Poika kunnioittaa ja rakastaa Isää. Lewisin mukaan Isän ja Pojan välinen suhde on niin voimakas ja todellinen, että se itsekkin on persoona, Pyhä Henki. Lewisin mukaan ilman

⁷⁹ MC, 160.

⁸⁰ MC, 160, 226.

⁸¹ Ehkä tunnetuimpia on Pyhän Patrikin vertaus kolmilehtiseen apilaan. Vertauksen idea on siinä, että apila on yksi kasvi, mutta siinä on kolme lehteä niin kuin Jumala on yksi Jumala ja kolme persoona. Vertauksen ongelma on siinä apilan kolme lehteä ovat apilan osia, mutta Jumalan persoonat eivät ole Jumalan osia. Muita vertauksia on esimerkiksi sabelliolaisen harhaopin eli modalismin vesi, jää ja höyry -vertaus, jonka ongelma on se, että siinä sama aine ottaa eri muotoja, eli tämän vertauskuvan mukaan Jumalan eri persoonat olisivat vain Jumalan ottamia eri muotoja.

⁸² MC, 161–162. Vertaus kaksi- ja kolmiulotteisten todellisuuksien eroista muuten havainnollistaa erästä toistakin keskeistä seikkaa Lewisin ajattelussa. Kun ihminen pääsee Taivaaseen ja Jumalan lähelle, siellä todellisuus tulee entistä todellisemmaksi, samaan tapaan kuin voisi ajatella, että kolmiulotteiden todellisuus paljastaa maailman todellisempana kuin kaksiulotteinen todellisuus. Tätä käsittelen kuitenkin tuonnempana Taivasta ja Helvettiä koskevassa alaluvussa.

kolmipersonaista Jumalaa olisi mieletöntä sanoa sellaisia asioita kuin ”Jumala on rakkaus”, koska rakkaus vallitsee persoonien välillä, ja näin ollen Jumalassa täytyy olla useampi persoona, että hän voi olla rakkaus.⁸³

Jumalan kolminaisuus ilmenee kristityn elämässä kenties selkeimmin rukoillessa:

Tavallinen yksinkertainen kristitty polvistuu sanomaan rukouksensa. Hän yrittää päästä yhteyteen Jumalan kanssa. Mutta jos hän on kristitty, hän tietää, että se mikä sysää hänet rukoilemaan, on myös Jumala; Jumala, niin sanotusti, hänen sisällään. Mutta hän tietää myös, että kaikki todellinen tieto Jumalasta tulee Kristuksen kautta, Ihmisen, joka oli Jumala – se Kristus seisoo hänen rinnallaan, auttaa häntä rukoilemaan, rukoilee hänen puolestaan. Näet, mitä tapahtuu. Jumala on se asia, jota hän rukoilee – päämäärä, jota hän yrittää tavoittaa. Jumala on myös se asia hänen sisällään, joka häntä työntää häntä liikkeelle – aikaansaava voima. Jumala on myös tie tai silta, jota pitkin häntä työnnetään sitä päämäärää kohti. Niinpä koko kolmipersonaisen Olennon kolminkertainen elämä tapahtuu oikeasti tuossa tavallisessa pienessä makuuhuoneessa, jossa tavallinen ihminen sanoo rukouksensa. Ihminen napataan korkeampiin elämänmuotoihin – mitä minä kutsun *Zoeeksi* tai hengelliseksi elämäksi: häntä vedetään Jumalaan, Jumalan kautta, silti pysyen itsenään.⁸⁴

Näin kolmipersonaisen Jumalan toiminta ilmenee kristityn kohdalla. Jumala vaikuttaa ihmisen sisällä saaden hänet rukoilemaan, ja ihminen rukoilee Jumalaa. Jumala on samaan aikaan myös ihmisen rinnalla ja on se väylä, jota kautta ihminen ylipäättään voi tuntea Jumalan. Ihmisen päämäärä on osallistua kolmipersonaisen Jumalan elämään, eli *Zoeehen*. Tätä käsittelen kuitenkin tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Tämän alaluvun päätteeksi käsittelen vielä Lewisin käsitystä Jumalan ja ajan suhteesta. Lewis ajattelee Jumalan olevan ajan ulkopuolella. Jumalalle jokainen hetki maailmanhistoriassa on yhtä aikaa hänen silmiensä edessä. Jumalalle kaikki on nykyhetkeä, eikä Jumalalla ole menneisyyttä tai tulevaisuutta. Mikäli Jumalalla olisi menneisyys se tarkoittaisi Lewisin mukaan sitä, että hän menettäisi osan todellisuudesta tapahtumien lipuessa menneisyyteen ja toisaalta häneltä puuttuisi jotain, minkä hän saisi vasta tulevaisuuden koittaessa. Tämä olisi mahdotonta, koska Jumalan olemus on niin täydellinen ja todellinen.⁸⁵ Lewisin mukaan Jumalan ajattomuudella on yksi hyvin olennainen seuraus. Nimittäin, mikäli Jumala on kaikkietävä, kuten kristinuskossa perinteisesti ajatellaan, ovatko kaikki tapahtumat ennalta määrättyjä? Jos Jumala tietää mitä huomenna teen, onko minulla mitään mahdollisuutta vaikuttaa tekemisiini? Lewisin mukaan Jumalan tieto ei ennalta määrää tapahtumia. Jumalan

⁸³ MC, 174–175.

⁸⁴ MC, 163. ”An ordinary simple Christian kneels down to say his prayers. He is trying to get into touch with God. But if he is a Christian he knows that what is prompting him to pray is also God: God, so to speak, inside him. But he also knows that all his real knowledge of God comes through Christ, the Man who was God – that Christ is standing beside him, helping him to pray, praying for him, You see what is happening. God is the thing to which he is praying – the goal he is trying to reach. God is also the thing inside him which is pushing him on – the motive power. God is also the road or bridge along which he is being pushed to that goal. So that the whole threefold life of the three-personal Being is actually going on in that ordinary little bedroom where an ordinary man is saying his prayers. The man is being caught up into the higher kinds of life – what I called *Zoe* or spiritual life: he is being pulled into God, by God, while still remaining himself.”

⁸⁵ MC, 167–170.

tieto huomisesta ei perustu siihen, että hän tavallaan näkisi tästä hetkestä tulevaan. Jumala tietää sen siksi, että se, mitä huomenna tapahtuu, on hänelle nykyisyyttä siinä, missä tämäkin hetki, jossa nyt olemme. Jumala ei siis ennusta mitä huomenna teen, vaan hän näkee minun tekevän. Lewis huomauttaa, ettei kai kukaan ajattelisi, että se mitä juuri nyt ihminen tekee, olisi määrättyä, koska Jumala näkee sen.⁸⁶ Tätä voi vielä valottaa Lewisin kommentilla liittyen Genesiksen kertomukseen Abrahamin koetuksesta, kun Jumala käski häntä uhraamaan poikansa Iisakin: ”Se, että sanoo, ettei Jumalan ’olisi tarvinnut koetella’ on sama kuin sanoisi, että koska Jumala tietää, asian, jonka Jumala tietää ei tarvitse olla olemassa.”⁸⁷ Lewis siis tarkoittaa, että Jumala tietää vain asioita, jotka ovat olemassa ja totta. Abrahamin tapauksessa tämä tarkoittaa sitä, ettei Jumala olisi tiennyt, totteleeko Abraham häntä, ellei hän olisi koetellut häntä. Jos hän ei olisi koetellut Abrahamia, ei hän olisi voinut myöskään nähdä hänen tottelevan, koska kyseistä tapahtumaa ei olisi ollut olemassakaan. Mutta kun Abraham todella oli jo sitonut Iisakin alttariin ja oli valmiina surmaamaan tämän, tämä Abrahamin tottelevaisuus oli todellinen asia. Jumala toki tiesi koko ajan, että Abraham tekee näin, mutta vain siksi, että Abraham todella teki näin. Näin ollen tapahtuma itse sai aikaan sen, että Jumala näki sen, eikä niin, että tapahtuma tapahtui, koska Jumala näki sen jo etukäteen.⁸⁸

Lewis toteaa kuitenkin Jumalan ajattomuudesta lopuksi näin: ”Se on ’kristillinen idea’ sikäli, että suuret ja viisaat kristityt ovat ajatelleet niin eikä siinä ole mitään kristinuskon vastaista. Mutta se ei ole Raamatussa eikä missään uskontunnustuksissa. Voit olla aivan hyvä kristitty ilman, että hyväksyt sitä, tai ilman, että ajattelet asiaa laisinkaan.”⁸⁹ Toden totta tämä ajatus ei ole Lewisin oma vaan esimerkiksi Boethius ajatteli hyvin samankaltaisesti.⁹⁰ Olli-Pekka Vainion mukaan Boethiuskin pyrki yhteensovittamaan ihmisen vapauden ja Jumalan kaikkítietävyyden. Toisaalta Vainio huomauttaa, etteivät he kenties pyrkineet niinkään ratkaisemaan tätä ongelmaa, vaan pikemminkin osoittamaan, ettei ihminen kykene ymmärtämään, miten Jumalan kaikkítietävyys on mahdollista ja mitä se tarkoittaa.⁹¹ Tämä Lewisin huomautus on sikäli mainitsemisen arvoinen, että tämä osoittaa mielestäni, etteivät kaikki asiat, joita Lewis käsittelee MC:ssä välttämättä kuulu ’pelkkään kristinuskoon’. Lewis käsittelee kirjassa monia kysymyksiä, jotka voivat vaivata niitä, jotka ovat kiinnostuneita kristinuskosta, mutta

⁸⁶ MC, 170.

⁸⁷ PP, 101. ”To say that God ’need not have tried the experiment’ is to say that because God knows, the thing known by God need not exist.”

⁸⁸ Ks. Gen. 22. Mainittakoon tässä, että Iisakin henki säästy, sillä Jumala katsoi itselleen toisen uhrin, oinaan, joka oli takertunut sarvistaan pensaikkoon.

⁸⁹ MC, 171.

⁹⁰ Boethius, *Filosofian lohdutukset* V.

⁹¹ Vainio 2020, 168–169.

tämä ei vielä tarkoita, että jokainen asia, jonka Lewis kirjassa esittää, olisi kristinuskon ydinasioita.

Kristus uudenlaisen elämän antajana

Nyt siirryn käsittelemään Lewisin käsitystä pelastuksesta. Käsittelen sitä, mitä pelastus Lewisin mukaan oikeastaan on, ja millä tavoin Kristus ihmisen pelastaa. Lewisin mukaan Jumalan Poika tuli ihmiseksi tehdäkseen ihmisistä Jumalan lapsia. Pelastuksessa on pohjimmiltaan kyse siitä, että ihmiset, jotka ovat Jumalan luomia, tulevat Jumalan lapsiksi. Kristus on Jumalan todellinen Poika, sillä häntä ei ole luotu, vaan hän on syntynyt Isästä ennen aikojen alkua. Ihmiset eivät ole Jumalan lapsia tässä mielessä sillä heidän suhteensa Jumalaan on luodun suhde luojaan.⁹² Kristus voi kuitenkin tehdä ihmisistä Jumalan lapsia:

Me emme ole syntyneet Jumalasta, me olemme vain hänen tekemiään: luonnollisessa tilassamme emme ole Jumalan lapsia, vain (niin sanotusti) patsaita. Meillä ei ole *Zoe*:ta eli spirituaalista elämää: vain *Bios* eli biologinen elämä, joka on parhaillaan ehtymässä ja kuolemassa. Koko tarjous, jonka kristinuskko tekee, on tämä: että me voimme, jos annamme Jumalan toimia tavallaan, päästä osallisiksi Kristuksen elämästä. Jos me annamme Jumalalle luvan, pääsemme osallisiksi elämästä, joka on syntynyt, ei luotu, ja joka on aina ollut olemassa ja tulee aina olemaan. Kristus on Jumalan Poika. Jos me osallistumme tämänkaltaiseen elämään, meistäkin tulee Jumalan lapsia. Me rakastamme Isää niin kuin Hän rakastaa ja Pyhä Henki nousee meissä esiin. Hän tuli tähän maailmaan ja tuli ihmiseksi levittääkseen muihin ihmisiin sellaista elämää, joka Hänellä on – 'hyvän tartunnan' välityksellä niin kuin minä sitä kutsun. Jokaisesta kristitystä on tarkoitus tulla pieni Kristus. Kristityksi tulemisella ei yksinkertaisesti ole mitään muuta tarkoitusta.⁹³

Lewisin mukaan meillä ihmisillä on siis vain luotu biologinen elämä, mutta meiltä puuttuu luomaton ja syntynyt⁹⁴ spirituaalinen elämä, jollainen puolestaan Jumalan Pojalla on. Lewis yrittää kuvata tätä vertaamalla ihmistä patsaaseen – patsas on ihmisen tekemä ja muistuttaa ihmistä, mutta se ei elä niin kuin ihminen. Samoin ihminen on Jumalan luoma ja myös muistuttaa Jumalaa jollain tavalla, mutta sillä ei ole samanlaista elämää kuin Jumalalla.

⁹² MC, 157–158, 178.

⁹³ MC, 177. We are not begotten by God, we are only made by him: in our natural state we are not sons of God, only (so to speak) statues. We have not got *Zoe* or spiritual life: only *Bios* or biological life which is presently going to run down and die. Now the whole offer which Christianity makes is this: that we can, if we let God have His way, come to share in the life of Christ. If we do, we shall then be sharing a life which was begotten, not made, which always has existed and always will exist. Christ is the Son of God. If we share in this kind of life we also shall be sons of God. We shall love the Father as He does and the Holy Ghost will arise in us. He came to this world and became a man in order to spread to other men the kind of life He has – by what I call 'good infection'. Every Christian is to become a little Christ. The whole purpose of becoming a Christian is simply nothing else."

⁹⁴ Käsitemäärittely 'luotu' ja 'syntynyt' viittaavat olemassaolevan kahteen eri olemukseen. Luodulla tarkoitetaan Jumalan luomaa luomakuntaa ihmisineen, eläimineen, puineen, kivineen, planeettoineen jne. Myös yliluonnolliset oliot kuten enkelit ovat luotuja. Kristinuskon mukaan ainoastaan Jumalaa ei ole luotu, vaan hän on ikuinen. Jumalan Poika on syntynyt Isästä ennen aikojen alkua, ja häntäkään ei ole luotu. Näin Kolmiyhteinen Jumala on olemukseltaan erilainen kuin luomakunta. Kun Lewis puhuu luodusta elämästä (*Bios*) ja syntyneestä elämästä (*Zoe*), hän viittaa kahteen olemuksellisesti erilaiseen elämään. *Zoe* eli syntynyt ja luomaton elämä tulee ainoastaan Jumalalta, jota ei ole luotu. Nikean-Konstantinopolin uskontunnustus käyttää Jumalan Pojasta muun muassa ilmaisuja "syntynyt, ei luotu", jolla tarkoitetaan juuri sitä, että Jumalan Poika on olemukseltaan Jumala, ei luotu olento.

Pelastuksessa on kyse siitä, että Kristuksen kautta me tulemme osallisiksi samanlaisesta elämästä kuin hän. Tämä pelastus leviää 'hyvän tartunnan' välityksellä.⁹⁵ Lewis tarkoittaa sitä, että me tulemme osallisiksi Kristuksen elämästä olemalla hänen lähellään, jolloin uusi elämä tarttuu meihin: "Kun ihminen on liittynyt yhteen Jumalan kanssa, kuinka hän voisi olla elämättä ikuisesti? Kun ihminen on erossa Jumalasta, mitä muuta hän voisi kuin kuihtua ja kuolla?"⁹⁶ Näin ollen ihminen tulee pelastuksesta osalliseksi ennen kaikkea olemalla lähellä Kristusta, josta ikuinen elämä kumpuaa.

Lankeemuksen vuoksi ihmisen luonnollinen elämä eli *Bios* vastustaa Kristukselta tulevaa spirituaalista elämää *Zoe*:ta. Ihminen on luonnostaan itsekeskeinen eikä hän siedä mitään itseään korkeampaa, joka saisi hänet tuntemaan itsensä pieneksi. Kun Kristuksen spirituaalinen elämä alkaa vaikuttaa ihmisessä, tämän itsekeskeisyys ja oma tahto alkavat kuolla. Kristus haluaa, että ihminen antaa itsensä hänelle kokonaan, jolloin Kristus puolestaan antaa itsensä ja oman elämänsä ihmiselle. Lewis ei kuitenkaan tarkoita, että ihmisen pitäisi ensin onnistua itse täydellisesti tässä antautumisessa ja sitten vasta Kristus antaisi oman elämänsä ihmiselle, vaan Kristus auttaa ihmistä koko ajan ja iloitsee jo ihmisen pienistäkin onnistumisista. Lewisin mukaan ihmisen oikeastaan täytyy vain antaa Jumalalle lupa tehdä työnsä.⁹⁷

Lewisin ajattelussa korostuu pyhityksen rooli ihmisen elämässä. Jumala alkaa muokata ihmisestä mielensä mukaista ja tämä muokkaus jatkuu läpi elämän ja vielä kuolemassa ja kenties vielä senkin jälkeen. Näyttää siltä, että vielä Taivaassakin ihmiset jollain tavalla jatkavat täydellistymistään. Kristus on täyttänyt työn, pelastus on valmis koko ihmiskunnalle, mutta yksittäisten ihmisten täytyy ottaa pelastus vastaan ja suostua siihen, että Jumala tekee heissä työtään – usein ihmisen kannalta kivuliasta – tehdäkseen heistä lopulta sellaisia, jollaisiksi hän oli kunkin yksilön alun perin tarkoittanut.⁹⁸

Ihminen tarrautuu pelastukseen tulemalla Kristuksen lähelle ja luovuttamalla itsensä hänen käsiinsä. Kristityn elämä on jatkuvaa kuolemista – nimittäin omista mielihaluista luopumista ja oman tahdon ja oman itsekkyyden kuolemista ja sen korvautumista Kristuksen antamalla elämällä. Ennen ihmistä Kristus on kuitenkin antanut itsensä kokonaan ja kuollut. Jumalan Poika oli tullut ihmiseksi ja ottanut omakseen ihmisluonnon. Jeesuksessa Kristukses-

⁹⁵ MC, 159, 177.

⁹⁶ MC, 176. "Once a man is united to God, how could he not live forever? Once man is separated from God, what can he do but wither and die?"

⁹⁷ MC, 178–179, 193, 196–197, 202.

⁹⁸ PP, 157; MC, 181, 225.

sa ihmisluonto suostui ensimmäistä kertaa siirtymään luodusta elämästä syntyneeseen elämään.⁹⁹ Lewis kuvaa Kristuksen kuolemaa ja ylösnousemusta näin:

Ja koska meille vaikeus on siinä, että luonnollinen elämä täytyy tavallaan 'tappaa', Hän valitsi maallisen elämän, johon kuului Hänen inhimillisten halujensa tappaminen joka käänteessä – köyhyyttä, väärinymmärrystä omalta perheeltä, yksi hänen läheisistä ystävistään petti hänet, viranomaiset pilkkasivat ja pahoinpitelivät Häntä ja lopulta Hänet teloitettiin kiduttamalla. Ja sitten, kun hänet oli näin tapettu – tapettu tavallaan joka päivä – ihmisolento Hänessä tuli jälleen eloon sillä se oli liittynyt jumalalliseen Poikaan.¹⁰⁰

Lewisin mukaan ylösnousseessa Kristuksessa nähtiin ensimmäistä kertaa todellinen ihminen, ihminen sellaisena, jollaiseksi Jumala oli ihmisen tarkoittanut. Kristuksessa ihmisluonto tuli täydellisesti osalliseksi Jumalan elämästä ja tämä uusi elämä tuli näin kaikkien ihmisten ulottuville. Se että Kristuksen ylösnousemuksen vaikutukset ulottuvat koko ihmiskuntaan, ei näytä olevan Lewisille ainoastaan metafyyssinen¹⁰¹ asia. Ihmisluonnon ja ihmisten yhteys ja näin ollen Kristuksen ylösnousemuksen vaikutus kaikkiin ihmisiin näyttää perustuvan ennen kaikkea siihen, että ihmiset ovat yhtä toistensa kanssa yhteisten esi-isiensä kautta ja toisaalta kaikki ovat myös yhteydessä Jumalaan. Niinpä ihmisten välillä on fysikaalinen ja geneettinen yhteys toisiinsa, mutta ihmiset ovat myös kaikki yhteydessä toisiinsa, koska he ovat kaikki yhteydessä Jumalaan.¹⁰² Lewisin omaa vertauskuvaa käyttäakseni Jumala on kuin pyörän vanteen keskusta, johon vanteen pinnat eli ihmiset ovat kiinnittyneet, ja tämän yhteisen kiinnepohdan kautta ovat yhteydessä toisiinsa.¹⁰³

Yllä kuvasin sitä, kuinka Lewis kertoo pelastuksen leviävän hyvän tartunnan välityksellä, ja tämä tartunta tapahtuu, kun ihminen on Kristuksen lähellä. Lewis kuvaa pelastusta myös toisella tapaa. Pelastus on kolmipersonaisen elämän tanssiin osallistumista. Lewis kuvaa näet kolmiyhteistä Jumalaa draamaksi tai tanssiksi. Jumala ei ole staattinen vaan Jumalassa Isän ja Pojan keskinäinen rakkaus ja yhteys – rakkaus ja yhteys, joka on niin elävä ja todellinen, että se on itsekin persoona, eli Pyhä Henki – on jatkuvassa sykkeessä, joka muistuttaa draamaa tai tanssia. Pelastus on sitä, että tämä kolmipersonainen draama tulee todelliseksi ihmisissä ja ihmiset osallistuvat siihen.¹⁰⁴ Roland M. Kawanon mukaan vertaus tanssiin oli yleinen keskiajalla ja mystikkojen piirissä. Tanssi vertauskuvana ilmensi ”vapaut-

⁹⁹ MC, 179.

¹⁰⁰ MC, 179–180. ”And because the whole difficulty for us is that the natural life has to be, in a sense, 'killed', He chose an earthly career which involved the killing of His human desires at every turn – poverty, misunderstanding from His own family, betrayal by one of His intimate friends, being jeered at and manhandled by the Police, and execution by torture. And then, after being thus killed – killed every day in a sense – the human creature in Him, because it was united to the divine Son, came to life again.”

¹⁰¹ Toisin sanoen jonkinlainen yleinen ihmisyyys, jonka Jeesus jakoi ihmisten kanssa, vailla mitään konkreettista (esim. geneettistä) yhteyttä.

¹⁰² MC, 180.

¹⁰³ MC, 145.

¹⁰⁴ MC, 175–176.

ta ja sielun harmoniaa maailman ja Jumalan kanssa.”¹⁰⁵ Paul S. Fiddes kuitenkin huomauttaa, ettei ainakaan vielä ole tiedossa Lewisia aikaisempia kirjoittajia, jotka olisivat verranneet itse Kolmiyhdistä Jumalaa tanssiin. Fiddesin mukaan tosin esimerkiksi Apokryfisessä Jeesuksen Hymnissä Jeesuksen toimintaa maan päällä kuvattiin tanssina. Samoin Pseudo-Dionysos ja Dante viittasivat Jumalan ympärillä tanssiviin enkeleihin, mutta itse Kolmiyhdisten Jumalan vertaaminen tanssiin saattaa Fiddesin mukaan olla jopa Lewisin oma keksintö.¹⁰⁶

Vaikka Lewis puhuu ”hyvästä tartunnasta” ja tanssista ja draamasta, painottaa Lewis myös sellaisia kristinuskon peruspilareita kuin kaste, ehtoollinen ja usko. Nämä ovat Lewisin mukaan ne tavat, joilla Kristuksen elämä konkreettisella tavalla siirtyy meihin. Aivan kuten meillä ei ole itsellämme mitään vaikutusta siihen, että synnymme tähän maailmaan, eli tulemme osaksi biologisesta elämästä, samoin Lewisin mukaan Kristuksen elämä tulee meihin ilman omaa ansiotamme. Meillä on kuitenkin velvollisuus hoitaa saatua Kristus-elämää samalla tavoin, kuin meidän tulee hoitaa biologista elämäämme esimerkiksi syömällä ja lepäämällä. Yksi tärkeä asia Kristus-elämän hoitamisen kannalta on kasteen ja ehtoollisen lisäksi ”omat yritykset kopioida Kristusta.”¹⁰⁷

Tässä kohdassa on hyvä esittää muutama kriittinen havainto. Ensinnäkin tämä on yksi mahdollinen kohta, jossa käsite ’pelkkä kristinuskko’ voi alkaa näyttää protestanttiselta. Lewis nostaa nimenomaan sakramenteista kasteen ja ehtoollisen keskiöön. Protestanttisesta perspektiivistä toki on helppo nähdä, että nämä sakramentit liittyvät erityisellä tavalla kristittyinä elämiseen ja hengellisen elämän harjoittamiseen. Mutta nostaisiko esimerkiksi ortodoksi tai katolinen kristitty kastetta ja ehtoollista muita sakramentteja keskeisempään asemaan tällaisessa tapauksessa? Toisaalta taas, kun Lewisin tavoite on löytää kristittyjen yhteinen maaperä, niin toki kaste ja ehtoollinen kuuluvat näiden kirkkojen sakramentteihin, ja ovat sikäli yhteistä maaperää. Mutta kysymys on siitä, onko käsite sitten liian protestanttinen, jos se sisältää protestanttien *kaikki* sakramentit, mutta ortodoksien ja katolisten sakramenteista moni jää pois. Pearce kiinnittää myös huomiota tähän, mutta huomauttaa, että kaiken kaikkiaan Lewis on pitkälti samoilla linjoilla katolisten kanssa koskien useimpia katolisten sakramentteja.¹⁰⁸

Toinen havainto koskee Lewisin argumentointia. Lewis viljelee paljon analogioita. Yllä mainittu esimerkki on havainnollinen. Lewis vertaa luonnollisen tai biologisen elämän syntyä ja ylläpitoa Kristus-elämän syntyyn ja ylläpitoon. Nämä analogiat toimivat hyvin silloin, kun

¹⁰⁵ Kawano 1976, 20.

¹⁰⁶ Pseudo-Dionysius, *The Celestial Hierarchy*, luku VII, kappale IV; Dante, *Paradiso* 28.; Fiddes 2010, 91.

¹⁰⁷ MC, 61–62.

¹⁰⁸ Pearce 2013, 108–110. Lewis esimerkiksi kävi ripittäytymässä yksityisesti. Lisäksi hän oli Pearcen mukaan varsin lähellä katolista näkemystä esimerkiksi avioliiton, konfirmaation ja pappeuden kohdalla.

Lewis pyrkii selittämään jonkun kristillisen totuuden ymmärrettävästi. Mutta toisinaan Lewis näyttää myös argumentoivan näiden analogioiden avulla. Tässä samassa esimerkissä on nähtävissä myös analogian argumentatiivista käyttöä. Lewis sanoo, että kristityn omat pyrkimykset kopioida Kristusta ovat tärkeitä, jotta Kristus-elämä säilyy meissä, ja hän perustelee sitä sillä, että ei luonnollinenkaan elämä säily ilman, että siitä pidetään huolta. Mutta argumentti on ongelmallinen siksi, ettei meillä liene mahdollisuutta tietää, toimiiko Kristus-elämä tältä osin samalla periaatteella kuin biologinen elämä. Ja vaikka Kristus-elämä vaatisi ylläpitoa ja hoitoa, Lewis ei millään tavalla tunnu perustelevan, miksi juuri ”omat yritykset kopioida Kristusta” olisi se keino, jolla meidän tulee hoitaa Kristus-elämäämme. Niinpä emme nähdäkseni voi viedä tätä analogiaa näin pitkälle, ainakaan argumentoidaksemme asian puolesta.

Tähän asti olen tässä luvussa kuvannut Lewisin ajatusta siitä, miten pelastus muuttaa ihmistä, ja miten pelastuksesta tullaan osalliseksi. Nyt jatkan kuvaamaan Lewisin käsitystä sovituksista. Lewis painottaa sitä, ettei mitään tiettyä sovitus teoriaa pidä sekoittaa sovitukseseen itseensä. Hän tarkoittaa tällä sitä, että sovitus teorit kuvaavat, miten sovitus toimii. Tässä Lewis käyttää jälleen hyvää analogiaa selventääkseen ajatustaan:

Kaikki järkevät ihmiset tietävät, että jos olet väsynyt ja nälkäinen, ateriat tekee hyvää. Mutta moderni teoria ravitsemuksesta – kaikki vitamiineista ja proteiineista – on eri asia. Ihmiset söivät päivällisensä ja voivat paremmin kauan ennen kuin teoriaa vitamiineista oli kuultukaan: ja jos teoria vitamiineista jonain päivänä hylätään, he jatkavat päivällistensä syömistä samaan tapaan. Teoriat Kristuksen kuolemasta eivät ole kristinuskon: ne ovat selityksiä siitä, miten se toimii.¹⁰⁹

Keskeistä Lewisin mukaan on siis uskoa, että ”Kristuksen kuolema on jollain tavalla oikaissut meidät suhteessa Jumalaan ja antanut meille uuden alun.”¹¹⁰ Erilaiset teoriat ovat kuitenkin hyviä ja voivat olla avuksi, kunhan niitä ei sekoita itse sovitukseseen. Lewisin ajatuksen voisi kai ymmärtää niin, ettei meidän kannata tehdä liian pitkälle meneviä teorioita siitä, millainen sovituksen mekanismi tarkalleen ottaen on, vaan pysyä siinä, mitä voimme tietää varmuudella. Lewis tiivistää sanomansa näin: ”Meille kerrotaan, että Kristus kuoli meidän vuoksemme, että Hänen kuolemansa pesi pois syntimme, ja että kuolemalla hän poisti itsensä kuoleman. Tämä on se kaava. Tätä on kristinuskon. Tämä on se, mitä täytyy uskoa.”¹¹¹ Tässä tosin voisi

¹⁰⁹ MC, 54. ”All sensible people know that if your tired and hungry a meal will do you good, But the modern theory of nourishment – all about the vitamins and proteins – is a different thing. People ate their dinners and felt better long before the theory of vitamins was ever heard of: and if the theory of vitamins is some day abandoned they will go on eating their dinners just the same. Theories about Christ’s death are not Christianity: they are explanations about how it works.”

¹¹⁰ MC, 54.

¹¹¹ MC, 55. ”We are told that Christ was killed for us, that His death has washed our sins, and that by dying He disabled death itself. That is the formula. That is Christianity. That is what has to be believed.”

kysyä, eikö Lewis esittelekin tässä yhden teorian, kun hän sanoo Kristuksen kuoleman *pesevän pois* syntimme.

Sovitusta käsitellessään Lewis saapuu kaksiluonto-opin ytimeen. Tässä hän myös selittää sovitusta sijaiskärsimyksen ja velanmaksun näkökulmasta, mutta muistuttaa useaan otteeseen, ettei näitä teorioita pidä sekoittaa itseensä sovitukseen. Jotta ihminen pääsisi takaisin Jumalan yhteyteen, ihmisen pitäisi katua syntejään ja antautua. Lewisin mukaan katuminen kuitenkin vaatii hyvää ihmistä, ja täydellinen katumus täydellistä ihmistä. Toisaalta taas täydellinen ihminen olisi ihminen, jonka ei tarvitsisi edes katua. Ainoa ihminen, joka voisi katua täydellisesti, olisi siis myös ainoa ihminen, jonka ei tarvitsisi katua. Lewis kuvaa katumusta näin: ”...tämä katuminen, tämä altis alistuminen nöyryytykseen ja eräänlaiseen kuolemaan, ei ole jotain sellaista, mitä Jumala vaatii sinulta ennen kuin hän ottaa sinut takaisin ja josta hän voisi sinut päästää, mikäli hän valitsisi niin: se on yksinkertaisesti kuvaus siitä, millaista hänen luokseen palaaminen on.”¹¹² Katuminen ei siis periaatteessa ole ehto Jumalan luo pääsemiselle, vaan katumus on pikemminkin polku tai matka Jumalan luo: ”Jos pyydät Jumalaa ottamaan sinut takaisin ilman sitä [katumusta], oikeasti pyydät häneltä lupaa tulla takaisin ilman, että tulet takaisin.”¹¹³ Näin ollen Lewisin mukaan vain katumuksen kautta voi päästä Jumalan luo. Näin ollen olemme tilanteessa, jossa tarvitsemme katumusta pahuutemme vuoksi, mutta juuri pahuus estää meitä katumasta. Ihminen tarvitsee Jumalan apua voidakseen katua – siis antautua, nöyryä ja tavallaan kuolla. Nämä asiat eivät kuitenkaan kuulu Jumalan luontoon millään tavalla. Lewis kuvaa asian kauniisti: ”Niinpä se yksi tie, jolla me nyt kaikkein eniten tarvitsemme Jumalan johtajuutta, on tie, jota Jumala, Hänen omassa luonnossaan ei ole koskaan kulkenut.”¹¹⁴ Jumala kuitenkin tuli ihmiseksi ja ihmisluonto kykenee kärsimään ja kuolemaan. Ihmisluonto yhdistyi Jumalan luontoon yhdessä persoonassa ja näin, ihmisenä, Jumala kykeni antautumaan, kärsimään ja kuolemaan.

Jumalana Hän kykeni tekemään sen täydellisesti. Lewis tiivistää:

Sinä ja minä voimme mennä tämän prosessin läpi vain, jos Jumala tekee sen meissä; mutta Jumala voi tehdä sen vain, jos Hän tulee ihmiseksi. Meidän yrityksemme tässä kuolemisessa onnistuu vain, jos me ihmiset olemme osallisena Jumalan kuolemisessa [...] mutta me emme voi olla osallisena Jumalan kuolemisessa, ellei Jumala kuole; ja Hän ei voi kuolla paitsi olemalla ihminen. Tämä on se tapa, jolla hän maksaa velkamme, ja kärsii puolestamme sen mitä Hänen Itsensä ei tarvitsisi kärsiä lainkaan.”¹¹⁵

¹¹² MC, 57. ”... this repentance, this willing submission to humiliation and a kind of death, is not something God demands of you before He will take you back and which He could let you off if He chose: it is simply a description of what going back to Him is like.”

¹¹³ MC, 57. ”If you ask God to take you back without it, you are really asking Him to let you go back without going back.”

¹¹⁴ MC, 57–58. ”So that the one road for which we now need God’s leadership most of all is a road God, in His own nature, has never walked.”

¹¹⁵ MC, 58. ”You and I can go through this process only if God does it in us; but God can only do it if He becomes man. Our attempts at this dying will succeed only if we men share in God’s dying [...] but we cannot

Tässä Lewis siis kuvasi sen, miten kaksiluonto-oppi on yhteydessä pelastukseen. Jumalan täytyy olla ihminen, jotta hän voi kärsiä ja kuolla ihmisten puolesta, mutta vain Jumalana hän voi siinä onnistua.

Taivas ja Helvetti olemassaolon ääripäinä

Eräs kiinnostavimpia teemoja Lewisin ajattelussa ja kirjallisuudessa on ikuinen elämä ja Taivas ja Helvetti. Lewis käsittelee näitä teemoja monissa kirjoissaan, kuten lähteinä käyttämissäni teoksissa *Mere Christianity* ja *The Problem of Pain*. Kenties kaikkein kiinnostavin kirja tästä aihepiiristä on kuitenkin Lewisin kaunokirjallinen teos *The Great Divorce*, joka kertoo Helvetin asukkaiden bussimatkasta Taivaaseen ja kaikesta siitä, mitä he siellä kokevat, näkevät ja kuulevat. Myös humoristinen mutta vakavan opetuksen sisältävä teos *The Screwtape Letters* käsittelee vahvasti tätä aihepiiriä. Kyseisessä teoksessa vanhempi piru ohjeistaa aloittelevaa pirua siitä, miten ihmisiä estetään pääsemästä Taivaaseen.

Aihepiirin käsittely tässä tutkielmassa on paitsi perusteltua, myös aivan välttämätöntä, sillä Lewisin ajattelussa ikuinen elämä läpäisee kaiken. Lewisin ajattelua ei voi ymmärtää ymmärtämättä hänen näkemystään ikuisesta elämästä, minkä lisäksi Lewisin mukaan koko kristinuskoa ei voi ymmärtää oikein ymmärtämättä ikuista elämää ja sen merkitystä. Kuten jo aiemmin kävi ilmi, tuonpuoleisen todellisuuden unohtavasta kristinuskosta Lewis käyttää nimitystä ”vesitetty kristinuskko (Christianity-and-water / watered-down Christianity)”.

Lewisin ajattelussa kaikki tähtää Taivaaseen ja ikuiseen elämään: ”Minun täytyy pitää elossa itsessäni kaipaus todelliseen maahani, jonne en löydä ennen kuin kuoleman jälkeen; en saa koskaan antaa sen hautautua tai joutua syrjään; minun täytyy tehdä siitä elämäni tärkein päämäärä ja pyrkiä siihen toiseen maahan ja auttaa muita tekemään samoin.”¹¹⁶ Näin ollen kristityn on jatkuvasti muistettava, että hän on vasta matkalla oikeaan kotimaahansa. Ikuisen elämän todellisuus johtaa myös käytännön johtopäätöksiin Lewisin ajattelussa:

Taasen, kristinuskko väittää, että jokainen ihmisyksilö on elävä ikuisesti, ja tämän täytyy olla joko totta tai tarua. On monia asioita, jotka eivät olisi murehtimisen arvoisia, jos eläisimme vain seitsemänkymmentä vuotta, mutta joita minun olisi parempi murehtia hyvin vakavasti, mikäli eläisin ikuisesti. Ehkäpä äkkipikaisuuteni tai kateuteni pikkuhiljaa pahenevat – niin hitaasti ettei kasvu seitsemässäkymmenessä vuodessa ole kovin huomattava. Mutta se saattaisi olla todellinen helveti miljoonassa vuodessa: itse asiassa, jos kristinuskko on totta, Helveti on täsmälleen oikea tekninen termi kuvaamaan, mitä se olisi.¹¹⁷

share God’s dying unless God dies; and He cannot die except by being a man. That is the sense in which He pays our debt, and suffers for us what He Himself need not suffer at all.”

¹¹⁶ MC, 137. ”I must keep alive in myself the desire for my true country, which I shall not find till after death; I must never let it get snowed under or turned aside; I must make it the main object of life to press to that other country and to help others to do the same.”

¹¹⁷ MC, 74. ”Again, Christianity asserts that every individual human being is going to live for ever, and this must be either true or false. Now there are a good many things which would not be worth bothering about if I were

Näin on siis monia asioita, joilla ei ole niin väliä, jos elämä ei ole ikuista, mutta joilla on väliä jos se on sitä. Tämä lainaus myös paljastaa jotain siitä, miten Lewis käsittää Helvetin. Helvetti on jonkinlaista ikuista matkaa yhä syvemmälle pahaan, yhä kauemmas Jumalasta. Vaikka Lewis puhuu yllä ”miljoonasta vuodesta”, hän toisaalta myös toteaa toisaalla, että aika ei ole samanlaista kuoleman jälkeen.¹¹⁸

Lewis kuvaa teoksessaan *The Problem of Pain* Taivasta ja Helvettiä eräänlaisina olemassaolon ääripäinä. Taivas on se paikka, jota varten ihmiset on luotu, Helvettiä puolestaan ei ole luotu ihmistä varten lainkaan. Taivaassa ihmisestä tulee yhä enemmän ihminen, kuin hän on maan päällä ollut. Helvettiin joutuminen puolestaan tarkoittaa ”ihmiskunnasta karkottamista” ja muuttumista eräänlaiseksi entiseksi ihmiseksi.¹¹⁹ Teoksessaan *The Great Divorce* Lewis kuvaa Helvetistä Taivaaseen vierailulle tulleet asukkaat läpinäkyvinä. Tämän lisäksi edes Taivaan ruohonkorret eivät taitu heidän askeleidensa painosta ja vesipisarot ovat näihin olentoihin osuessaan kuin luoteja. Taivaan asukkaat puolestaan suorastaan hehkuvat väreissä ja loistavat kirkkaina, ovat vahvoja eivätkä missään nimessä läpinäkyviä. Teoksessa Lewis siis kuvaa, kuinka Taivas ja Taivaan asukkaat ovat enemmän olemassa ja enemmän todellisia, kuin harmaat ja läpinäkyvät Helvetin olennot. Ylipäätään teoksessa tapahtuva matka Helvetistä Taivaaseen ei ole vain siirtymistä paikasta toiseen, vaan matkustajat sekä bussi, jossa he matkustavat kasvavat samalla kooltaan suuremmiksi. Näin Lewis siis kuvaa eri tavoin sitä, kuinka Taivaassa olemassaolo on todellisempaa ja konkreettisempaa, kun taas Helvetissä olemassaolo alkaa hävitä ja muuttua olemattomuudeksi.¹²⁰ Tosin on hyvä huomata, mitä Lewis sanoo teoksen esipuheessa: ”Pyydän lukijoita muistamaan, että tämä on fantasiaa. Sillä toki on – tai ainakin on tarkoitus olla – opetus. Mutta kuolemanjälkeiset olosuhteet ovat ainoastaan mielikuvituksellinen oletus: Ne eivät ole edes arvaus tai spekulatio siitä, mikä meitä oikeastaan odottaa.”¹²¹ Tästä huolimatta teoksen kuvaus Taivaan ja Helvetin luonteesta antaa muiden Lewisin kirjoitusten kanssa yhtä pitävän mielikuvan; Taivas on olemassaolon todellinen muoto ja päämäärä, Helvetti taas olemassaolon vähenemistä tai häviämistä, sanalla sanoen kadotus. Joseph Pearce selittää Lewisin ajatusta niin, että Taivaassa ihmiset muuttuvat enemmän olemassa oleviksi, koska he ovat yhteydessä Jumalaan, joka on olemassaolon lähde.

going to live only seventy years, but which I had better bother about very seriously if I am going to live for ever. Perhaps my bad temper or my jealousy are gradually getting worse – so gradually that the increase in seventy years will not be very noticeable. But it might be absolute hell in a million years: in fact, if Christianity is true Hell is the precisely correct technical term for what it would be.”

¹¹⁸ PP, 125.

¹¹⁹ PP, 127–129.

¹²⁰ GD, 20–21, 24–25, 56, 138.

¹²¹ GD, x.

Helvetissä ihmiset ovat kaukana olemassaolon lähteestä ja siksi miltei lakkaavat itsekkin olemasta.¹²²

Mitä sitten tarkoittaa se, että ihmisestä tulee Taivaassa enemmän ihminen kuin hän on aiemmin ollut? Lewis kuvaa:

Olla kokonainen [tai täydellinen/valmis (complete)] ihminen tarkoittaa sitä, että omat passiot tottelevat tahtoa ja tahto on annettu Jumalalle: se, että *on ollut* ihminen – olla ex-ihminen tai 'kirottu haamu' – oletettavasti tarkoittaisi sitä, että koostuu täysin itseensä keskittyneestä tahdosta ja passioista, jotka ovat täysin tahdon hallitsemattomissa.¹²³

Taivaassa ihminen ei ole enää omien passioidensa vietävissä ja Helvetissä puolestaan entinen ihminen tuskin pystyy minkäänlaiseen rationaalisuuteen, sillä tunteet hallitsevat sitä. Yllä olevasta lainauksesta saattaisi tulla mieleen ajatus, eikö moni ihminen mieluummin ottaisi itseensä keskittyvän tahdon ja valtoimenaan riehuvat himot, kuin olisi täysin rationaalinen, Jumalalle kuuliainen olento. Mutta tietyllä tapaa tämä on juuri Lewisin pointti. Helvetti on juuri sitä, olla loppuun asti kapinallinen ja oman vapautensa orja. Ihminen saa juuri sen, mitä on toivonut, että Jumala antaisi hänen olla: ”Hänen toiveensa toteutuu – hän saa olla kokonaan itsessään ja pärjätä sillä, mitä sieltä löytyy. Ja se, mitä sieltä löytyy, on Helvetti.”¹²⁴ Näin siis Helvetti on muutakin kuin pelkkä rangaistus, jona sitä kenties yleisimmin pidetään. Lewisin mukaan monet menevät vapaaehtoisesti Helvettiin. Vaikka Jumala on tehnyt kaiken voitavansa eli siis kuollut ristillä ja noussut kuolleista ja on valmis antamaan anteeksi jokaiselle, monet silti kieltäytyvät nöyrymästä Jumalan edessä ja mieluummin valitsevat Helvetin. Lewisin mukaan saattaa hyvinkin olla totta, että ”Helvetin ovet on lukittu sisältäpäin”, eli ihmiset itse eivät halua tulla sieltä pois.¹²⁵

Lewis perustelee näkemystään Helvetistä sillä, mitä Jeesus Uuden Testamentin mukaan kertoo siitä. Helvetti on ensinnäkin rangaistus, toiseksi tuhoutumista ja kolmanneksi karkotus. Niinpä Lewis toteaa, että esimerkiksi Keskiaikaisen taiteen kuvauksia roihuavista liekeistä ei pidä sekoittaa siihen, mitä Helvetti todella on. Lewisin mielestä Helvetti olemassaolon vähenemisenä ja itseensä käpertymisenä ja ihmisen muuttumisena entiseksi ihmiseksi voisi sopia

¹²² Pearce 2013, 93.

¹²³ PP, 128. ”To be a complete man means to have the passions obedient to the will and the will offered to God: to *have been* a man – to be an ex-man or ‘damned ghost’ – would presumably mean to consist of a will utterly centered in its self and passions utterly uncontrolled by the will.”

¹²⁴ PP, 125, 130. ”He has his wish – to lie wholly in the self and to make the best of what he finds there. And what he finds there is Hell.”

¹²⁵ PP, 128, 130.

Jeesuksen mainintoihin Helvetistä.¹²⁶ Toisaalta toki Uudessa Testamentissa puhutaan Helvetistä tulisena järvenä.¹²⁷

Jos sitten Taivaassa ihmisen tahto hallitsee hänen passioitaan, ja tämä tahto on luovutettu Jumalalle, tarkoittaako tämä sitä, että ihmisen oma persoona ja tahto alkaa sulautua Jumalaan ja lakkaa olemasta itse? Lewisin mukaan ei: ”Kristityt ovat ainoita, joilla on mitään ajatusta siitä, kuinka ihmissielut voidaan ottaa Jumalan elämään ja silti pysyä itsenään – itse asiassa, olla todella paljon enemmän itsejään kuin he olivat ennen.”¹²⁸ Kun ihmiset menevät Taivaaseen, he eivät siis sulaudu Jumalaan ja lakkaa olemasta, eikä heistä kaikista myöskään tule samanlaisia keskenään, vaan pikemminkin he kaikki muuttuvat enemmän omanlaisiksi, persoonallisemmiksi. Taivaassa jokainen ihminen saa Jumalta uuden nimen, jonka vain Jumala ja tämä ihminen itse tietää.¹²⁹ Lewisin mukaan tämä Ilmestyskirjan kohta tarkoittaa, että jokainen lunastettu ymmärtää jonkin Jumalan piirteen muita paremmin, ja ylistää Jumalaa siitä. Lewis kysyy: ”Miksi muuten yksilöt luotiin, kuin siksi, että Jumala, joka rakastaa kaikkia loputtomasti, voisi rakastaa jokaista erilaisesti?”¹³⁰ Lewis ajattelee, että jokaisen ihmisen suhde Jumalaan on hieman erilainen. Näyttäisi siis siltä, että Jumalan suhde ihmisiin on persoonallinen. Jokaisen ihmisen persoonallisesta suhteesta ja persoonallisesta ylistyksestä syntyy näin ollen erilaisten äänien sinfonia. Taivas ei näin ollen tarkoita sitä, että kaikki imeytyy Jumalaan yhdeksi massaksi, vaan taivaallinen yhteys on ”keskenään erilaisten yhteyttä”. Tässä Lewis viittaa sekä Aristoteleeseen että Paavaliin. Aristoteles puhui kaupungista erilaisen yhteytenä, ja Paavali taas käytti vertausta ruumiista, joka muodostuu keskenään erilaisista jäsenistä.¹³¹

Kuten luomista käsittelevässä luvussa jo todettiin, Jumala halusi luoda itsestään erillisiä olentoja. Taivaassa luomistyö lopulta saavuttaa päämääränsä, joka on se, että Jumala ja hänen luomansa olennot saavuttavat yhteyden:

Sillä yhteys on olemassa vain erillisten välillä; ja kenties tästä näkökulmasta saamme hetkellisen väläyksen kaiken tarkoituksesta. Panteismi ei ole niinkään valheellinen oppi kuin se on toivottomasti ajastaan jäljessä. Kerran, ennen luomista, olisi ollut totta sanoa, että kaikki on Jumala. Mutta Jumala loi: Hän sai aikaan sen, että asiat ovat muuta kuin Hän itse niin että olemalla erillisiä, ne saattaisivat oppia rakastamaan Häntä, ja saavuttaa yhteyden pelkän samuuden sijaan. [...] Mutta Jumalan tarkoitus ei ole se, että palaisimme takaisin siihen vanhaan identiteettiin (kuten ehkä jotkut pakanamystikot haluaisivat meidän tekevän) vaan että jatkaisimme maksimaaliseen erillisyyteen, jotta siellä liittyisimme uudelleen Hänen kanssaan korkeammalla tavalla. Edes Pyhässä Yhdessä Itsessään ei riitä, että Sana on Jumala, vaan sen täytyy olla myös Jumalan kanssa. Isä ikuisesti synnyttää Pojan ja Pyhä Henki lähtee: jumaluudessa

¹²⁶ PP, 126–127.

¹²⁷ Ilm. 20:10.

¹²⁸ MC, 161. ”It is only the Christians who have any idea of how human souls can be taken into the life of God and yet remain themselves – in fact, be very much more themselves than they were before.”

¹²⁹ Ilm. 2:17; PP, 154.

¹³⁰ PP 154. ”Why else were individuals created, but that God, loving all infinitely, should love each differently?”

¹³¹ Aristoteles, *Politiikka* II, 1261a10 & 1261a22; 1. Kor, 12:12–30; PP, 155.

esiintyy erillisyys itsessään, niin että vastavuoroisten rakkauksien yhteys ylittää pelkän aritmeettisen ykseyden tai itseidentiteetin.¹³²

Kristinuskossa Taivas ei Lewisin mukaan siis tarkoita niinkään paluuta jonkinlaisen alkutilaan, vaan kulkemista uudenlaiseen yhteyteen. Jumala ei palauta ihmisiä osaksi itseään, vaan ottaa ihmiset luokseen erillisinä persoonina. Tämä on luomisen tarkoitus. Erillisyys ja niiden välinen yhteys on olemassa jo Jumalassa itsessään, sillä Kolmiyhteinen Jumala on yksi Jumala ja kolme persoonaa.

Elämä Taivaassa on jatkuvaa vastavuoroisuutta. Kun Jumalan suhde jokaiseen yksilöön on persoonallinen, ihmiset puolestaan jakavat toisilleen sen, minkä he tässä suhteessa Jumalalta saavat. Lewisin mukaan sielun suhde Jumalaan on jatkuvaa ”itsensä hylkäämistä” (self-abandonment). Lewis pitää mahdollisena, että vielä Taivaassa eräänlainen itsensä voittaminen jatkuu ja että ikuinen elämä voi olla osittain myös ikuista kuolemista. Tällä Lewis siis viittaa siihen, että Taivaassakin ihmiseltä edellytetään nöyrytymistä ja omastaan luopumista. Luopuminen ja itsensä antaminen ovatkin Lewisin mukaan ”kaiken olemisen rytmi”. Tämä tarkoittaa, että jopa Jumalassa tapahtuu Isän ja Pojan välillä jatkuva itsensä antaminen. Kaikki oleva siis jollain tavalla rakentuu antamisen ja vastavuoroisuuden periaatteen päälle. Kun Taivas on sitten jatkuvaa luopumista ja vastavuoroisesti myös saamista, Helveti on tästä vastavuoroisuudesta ja luopumisesta kieltäytymistä:

”Se raivokas vankeus itseen on vain vastakohta itsensä antamisesta, joka on absoluuttinen todellisuus; negatiivinen muoto, jonka ulkopuolinen pimeys ottaa ympäröimällä ja rajaamalla todellisuuden muodon, tai jonka todellisuus muodostaa pimeyteen muodolla ja positiivisella luonnolla, joka sillä on.”¹³³

Itsensä antaminen on siis todellisuuden luonne ja absoluuttinen todellisuus. Helveti on puolestaan sen kääntöpuoli tai se, mitä jää absoluuttisen todellisuuden ulkopuolelle. Näin ollen se, joka ei suostu antamaan itseään, telkeää itsensä Helvettiin.

Lewis näkee jo maanpäällisen elämän olevan alkua joko Helvetille tai Taivaalle. Jos ihminen laittaa tämän maailman etusijalle, tälle ihmiselle maapallo on vain yksi alue Helve-

¹³² PP, 155–156. ”For union exists only between distincts; and, perhaps, from this point of view, we catch a momentary glimpse of the meaning of all things. Pantheism is a creed not so much false as hopelessly behind the times. Once, before creation, it would have been true to say that everything was God. But God created: He caused things to be other than Himself that, being distinct, they might learn to love Him, and achieve union instead of mere sameness. [...] But it is not God’s purpose that we should go back into that old identity (as, perhaps, some Pagan mystics would have us do) but that we should go on to the maximum distinctness there to be reunited with Him in a higher fashion. Even within the Holy One Himself, it is not sufficient that the Word should be God, it must also be *with* God. The Father eternally begets the Son and the Holy Ghost proceeds: deity introduces distinction within itself so that the union of reciprocal loves may transcend mere arithmetical unity or self-identity.”

¹³³ PP, 158. ”That fierce imprisonment in the self is but the obverse of the self-giving which is absolute reality; the negative shape which the outer darkness takes by surrounding and defining the shape of the real, or which the real imposes on the darkness by having a shape and positive nature of its own.”

tissä. Jos ihminen taas laittaa Taivaan etusijalle, maapallo on hänelle jo osa Taivasta.¹³⁴ Ihminen alkaa tämänpuoleisen elämän aikana jo muovautua ikuista elämää varten. Ihminen muovautuu kaikkien moraalisten valintojensa myötä joko ”taivaalliseksi olennoiksi” tai ”helvetilliseksi olennoiksi”. Taivaallinen olento on harmoniassa suhteessa Jumalaan, toisiin ja itseensä, kun taas helvetillinen olento vihaa paitsi Jumalaa ja toisia, myös itseään. Vielä Lewis sanoo näin: ”Olla ensimmäisen kaltainen olento on taivas: se tarkoittaa, että se on iloa ja rauhaa ja tietoa ja voimaa. Olla toisen kaltainen tarkoittaa hulluutta, kauhua, typeryyttä, raivoa, voimattomuutta ja ikuista yksinäisyyttä. Jokainen meistä on joka hetki menossa kohti jompaa tilaa.”¹³⁵ Tällä tavoin Lewis yhdistää tuonpuoleisen elämän, ja tämänpuoleisen elämän moraaliset valinnat ja hyveet. Lewis ajattelee, että Jumala ei odota meiltä vain tiettyjen sääntöjen noudattamista, vaan hän odottaa meidän muuttuvan tietynlaisiksi, siis hyveelliseksi, ihmisiksi. Richard L. W. Clarcken mukaan jo antiikin filosofeilla oli samankaltainen ajatus siitä, että tärkeintä ei ole yksittäiset hyvät teot, vaan ihmisen muuttuminen hyveelliseksi.¹³⁶ Lewis ajattelee, että ihmisen täytyy jo täällä maan päällä saavuttaa ainakin jonkinlaiset hyvyyden alkeet, jotta hän voisi päästä Taivaaseen.¹³⁷

Yhteenvetona Lewis näkee siis Taivaan ja Helvetin olemassaolon ääripäinä. Taivaassa oleminen ja ihmisyyys saavuttaa päämääränsä, ja absoluuttinen oleminen on itsensä antamista. Helveti puolestaan on kieltäytymistä itsensä antamisesta, ja itseensä kietoutumista. Helvetissä oleminen on melkein kuin olemattomuutta, ihmisistä tulee siellä entisiä ihmisiä. Matka Taivaaseen tai Helvetiin alkaa jo maanpäällisen elämän aikana. Ihmisen omien valintojen myötä ihminen alkaa muovautua joko taivaalliseksi tai helvetilliseksi olennoiksi. Ihmisen tulee saavuttaa jonkinlaiset hyvyyden alkeet voidakseen päästä Taivaaseen. Tätä ei kuitenkaan pidä ymmärtää niin, että Lewis ajattelisi moraalisen hyvyyden olevan tie Taivaaseen. Vain Kristuksen kautta ihminen voi saada syntinsä anteeksi ja päästä Taivaaseen, mutta jollain tavalla ihmisen täytyy myös Kristuksen tuntemisen seurauksena alkaa muuttua, jotta hän voi sitten lopulta päästä Taivaaseen. Mikäli usko ei johda minkäänlaiseen – edes alkeelliseen – muutokseen, usko ei ole oikeaa, sillä jos ihminen sanoo uskovansa Jeesukseen, mutta ei ota hänen ohjeitaan vakavasti, ei hän silloin oikeastaan usko häneen.

¹³⁴ GD, ix.

¹³⁵ MC, 92. ”To be the one kind of creature is heaven: that is, it is joy and peace and knowledge and power, To be the other means madness, horror, idiocy, rage, impotence, and eternal loneliness. Each one of us at each moment is progressing to the one state or the other.”

¹³⁶ Clarke 2017, 53.

¹³⁷ MC, 81.

Kristillinen elämä

Kristukseksi pukeutuminen ensimmäisenä askeleena – täydellisyys lopullisena päämääränä

Pelastusta koskevassa luvussa huomasimme, että Lewisin mukaan Kristus tekee meistä Jumalan lapsia ja että pelastus on siirtymistä luodusta elämästä syntyneeseen elämään. Tämä tarkoittaa sitä, että siirrymme Jumalan luomuksista Jumalan lapsiksi. Tässä alaluvussa käsittelemme sitä, miten Lewis ymmärtää tämän käytännössä tapahtuvan.

Lewisin mukaan kristityksi mielivän ensimmäinen askel on ”pukeutua Kristukseksi”:

Sen [Isä meidän -rukouksen] ensimmäiset sanat ovat *Isä meidän*. Huomaatko nyt mitä nuo sanat tarkoittavat? Rehellisesti ne tarkoittavat, että asetat itsesi Jumalan pojan paikalle. Suoraan sanottuna sinä *pukeudut Kristukseksi*. Voi myös sanoa, että sinä teeskentelet. Koska, tietenkin, sillä hetkellä kun tajuat, mitä sanat tarkoittavat, tajuat, ettet ole Jumalan poika. Et ole sellainen olento kuin Jumalan Poika, jonka tahto ja päämäärät ovat yhtä Isän tahdon ja päämäärien kanssa: sinä olet kasa itsekeskeisiä pelkoja, toiveita, ahneuksia, kateuksia ja itsepetosta kaikki tuomittuna kuolemaan. Niinpä, tavallaan, tämä Kristukseksi pukeutuminen on järkyttävää röyhkeyttä. Mutta outoa on se, että Hän on käskennyt meitä tekemään niin.¹³⁸

Opettaessaan ihmisille Isä meidän -rukouksen Kristus itse on siis käskennyt meidät teeskentelemään Jumalan poikaa. Sanoessamme Jumalaa Isäksi, asetumme hänen lapsikseen. Vaikka teeskentely yleensä mielletään negatiivisena asiana ja epärehellisyytenä, Lewisin mukaan on olemassa myös hyvänlaista teeskentelyä. Yksi esimerkki on se, että huononakin päivänä teeskentelee vaikkapa naapureilleen mukavampaa ihmistä kuin sillä hetkellä itse on. Eli siis huolimatta siitä, että kaikki on aamulla mennyt pieleen ja tekisi mieli potkaista ensimmäistä vastaan tulijaa sääreen, tervehtiikin tätä sen sijaan hymyillen. Lewisin mukaan hetken teeskentely usein lopulta johtaa siihen, että alkaa itse myös tuntee olonsa mukavammaksi.¹³⁹

Lewisin mukaan todennäköisesti heti, kun ihminen on vakavissaan asettunut Jumalan pojan asemaan, hän huomaa, että hänen mielessään pyörii asioita, jotka eivät pyörisi oikean Jumalan pojan päässä. Lewis kehottaa lopettamaan niiden asioiden miettimisen. Mieleen voi myös juolahtaa, että pitäisi olla auttamassa jotakuta lähimmäistä. Siispä auttamaan. Lewisin mukaan tässä on kyse siitä, että Kristus on jo alkanut muuttamaan ihmistä oikeasti Jumalan lapseksi. Lewisin mukaan tässä ei ole kyse vain siitä, että omatunto alkaisi vaatia meiltä yhtä ja toista. Omatunto ei nimittäin ole yhtä vaativa. Omatunto ei välttämättä soimaisi pahoista

¹³⁸ MC, 187–188. ”Its very first words are *Our Father*. Do you now see what those words mean? They mean quite frankly, that you are putting yourself in the place of a son of God. To put it bluntly, you are *dressing up as Christ*. If you like, you are pretending. Because, of course, the moment you realise what the word mean, you realise that you are not a son of God. You are not a being like The Son of God, whose will and interests are at one with those of the Father: you are a bundle of self-centered fears, hopes, greeds, jealousies, and self-conceit, all doomed to death. So that, in a ay, this dressing up as Christ is a piece of outrageous cheek. But the odd thing is that He has ordered us to do it.”

¹³⁹ MC, 188.

ajatuksista, mutta mikäli yrittää olla Kristuksen kaltainen, ihminen huomaa, ettei sellaiset ajatukset sovi hänen päähänsä. Kuten aiemminkin todettiin, kysymys ei kuitenkaan ole niinkään tiettyjen sääntöjen noudattamisesta kuin siitä, että ihmisestä alkaa tulla tietynlainen. Lewisin mukaan on tärkeämpää, että ihminen muuttuu, kuin se, että vain hänen käytöksensä muuttuu, mutta käytöksen muuttaminen on yksi askel kohti sitä, että ihminen alkaa muuttua kokonaisuudessaan.¹⁴⁰

Kun nyt ihminen on asettunut Jumalan pojan asemaan, ja Kristus on alkanut häntä muuttamaan, ihminen yleensä huomaa entistä selkeämmin oman syntisyytensä. Ihminen huomaa omien tekojensa lisäksi sen, millainen hän on. Lewisin mukaan ihminen voi tiettyyn pisteeseen asti vaikuttaa omiin tekoihinsa, mutta siihen, mitä hän sisimmässään on, hän ei pysty vaikuttamaan. Ja koska Lewisin mukaan tärkeintä on se, että meistä tulee tietynlaisia ihmisiä, juuri sen ihmisen sisimmän tulisi muuttua.¹⁴¹ Niinpä Lewis toteaa, että tämän muutoksen voi tehdä ainoastaan Jumala:

Olen puhunut ikään kuin me tekisimme kaiken. Todellisuudessa, tietenkin, se on Jumala, joka tekee kaiken. Me korkeintaan annamme tehdä sen meille. Voisi tavallaan jopa sanoa, että se on Jumala, joka hoitaa teeskentelyn. Kolmipersonainen Jumala, niin sanoakseni, näkee edessään itse asiassa itsekäisyyden, ahneuden, nurisuvan, kapinallisen ihmiseläimen. Mutta Hän sanoo 'Teeskennelkäämme, ettei tämä ole pelkkä luomus, vaan meidän Poikamme. Se on kuin Kristus sikäli kuin se on ihminen, sillä Hän tuli ihmiseksi. Teeskennelkäämme, että se on Hänen kaltaisensa myös Hengessä. Kohdelkaamme sitä, kuin se olisi jotain, mitä se ei itse asiassa ole. Teeskennelkäämme, jotta teeskentelystä tulisi todellisuutta.'¹⁴²

Jumala on siis se, joka todella saa muutoksen ihmisessä aikaan. Jumala on myös se, joka itse asiassa teeskentelee, sillä siinä missä ihminen teeskentelee olevansa Jumalan poika, Jumala teeskentelee näkevänsä ihmisessä oman Poikansa. Lewisin mukaan Kristus puolestaan on ihmisen vierellä, ja muuttaa tätä kaltaiseksi.¹⁴³

Tietenkään kristityt eivät ole ainoita ihmisiä maailmassa, jotka pyrkivät moraaliseen hyvyyteen. Kuten jo tutkielman ensimmäisessä pääluvussa kävi ilmi, moraalilaki painostaa Lewisin mukaan kaikkia ihmisiä. Ihmiset tiedostavat moraalisten vaatimusten olemassaolon ja yrittävät yleensä ainakin jossain määrin elää niiden mukaan. Lewisin mukaan, mitä enemmän ihminen pyrkii noudattamaan näitä vaatimuksia, sitä enemmän omatunto alkaa ihmistä vaatia.

¹⁴⁰ MC, 189, 193.

¹⁴¹ MC, 192–193.

¹⁴² MC, 193. "I have been talking as if it were we who did everything. In reality, of course, it is God who does everything. We, at most, allow it to be done to us. In a sense you might even say it is God who is pretending. The Three-Personal God, so to speak, sees before Him in fact a self-centered, greedy, grumbling, rebellious human animal. But He says 'Let us pretend that this is not a mere creature, but our Son. It is like Christ in so far as it is a Man, for He became Man. Let us pretend that it is also like Him in Spirit. Let us treat it as if it were what in fact it is not. Let us pretend in order to make the pretence into a reality.'"

¹⁴³ MC, 193.

Lopulta tämä johtaa joko siihen, että ihminen väsyä ja lakkaa elämästä vaatimusten mukaan tai sitten muuttuu hyvin vihaiseksi ja rasittavaksi ihmiseksi.¹⁴⁴

Kristityn tie on kuitenkin erilainen, Lewisin mukaan se on toisaalta vaikeampi ja toisaalta helpompikin kuin ei-kristityn. Kristus ei nimittäin ole kiinnostunut vain ihmisen teoista, vaan ihmisestä itsestään. Kristuksen tavoitteena ei ole kitkeä ihmisestä yksittäisiä syntejä pois ja näin pikkuhiljaa kiristää omantunnon ruuvia. Hän haluaa, että ihminen antaa itsensä kaikkineen, synteineen päivineen. Kristus antaa ihmiselle puolestaan itsensä. Tämä on vaikeaa, koska ihmisen on hankala antaa itsensä kokonaan Kristukselle. Omista päämääristä, toiveista ja odotuksista tuntuu kurjalta päästää irti. Toisaalta itsensä antaminen kokonaan on Lewisin mukaan helpompaa kuin jatkuva pyrkimys jonkinlaiseen kompromissiin oman mielihyvän ja moraalisen hyvyyden välillä. Todellisen muutoksen vuoksi tämä kokonainen luopuminen on välttämätöntä. Lewis vertaa ihmistä peltoon; jos pellossa kasvaa vain ruohoa, se ei muutu vehnäksi ennen kuin ruoho kynnetään pois ja vehnä kylvetään tilalle. Ruohon trimmailu voi pitää niityn siistinä, mutta vehnäksi se ei sillä muutu. Lewis kuitenkin myös sanoo, että tämä luopuminen itsestään – tai kuoleminen, joksi Lewis sitä myös kutsuu – täytyy tehdä joka päivä. Kyseessä ei ole kertaluontoinen tapahtuma, vaan asia, jota kristitty harjoittelee joka päivä, ja toisaalta myös asia, joka ei välttämättä onnistu kuin hetkittäin, ainakaan alussa.¹⁴⁵

Kristityn lopullinen päämäärä on Lewisin mukaan – ei enempää eikä vähempää kuin – täydellisyys. Kristus tekee ihmisistä täydellisiä, mikäli he vain antavat hänelle luvan:

Siksi Hän varoitti ihmisiä 'laskemaan hinnan' ennen kuin tulevat kristityiksi. 'Älä erehdy', Hän sanoo, 'jos annat minulle luvan, teen sinusta täydellisen. Sinä hetkenä, kun laitat itsesi Minun käsiini, siihen olet lähtenyt. Ei mitään vähempää, eikä mitään muuta, kuin se. Sinulla on vapaa tahto, ja jos niin valitset, voit työntää Minut pois, Mutta jos et työnnä Minua pois, ymmärrä että minä saatan tämän työn loppuun. Mitä kärsimystä se sinulle maallisessa elämässäsi maksaakaan, millaisen käsittämättömän puhdistuksen se saattaa maksaa sinulle kuoleman jälkeen, mitä hyvänsä se maksaa Minulle, en koskaan lepää, enkä anna sinun levätä, ennen kuin olet kirjaimellisesti täydellinen – kunnes Isäni voi varauksetta sanoa, että Hän on mieltynyt sinuun, niin kuin Hän sanoi olevansa mieltynyt minuun. Tämän minä voin tehdä ja teenkin. Mutta en tee mitään vähempää.'¹⁴⁶

Yllä Lewis kuvaa, mitä Kristus hänen mielestään voisi sanoa ihmiselle. Ensinnäkin Kristus tekee ihmisestä täydellisen, mitään välimuotoa ei ole. Kristus ei joko teke ihmisestä täydelli-

¹⁴⁴ MC, 196.

¹⁴⁵ MC, 196–198.

¹⁴⁶ MC, 202. "That is why He warned people to 'count the cost' before becoming Christians. 'Make no mistake,' He says, 'If you let me, I will make you perfect. The moment you put yourself in My hands, that is what you are in for. Nothing less, or other, than that. You have free will, and if you choose, you can push Me away. But if you do not push Me away, understand that I am going to see this job through. Whatever suffering it may cost you in your earthly life, whatever inconceivable purification it may cost you after death, whatever it costs Me, I will never rest, nor let you rest, until you are literally perfect – until my Father can say without reservation that He is well pleased with you, as He said He was pleased with me. This I can do and will do. But I will not do anything less.'"

sen tai sitten ei mitään. Kuitenkin lainauksesta käy ilmi, ettei tämä työ tule valmiiksi tässä elämässä, ja valmiiksi tuleminen saattaa edellyttää vielä jonkinlaista puhdistumista kuoleman jälkeen. Lewisin suhtautuu kiirastulioppiin nähdäkseni aika avoimesti. Hän ei suoranaisesti väitä, että kiirastulta välttämättä olisi olemassa, mutta hän näyttää pitävän sitä mahdollisena. Teoksessa *The Great Divorce* Taivaassa vieraileville Helvetin asukkaille kerrotaan, että jos he päättävät palata takaisin sinne mistä tulevat, se on Helvetti ja on koko ajan ollut Helvetti, mutta jos he taas päättävät jäädä Taivaaseen, paikka, josta he tulivat, oli koko ajan vain kiirastuli.¹⁴⁷

Vaikka Jumala odottaa ihmisiltä lopulta täydellisyyttä, ja hän on tyytyväinen vain ja ainoastaan siihen, hän kuitenkin iloitsee jo ihmisen pienistä yrityksistä toimia oikein. Lewisin mukaan Jumala nostaa ihmisen aina uudelleen pystyyn ja auttaa tätä eteenpäin epäonnistumisten jälkeen. Mitkään epäonnistumiset eivät lannista Jumalaa, eivätkä estä hänen päämääränsä toteuttamista. Ainoastaan, mikäli ihminen itse työntää Jumalan pois luotaan, työ voi jäädä tekemättä.¹⁴⁸ Lewis kuvaa sitä, mitä ihmisille tapahtuu, kun Jumala saa tehdä heistä täydellisiä:

Hän tekee säälittävimmästä ja saastaisimmastakin jumalan tai jumalattaren, häikäisevän, säteilevän, kuolemattoman olennon, joka läpikotaisin sykkii sellaisella energialla, ilolla ja viisaudella ja rakkaudella, jota emme osaa nyt edes kuvitella, kuin kirkas tahraton peili, joka heijastaa takaisin Jumalaan täydellisesti (joskin tietysti pienemmässä mittakaavassa) Hänen rajatonta voimaansa ja iloaan ja hyvyttään.¹⁴⁹

Tämä kuvaus ihmisistä Taivaassa vastaa pitkälti Lewis kuvausta *The Great Divorce*:ssa. Siinäkin Taivaassa olevia ihmisiä kuvaillaan muun muassa säteileviksi, iloisiksi ja voimakkaiksi.

Niinpä kristityn ensimmäinen askel on asettua Kristuksen asemaan ja puhutella Jumalaa Isänä. Kristityn tulee sitten pyrkiä toimimaan niin kuin hän toimisi, mikäli todella olisi Kristus. Kuitenkin samalla on syytä pitää mielessä, että Jumala on todella se, joka kristityssä muutoksen saa aikaan. Pikkuhiljaa ja jatkuvien epäonnistumisten – ja Jumalan jatkuvan avun – myötä ihminen alkaa muuttua enemmän Kristuksen kaltaiseksi. Valmiiksi tämä muutos tulee kuitenkin vasta Taivaassa, jossa ihmiset lopulta tulevat täydellisiksi, siis sellaisiksi kuin Jumala on heidät alun perin tarkoittanut.

¹⁴⁷ GD, 68.

¹⁴⁸ MC, 202–203.

¹⁴⁹ MC, 205–206. ”He will make the feeblest and filthiest of us into a god or goddess, a dazzling, radiant, immortal creature, pulsating all through with such energy and joy and wisdom and love as we cannot now imagine, a bright stainless mirror which reflects back to God perfectly (though, of course, on a smaller scale) His own boundless power and delight and goodness.”

Usko järjen parina

Mediassa ja populaarikulttuurissa usko ja järki esitetään usein toistensa vastavoimina ja keskenään kilpailevina ilmiöinä. Ajatus kulkee jotenkin niin, että ihminen, joka uskoo Jumalaan tai muuhun yliluonnolliseen, on jollain tapaa höyrähtänyt ja järki ei millään tavalla voi tukea uskonnollisia väittämiä. Lewisin mielestä usko ja järki eivät ole toisiaan poissulkevia. Usko ja järki pikemminkin yhdessä kamppailevat esimerkiksi tunteita ja mielikuvitusta vastaan. Lewis kertoo esimerkin leikkaussalista ja nukutuksesta. Järki ja usko molemmat ovat sitä mieltä, että nukutus estää tuntemasta kipua mutta sitten tunteet ja mielikuvitus voivat alkaa tuottaa pelkoa ja siitä, että mitäpä jos leikkaus alkaa ennen kuin leikattava on nukahtanut. Tässä siis usko ja järki ovat molemmat rationaalisella kannalla, mutta tunteet ja mielikuvitus alkavat tuottaa epärealistisia kuvitelmiä.¹⁵⁰

Lewis on myös sitä mieltä, ettei ihmisen tule hyväksyä kristinuskoa, mikäli todistusaineisto hänen mielestään puhuu selvästi kristinuskoa vastaan. Lewisin mukaan ”usko ei tule siinä kohdassa kuvaan.”¹⁵¹ Lewis siis tarkoittaa, että uskon tehtävä ei ole ohittaa järjen päätelmiä ja tarttua johonkin irrationaaliseen. Uskon tehtävä on sen sijaan pitää kiinni siitä, minkä järki on aiemmin hyväksynyt, vaikka tunteet yrittäisivät päätelmiä horjuttaa. Jos järki on vaikkapa kerran hyväksynyt, että kristinuskon näyttäisi olevan totta, eteen saattaa myöhemmin tulla tilanne, jossa olisi kätevää, että kristinuskon ei olisikaan totta. Ihmiselle voisi tulla esimerkiksi tilaisuus pienen vilpin avulla saada paljon rahaa, ja tällöin mieleen voi tulla toive, ettei kristinuskon olisikaan totta eikä olisi Jumalaa, joka näkee vilpin. Tällöin kristinuskon vastaan ei suinkaan nouse järjelliset argumentit kristinuskon totuudesta, vaan ihmisen oma ahneus. Tällöin uskon tehtävä on pitää kiinni siitä, minkä järki aiemmin on hyväksynyt, ja tehdä sen perusteella järkeviä ratkaisuja, eli pysyä rehellisenä. Mikäli sen sijaan vastaan tulisi oikeasti järkevä syy arvioida kristinuskon totuutta uudelleen, tällöin ihmisen toki on hyvä arvio tehdä. Eli mikäli siis jotain uusia järkeviä argumentteja Jumalan olemassaolosta tai

¹⁵⁰ MC, 139. Kuten McGrath (2014, 134.) tuo esille, ei pidä silti ajatella, että Lewis olisi kannattanut jonkinlaista ”puhdasta rationaalisuutta”. Tunteilla ja mielikuvituksella on arvonsa ja osuutensa myös järjestyksessä. Esimerkiksi ihmisen epämääräinen kaipaus, jolle ei tunnu löytyvän tästä maailmasta tyydytystä, osoittaa, ettei ihmistä ole luotu tätä maailmaa varten, vaan toista maailmaa, siis Taivasta varten, jossa tämä kaipaus vihdoinkin täyttyy (MC, 136–137). McGrathin mukaan Lewis pyrki lähestymään uskoa järjellisesti hylkäämättä kuitenkaan uskon ”emotionaalisia ja mielikuvituksellisia ulottuvuuksia.” Olli-Pekka Vainio puolestaan kuvaa tarkemmin Lewisin näkemystä järjen ja mielikuvituksen suhteesta artikkelissa ”Reason and Imagination in the Thought of C.S. Lewis” (2017). Vainion mukaan Lewis ajattelee – pitkälti Boethiuksen tavoin – että mielikuvitus (imagination) käsittelee havainnon ennen järkeä. Nähdessään esineen, mieli muodostaa siitä ensin mentaalisen kuvan, ja vain tämän mentaalisen kuvan kautta mieli voi ymmärtää kohtaamansa esineen. Vasta tämän jälkeen järki voi alkaa käsittelemään asiaa [ks. myös Vainion artikkeli ”How Boethius influenced C.S. Lewis” (2020)]. Mielikuvitus käsittelee asioiden merkitystä, järki käsittelee totuutta. Nämä molemmat asiat ovat läsnä uskonnossa. Vainion mukaan Lewisin ajattelun taustalla näkyy vaikutteita paitsi Boethiukselta, myös ainakin Aristotelelta, Augustinukselta, sekä Tuomas Akvinolaiselta.

¹⁵¹ MC, 140.

jotain kristinuskon keskeistä väittämää vastaan tulisi vastaan, nämä on hyvä arvioida järjellä, eikä ihmisen tarvitse jääräpäisesti pitäytyä aiemmissa päätelmissään, mikäli ne osoittautuisivat lopulta järjenvastaisiksi.¹⁵² Lewis kuvaa uskon merkitystä näin:

Nyt usko, siinä merkityksessä kuin minä sitä sanaa tässä käytän, on taito pitää kiinni asioista, jotka järkesi on kerran hyväksynyt, huolimatta muuttuvista mielialoistasi. Sillä mielialat vaihtuvat, ottaa järkesi sitten minkä tahansa näkemyksen omakseen. Tiedän sen kokemuksesta. Nyt kun olen kristitty, minulla on välillä sellainen mieli, että koko asia [kristinusko] näyttää todella epätodennäköiseltä: mutta kun olin ateisti, minulla oli toisinaan sellainen mieli, että kristinusko näytti kauhean todennäköiseltä. Tämä mielialojesi kapina todellista itseäsi vastaan tulee joka tapauksessa. Sen vuoksi usko on niin välttämätön hyve: ellet opeta mielialoillesi 'missä niiden rajat menevät', sinusta ei ikinä tule kunnon kristittyä eikä edes kunnon ateistia, vaan vain olento, joka jahkailee edestakaisin, ja jonka uskomukset ovat todellisuudessa riippuvaisia säästä ja ruuansulatuksen tilasta. Sen vuoksi ihmisen täytyy harjoitella uskon tapa.¹⁵³

Usko on Lewisin mukaan teologinen hyve, ja välttämätön jotta voi jotenkin johdonmukaisesti olla oikeastaan mitään järkevää mieltä. Selvästi Lewisin mukaan esimerkiksi ateisti tarvitsee uskoa aivan samalla tavalla kuin kristittykin. Aivan niin kuin kristittykin, ateisti päätyy järjellisillä päätelmillään johonkin johtopäätökseen, ja sitten uskon avulla pitää siitä kiinni. Tästä oikeastaan voi päätellä, ettei uskonto eroa Lewisin mielestä kovin paljon ei-uskonnollisista maailmankatsomuksista tai ainakaan niiden keskeinen ero ei piile siinä, että vain uskonnot vaatisivat uskoa.

Koska kristitty jatkuvasti kohtaa erilaisia mielialoja, jotka kyseenalaistavat hänen kristillistä uskoaan, täytyy hänen joka päivä tietoisesti pohtia kristinuskon keskeisiä oppeja. Tästä syystä säännöllinen kirkossa käynti, päivittäiset rukoukset ja uskonnollisen kirjallisuuden lukeminen on tärkeää. Lewisin mukaan harva kristitty hylkää kristinuskoa rationaalisen pohdinnan seurauksena vaan pikemminkin vain ajautuu pois laiminlyömällä uskoa ylläpitäviä ja vahvistavia toimia.¹⁵⁴

Lewis käyttää sanaa usko (faith) myös hieman toisessa merkityksessä ja hänen mielestään tämä toinen merkitys on myös ”korkeampi”. Tämä usko on uskoa, joka jättäytyy Jumalan varaan ymmärrettyään, ettei ihminen voi mitenkään omilla teoillaan ansaita Jumalalta pisteitä. Kun ihminen ymmärtää kaikista ponnisteluistaan huolimatta olevansa syntinen ja kompu-

¹⁵² MC, 140

¹⁵³ MC, 140–141. ”Now Faith, in the sense in which I am here using the word, is the art of holding on to things your reason has once accepted, in spite of your changing moods. For moods change, whatever view your reason takes. I know that from experience. Now that I am a Christian I do have moods in which the whole thing looks very improbable: but when I was an atheist I had moods in which Christianity looked terribly probable. This rebellion of your moods against your real self is going to come anyway. That is why Faith is a such a necessary virtue; unless you teach your moods 'where they get off', you can never be either a sound Christian or even a sound atheist, but just a creature dithering to and fro, with its beliefs really dependent on the weather and the state of its digestion. Consequently one must train the habit of Faith.”

¹⁵⁴ MC, 141.

roivansa uudelleen ja uudelleen, hän lopulta – toivottavasti – jättää kaiken Jumalan käsiin.¹⁵⁵ Ja vaikka ihminen tekisikin jotain hyvää, hän ei lopulta kykene antamaan Jumalalle mitään sellaista, mitä hän ei olisi ensin saanut Jumalalta. Lewisin mukaan ihmisen on tärkeää ymmärtää, ettei ihminen voi käydä Jumalan kanssa kauppaa – ihminen ei voi omalla kuuliaisuudellaan ostaa paikkaa Taivaasta. Ihminen joutuu jättämään kaiken Jumalan käsiin. Tarkemmin sanottuna ihminen jättää kaiken Kristukselle ja luottaa siihen, että hän tulee osalliseksi siitä, mitä Kristus on ihmisenä tehnyt. Tällainen usko on siis sitä, että ihminen lakkaa yrittämästä ansaita Jumalan rakkautta ja luottaa siihen, että Jumala antaa ja on jo antanut kaiken.¹⁵⁶ Lewis kuitenkin huomauttaa, ettei tämä tarkoita sitä, että ihmisen tulisi kokonaan lakata yrittämästä elää Jumalan tahdon mukaan. Jos ihminen luottaa Kristukseen, kai hän silloin myös noudattaa hänen ohjeitaan? Mikäli sanoo uskovansa Kristukseen, mutta se ei millään tavalla näy hänen toiminnassaan hyvinä tekoina, kyse on vain tiettyjen Kristusta koskevien väitelauseiden hyväksymisestä, eli tietyllä tapaa siitä uskosta, josta yllä tässä luvussa kirjoitin.¹⁵⁷ Lewis selventää uskon ja tekojen suhdetta: ”Vakava moraalinen ponnistelu on ainoa asia, joka tuo sinut siihen pisteeseen, että heität pyyhkeen kehään. Usko Kristukseen on ainoa asia, joka pelastaa sinut epätoivosta siinä pisteessä: ja siitä uskosta Häneen hyvien tekojen täytyy väistämättä tulla.”¹⁵⁸ Niinpä siis vasta todellinen pyrkimys toimia Jumalan tahdon mukaan, saa ihmisen tajuamaan, että se on itse asiassa mahdotonta. Tällöin vain usko Kristukseen voi lohduttaa epätoivoista. Lopulta tämä usko alkaa näkyä myös tekoina, koska jos ihminen uskoo Jeesukseen, hän uskoo myös hänen ohjeitaan. Kuitenkaan ihminen ei tee näitä hyviä tekoja enää pelastuakseen, vaan koska Jumala ”on jo alkanut pelastaa” häntä.¹⁵⁹

Lewisin näkemys uskosta nojautuu hyvin perinteiseen tapaan jakaa usko kahteen erilaiseen uskoon, joskin hän jäsentää sitä hieman eri tavoin kuin yleensä. Perinteisesti näitä kahta uskoa kutsutaan 1) uskoksi, joka uskotaan ja 2) uskoksi, jolla uskotaan. Ensimmäinen on siis tiettyjä väitelauseita, jotka uskotaan todeksi kuten esimerkiksi ”Jeesus on Jumalan Poika”. Toinen on uskoa, jolla näihin väitelauseisiin kiinnitytään. Usko on tällöin luottamusta ja jonkinlainen tahdon akti pikemminkin kuin järjen akti. Lewisin näkemys uskosta selvästi kantaa taustalla tätä kahtiajakoista ajatusta uskon luonteesta, mutta hän näyttäisi jäsentävän sitä hieman eri tavalla. Ensimmäisen tason uskoon nimittäin kuului tiettyjen järjen hyväksymien

¹⁵⁵ MC, 145–146.

¹⁵⁶ MC, 143, 147.

¹⁵⁷ MC, 147–148.

¹⁵⁸ MC, 148. ”A serious moral effort is the only thing that will bring you to the point where you throw up the sponge. Faith in Christ is the only thing to save you from despair at that point: and put of Faith in Him good actions must inevitably come.”

¹⁵⁹ MC, 147.

väitteiden ylläpitäminen ja niissä pysyminen riippumatta muuttuvista tunteista. Tämä siis sisältää toisaalta tietyt todellisuutta koskevat väitelauseet ja niiden hyväksymisen, mutta myös sen puolen uskon luonteesta, jolla siinä pysytään kiinni. Toisen tason uskoon kuuluu myös tiettyjä väitelauseita, kuten se, ettei ihminen voi omilla teoillaan ostaa paikkaa Taivaasta. Toisen tason uskoon kuuluu myös se luottamus, jolla Jumalan varaan sitten heittäydytään. Niinpä vaikka Lewisin käsitykseen uskosta kuuluu ajatus kahdenlaisesta uskosta, uskosta, joka uskotaan ja uskosta, jolla uskotaan, hän ei silti jaa omaa määritelmäänsä näihin kahteen merkitykseen. Sen sijaan Lewis jakaa uskon kahtia uskoon, joka pitää kiinni tietyistä väitelauseista koskien esimerkiksi Jumalaa ja Kristusta, ja uskoon, joka näkee ihmisen oman syntisyyden ja surkeuden, ja luottaa itsensä Jumalan käsiin. Molemmat uskon alatyypit siis sisältävät tiettyjä väitelauseita [esim. 1) Jeesus on Jumalan Poika ja 2) Minä olen syntinen] ja molemmat sisältävät myös jonkinlaisen mielen toiminnon, jolla väitteestä pidetään kiinni tai siihen reagoidaan. Niinpä näiden kahden erilaisen uskon välinen ero näyttäisi olevan siinä, että ensimmäinen koskee tiettyjä väitelauseita kristinuskosta yleensä, ja toinen koskee ihmisen henkilökohtaista tilannetta Jumalan edessä. Ensimmäinen usko toimii ennen kaikkea järjen tukena, jotta ihminen voi pitää totena kerran hyväksymiään väitelauseita. Toinen usko taas on jonkinlaista henkilökohtaisen tason luottamusta Jumalaan. Ei toki tämä toisen tasonkaan usko ole mitenkään järjestä irrallinen, sillä järkevään on hyväksyä Jumalan apu, jos on itse mahdottomassa tilanteessa.

Lukuisen elämän toivo suunnan ja merkityksen antajana

Kuten jo useaan kertaan tämän tutkielman edetessä on käynyt ilmi, kristityn päämäärä on Lewisin mukaan päästä Taivaaseen, tulla täydelliseksi niin kuin Jumala on tarkoittanut, ja elää yhteydessä häneen. Aiemmissa luvuissa olen jo käsitellyt ikuista elämää sekä Taivasta ja Helvettiä. Nyt käsittelen tässä alaluvussa sitä, miten toivo ikuisesta elämästä Lewisin mukaan näkyy kristityn elämässä tässä maailmassa.

Lewisin mukaan ikuisen elämän odotus on kristityn velvollisuus. Kristityn kuuluu odottaa pääsyä Taivaan kotiin, mutta se ei toisaalta tarkoita sitä, etteikö kristittyjen tulisi silti pyrkiä myös tämän maailman parantamiseen. Hänen mukaansa itse asiassa ne kristityt, jotka ”ovat tehneet kaikkein eniten nykyisen maailman hyväksi, olivat juuri niitä, jotka ajattelivat eniten seuraavaa.”¹⁶⁰ Lewis näkee tässä yleisen lainalaisuuden:

Tähtää Taivaaseen ja saat maailman ’kaupan päälle’: tähtää maailmaan etkä saa kumpaakaan. Näyttää oudolta säännöltä, mutta jotain samankaltaista voi nähdä muissakin asioissa. Terveys on suuri siunaus, mutta sillä hetkellä, kun teet terveydestä yhden tärkeimmistä päämääristäsi alat tulla raihaaksi ja

¹⁶⁰ MC, 134.

kuvitella, että sinussa on jokin vialla. Todennäköisesti tulet terveeksi vain, kun haluat muita asioita enemmän – ruokaa, pelejä, työtä, hauskanpitoa, raitista ilmaa. Samalla tavoin, emme koskaan voi pelastaa sivilisaatiota niin kauan kuin sivilisaatio on tärkein päämäärämme.¹⁶¹

Lewisin ajatus on hyvin samansuuntainen, kuin se mitä Jeesus sanoo Matteuksen Evanke-liumissa: ”Joka varjelee elämänsä, kadottaa sen, mutta joka elämänsä minun tähteni kadottaa, on sen löytävä.”¹⁶² Lewisin mukaan se, että päämäärä on Taivaassa, vaikuttaa siis jollain tavalla siihen, miten me toimimme tässä maailmassa, ja oikeastaan, jotta voisimme toimia oikein tässä maailmassa, on välttämätöntä, että ymmärrämme Taivaan olevan todelli-nen kotimme. Aiemmin Helvettiä käsitellessäni jo sivusin sitä, että Lewisin mukaan se, kestäkö elämä seitsemänkymmentä vuotta, vai ikuisesti, vaikuttaa olennaisesti siihen, mitä meidän kannattaa tehdä. Lewisin ajatuksen voisi yksinkertaistaa niin, että jos Taivas ja ikui-nen ilo ja rauha siellä odottaa meitä, niin tämän verrattain lyhyen maanpäällisen elämän aikaiset kärsimykset ovat sen rinnalla pieniä ja pikaisia. Sitten taas toisinpäin, mikäli Helve-tissä odottaa ikuinainen kärsimys, ne ilot, mitä tämän elämän aikana ehtii kokea, unohtuvat pian. Näin ollen on tärkeää panostaa tulevaan elämään enemmän kuin tähän elämään.¹⁶³ Tähän Uu- dessa Testamentissakin viitataan useaan otteeseen.¹⁶⁴

Toisaalta olisi luultavasti väärin väittää, että Lewisin mielestä ainoa syy, miksi on tärkeää ymmärtää Taivaan olevan todellinen päämäärämme, olisi se, että voimme tässä elämässä tehdä kaikkemme sinne päästäksemme. Toinen olennainen syy, miksi on tärkeää ymmärtää asioiden oikea laita, on se, että ainoastaan, kun ihminen ymmärtää tosiasiat, hän voi toimia järkevästi. Vääristä premisseistä on vaikeaa päästä oikeisiin johtopäätöksiin. Jos esimerkiksi minulla ei ole hajuakaan siitä, miten polttomoottori toimii, on hyvin epätodennäköistä, että saisin sellaisen korjattua. Niinpä, jos ihminen ei ymmärrä tämän maailman todellista luonnet-ta – ja ikuisen elämän olemassaolo tai olemattomuus on aika iso muuttuja sen luonteen osalta – on hyvin epätodennäköistä, että hän osaisi toimia sen todellisuuden parhaaksi. Tämän suun-tainen ajatus näkyy Lewisin käsitellessä ”moraalin kolmea osaa”. Lewisin mukaan moraali koostuu kolmesta osasta, joista ensimmäinen on yksilön harmonia suhteessa muihin yksilöi-hin. Toinen on yksilön harmonia suhteessa itseensä ja kolmas osa on elämän tarkoitus. Lewis

¹⁶¹ MC, 134–135. ”Aim at Heaven and you will get earth ’thrown in’: aim at earth and you will get neither. It seems a strange rule, but something like it can be seen at work in other matters. Health is a great blessing, but the moment you make health one of your main, direct objects you start becoming a crank and imagining there is something wrong with you. You are only likely to get health provided you want other things more – food, games, work, fun, open air. In the same way, we shall never save civilisation as long as civilisation is our main object.”

¹⁶² Matt. 10:39. Vrt. Matt. 16:25.

¹⁶³ MC, 74.

¹⁶⁴ Ks. esim. Matt. 6:19–21; Luuk. 16:19–31; Room. 8:18.

selventää näitä osa-alueita vertauksella laivoihin. Jos laivasto matkustaa Euroopasta Amerikkaan, jokaisen laivan tulee seilata harmoniassa toisiinsa, eli ne eivät voi törmäillä keskenään. Laivojen täytyy myös olla ehjiä itsessään, sillä muuten ne voivat törmätä. Kolmanneksi niillä täytyy olla joku päämäärä, ja vieläpä yhteinen päämäärä, jos ne haluavat yhtenä laivastona päästä jonnekin. Kaikki kolme vaikuttavat toisiinsa. Mikäli laivat ovat rikki, ne törmäilevät, eivätkä pääse perille. Vaikka ne olisivat ehjiä, mutta eivät etene harmoniassa, ne törmäävät ja hajoavat, eivätkä taaskaan pääse perille. Ja jos taas ymmärrys päämäärästä on hukassa, on sama olla lähtemättä liikkeelle lainkaan, tai jos päämäärästä on erimielisyyksiä, törmäyksiä tulee varmasti.¹⁶⁵ Niinpä siis Lewisin mielestä moraalisen toiminnan osa-alueina, ja toisaalta myös moraalisen toiminnan onnistumisen edellytyksenä, on se, että ihmiset osaavat toimia oikein suhteessa toisiinsa, että he ovat itsessään moraalisia¹⁶⁶ ja että heillä on oikea päämäärä, johon he pyrkivät.

Lewis esittää yhden konkreettisen esimerkin, millä tavoin se, uskooko elämän olevan ikuista vai ei, vaikuttaa moraaliseen päättelyyn. Jos ihminen on itse itsensä herra, mitä merkitystä sillä on, jos hän omilla väärillä valinnoillaan vahingoittaa itseään? Hänhän on vastuussa vain itselleen. Kristitty taas ajattelee olevansa Jumalan oma ja jos hän moraalilla valinnoillaan vahingoittaa itseään, hän toimii väärin Jumalaa kohtaan. Mikäli ihminen ei ymmärrä, että Jumala on hänet luonut ja Taivaassa on hänen päämääränsä, hän ei voi myöskään ymmärtää, mitä hänen pitäisi elämässään tehdä. Lewisin mukaan suurin osa ihmisistä on samaa mieltä siitä, miten toisia pitäisi kohdella, mutta kristittyjen ja ei-kristittyjen erot tulevat ilmi kahdessa jälkimmäisessä kohdassa, eli siinä, miten ihmisen pitäisi toimia moraalisten valintojen edessä silloin, kun ne näennäisesti koskevat vain häntä itseään, sekä siinä, mikä ihmisen lopullinen päämäärä, ja mitä johtopäätöksiä sen perusteella pitäisi tehdä.¹⁶⁷ Myös Clarke toteaa, että Lewisin mielestä yksilöllisen ja kollektiivisen hyvinvoinnin saavuttaminen vaatii muun muassa ”asioiden todellisen luonteen” ymmärtämistä sekä ”rohkeutta toimia tämän tiedon mukaan”.¹⁶⁸ Clarcken mukaan jo Platonilla oli tämä ajatus siitä, että todellisuuden luonteen ymmärtäminen on edellytys sille, että voisimme tietää, miten meidän pitäisi toisiamme kohdella.¹⁶⁹

¹⁶⁵ MC, 71–73.

¹⁶⁶ Moraalin itseä koskeva osa-alue tarkoittaa käytännössä siis sitä, että ihminen kykenee tekemään ylipäätään hallitsemaan omaa moraalista päätöksentekoaan, eikä ole erilaisten himojen, ambitioiden, ahneuden tai muiden vastaavien asioiden vietävissä. Toisaalta tämä osa-alue tarkoittaa myös sitä, että ihminen toimii moraalisesti myös sellaisissa tilanteissa, joissa ainakin näennäisesti moraalinen valinta vaikuttaa vain ihmiseen itseensä, eikä muihin ihmisiin.

¹⁶⁷ MC, 74–75.

¹⁶⁸ Clarke 2017, 30.

¹⁶⁹ Clarke 2017, 31.

Huomion arvoista on myös se, että Lewisin ajattelussa ihmisen maanpäällinen elämä on tietyllä tapaa saumattomassa yhteydessä ikuisen elämään. Jumala muokkaa ihmistä täydellisemmäksi, ja tämä muokkaus jatkuu Lewisin mielestä vielä kuoleman jälkeenkin. Kuolema itse on pikemminkin olennainen osa tätä prosessia, ei suinkaan käännekohta, jossa kaikki tulisi heti valmiiksi. Matka Taivaaseen tai Helvettiin ja ihmisen muutos päämääräänsä kohti on koko ajan käynnissä. Lewisin ajatus menee niinkin pitkälle, että niille, jotka ovat päässeet Taivaaseen, tämä maailma oli jo osa Taivasta, ja niille, jotka ovat joutuneet Helvettiin, tämä maailma oli Helvetin aluetta.¹⁷⁰

Lopulta sitten toivo ikuisesta elämästä johtaa siihen, ettei kristitty tyydy siihen, että tästä maailmasta tulee parempi paikka. Jos jollain keinolla onnistuttaisiin tekemään maailma, jossa ihmiset olisivat enimmäkseen ystävällisiä toisilleen, ja ihmisillä olisi parempi olla, ei se riittäisi. Ihmiset tarvitsevat edelleen pelastusta aivan yhtä paljon. On toki hyvä, jos ihmisillä on mukavaa, mutta se ei ole ihmisen lopullinen päämäärä.¹⁷¹ Ihmisen lopullinen päämäärä on Taivas, ja ihminen kokee kaipausta todelliseen kotiinsa jo tässä maailmassa:

Jos löydän itsestäni kaipuun, jota mikään kokemus tässä maailmassa ei voi tyydyttää, todennäköisin selitys on, että minut on tehty toista maailmaa varten. Jos mikään maallisista nautinnoistani ei tyydytä sitä, se ei todista sitä, että maailmankaikkeus on petosta. Luultavasti maallisia nautintoja ei ole koskaan tarkoitettukaan tyydyttämään sitä, vaan ainoastaan herättämään sen, vihjaamaan oikeasta asiasta. Mikäli se on niin, minun täytyy huolehtia siitä, etten yhtäältä koskaan halveksi, tai ole kiittämätön näistä maallisista siunauksista, ja toisaalta, etten koskaan erehdy luulemaan niitä joksikin muuksi, josta ne ovat vain eräänlainen kopio, tai kaiku, tai kangastus.¹⁷²

Näin siis maan päällä ihminen kokee eräänlaista kaipausta, johon ei löydy vastausta. Tämä kaipausta kertoo, että ihminen on tarkoitettu Taivaaseen. Maallisissa nautinnoissa on mahdollista kokea pieniä vihjeitä siitä, minkälaista Taivaassa on. Niinpä voisi todeta, että Lewisin mukaan toivo ikuisesta elämästä on suuressa roolissa kristityn elämässä. Jos se, mitä ihminen eniten kaippaa, ja se mitä varten ihminen ylipäänsä on olemassa, odottaa vasta edessäpäin, eikö silloin juuri ikuinen elämä ole kristinuskossa kaikkein olennaisinta, asia, johon kaikki tähtää? Tästä kaipauksesta Lewis käyttää toisinaan saksankielistä nimitystä *sehnsucht*, ja suomeksi se siis tarkoittaa juurikin kaipausta. Samantapainen ajatus kaipauksesta, joka vihjaa ja muistuttaa Taivaasta, löytyy myös George MacDonaldilta, jonka teokset ovat vaikuttaneet

¹⁷⁰ MC, 92, 207; GD, ix, 69.

¹⁷¹ MC, 215–216.

¹⁷² MC, 136–137. "If I find in myself a desire which no experience in this world can satisfy, the most probable explanation is that I was made for another world. If none of my earthly pleasures satisfy it, that does now prove that the universe is a fraud. Probably earthly pleasures were never meant to satisfy it, but only to arouse it, to suggest the real thing. If that is so, I must take care, on the other hand, never to despise, or be unthankful for these earthly blessings, and on the other, never to mistake them for the something else of which they are only a kind of copy, or echo, or mirage."

Lewisiin paljon.¹⁷³ David Manleyn mukaan MacDonald ja Lewis molemmat tuovat teoksissaan esille ajatuksen siitä, että maailma on tarkoituksella täynnä asioita, jotka laukaisevat ihmisissä kaipauksen Taivaaseen, jotta ihmiset näiden kokemusten myötä tajuaisivat etsiä tämän kaipauksen täyttäjää.¹⁷⁴

¹⁷³ Manley 1998, 43.

¹⁷⁴ Manley 1998, 48.

Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa olen tutkinut, miten C.S. Lewis näkee kristinuskon ytimen eli 'pelkän kristinuskon'. 'Pelkkä kristinusko' itsessään on mielenkiintoinen käsite. Voi esimerkiksi kysyä, onko pelkkää kristinuskoa eli jonkinlaista kirkkokunnissa omalla tavallaan ilmenevistä kristinuskon muodoista itsenäistä, puhdasta kristinuskoa olemassa. Toinen kysymys on, millainen se sitten olisi. Lewisia on kritisoitu esimerkiksi siitä, että hänen kuvauksensa pelkästä kristinuskosta ei ota tarpeeksi vakavasti oppeja Neitsyt Mariasta tai pyhimyksistä. Niinpä Lewisin näkemys olisi liian protestanttinen voidakseen edustaa kaikkien kristittyjen yhteistä maaperää.

Toisaalta Lewisin näkemystä voi myös puolustaa. Jos keskitytään nyt siihen, miten Lewis kuvaa kristinuskoa teoksessa *Mere Christianity*, on syytä ottaa huomioon teoksen päämäärä. Teos on suunnattu suurelle yleisölle, ja se on luonteeltaan ennen kaikkea apologeettinen teos, eli sen tavoite on puolustaa ja selittää kristinuskoa ja vakuuttaa lukijat kristinuskon totuudesta tai vähintäänkin sen järkevyydestä. Kirja ei ole dogmatiikan yleisesitys, vaan se kuvaa varsin käytännönläheisesti ja ymmärrettävästi sitä, mihin kristityt uskovat ja miten he elävät. Lewis esittelee joitakin keskeisiä opinkohtia, ja pyrkii kääntämään ne ymmärrettävään muotoon. Samoin Lewis käsittelee joitakin valitsemiaan aiheita koskien kristillistä etiikkaa. Lewis ei käy tyhjentävästi kaikkea kristillistä oppia tai etiikkaa läpi, vaan valitsee ainakin omasta mielestään keskeisimmät asiat ja eettisistä kysymyksistä hän käsittelee etenkin sellaisia aiheita, joista on käyty tuona aikana debattia, ja joista on todennäköisesti ollut eniten erimielisyyksiä kristittyjen ja muiden ihmisten välillä (kuten tänäkin päivänä, aiheet ovat seksuaalimoraali ja kristillinen avioliitto). Toki nimenomaan tästä valikoinnista Lewisia on kritisoitu, mutta ottaen huomioon, että Lewis oli anglikaani, on ymmärrettävää, ettei hän päätenyt kristinuskon ydintä kuvatessaan käsittelemään esimerkiksi pyhimyksiä koskevia oppeja. Ongelma ei siis niinkään ole se, mitä Lewis teoksessaan sanoo ja mitä hän jättää sanomatta, vaan se, että teoksen nimi on *Mere Christianity* ja se, että tämä käsite Lewisin kirjoituksissa tarkoittaa kristinuskoa "sellaisena kuin se on ymmärretty kaikkialla kaikkien keskuudessa." Nimi myös luo sellaisen mielikuvan, että kristinusko on juuri sitä, mitä Lewis teoksessa kuvaa, ja kaikki sen ulkopuolinen opillinen tai liturginen toiminta on turhaa ja ylimääräistä, vaikka Lewis ei näin ajatellut. Esimerkiksi nimi "Johdanto kristinuskoon" olisi voinut olla vähemmän provosoiva, sillä silloin kirjan ulkopuoliset asiat olisivat jääneet neutraalimpaan valoon. Joka tapauksessa apologeettisena teoksena *Mere Christianity* merkitys on ollut suuri.

Vaikka 'pelkkä kristinusko' käsitteenä onkin kiistanalainen, olen tässä tutkimuksessa tutkinut nimenomaan sitä, miten Lewis sen ymmärtää. Yksi tapa määritellä pelkkä kristinus-

ko, on määritellä se sen vastakohtaan tai vastavoiman avulla. Pelkkä kristinusko on ennen kaikkea vastakohta 'vesitetylle kristinuskolle', eli modernistiselle ja liberaalille tulkinnalle kristinuskosta, josta Lewisin mukaan on poistettu ihmeet ja nykyihmisen järkeä loukkaavat opit. 'Pelkkä kristitty' sen sijaan uskoo yliluonnolliseen ja esimerkiksi sellaisiin kristillisiin opinkohtiin kuin "luomiseen, inkarnaatioon, ylösnousemukseen, toiseen tulemiseen ja neljään viimeiseen asiaan".¹⁷⁵ Pelkkä kristinusko on siis perinteisiin kristillisiin oppeihin pohjautuvaa ja tuonpuoleiseen todellisuuteen uskovaa kristillisyyttä. Pelkkiä kristittyjä löytyy pitkälti kaikista tunnustuskunnista, samoin kuin kaikista tunnustuskunnista voi löytyä myös 'vesitetyn kristinuskon' edustajia.

Tässä tutkielmassa olen lähestynyt Lewisin käsitystä kristinuskon ytimeä kutakuinkin yllä mainituista keskeisistä opinkohdista käsin. Ensimmäisessä pääluvussa käsittelin luomista, syntiä ja syntiinlankeemusta sekä moraalilakia, jotka Lewisin ajattelussa muodostavat ongelman, johon kristinusko tarjoaa vastausta. Luominen ja syntiinlankeemus ovat Lewisin mukaan kertomuksia, jotka selittävät, miten tapahtumat ovat saattaneet mennä. Lewis ei siis ajattele, että luominen olisi välttämättä tapahtunut kuudessa päivässä tai syntiinlankeemus hedelmää syömällä. Luominen ja syntiinlankeemus ovat todella tapahtuneet, mutta se, miten ne tarkalleen ovat tapahtuneet, on epäselvää. Lewis ajattelee, että Jumala on luonut maailman ja ihmiset siksi, että hän halusi luoda ikuisia henkiä. Ikuisten henkien luominen vaati kuitenkin myös materiaalisen maailman luomista. Luomisen päämääränä oli, että nämä luodut olennot eläisivät yhteydessä Jumalaan ja tulisivat Jumalan Pojan kaltaisiksi ja kokisivat ikuista iloa.

Syntiinlankeemuksessa keskeinen asia oli ylpeys. Ihminen halusi tulla toimeen omillaan, eikä enää antautunutkaan Jumalalle. Lankeemuksen myötä ihminen muuttui erilaiseksi kuin millaiseksi Jumala oli luonut sen. Ihmiskunnasta tuli taipuvainen syntiin. Kuitenkin ihmiset tietävät ja tuntevat moraalilain olevan olemassa, ja tämä moraalilaki painostaa ihmisiä. Se vaatii ihmisiä toimimaan tietyllä tavalla, mutta kukaan ihminen ei silti kykene sitä noudattamaan.

Tällaiseen ongelmaan kristinusko tarjoaa vastausta. Yksi Kolmiyhteisen Jumalan persoonista, Jumalan Poika syntyi ihmiseksi. Jumalan Poika eli Jeesus Kristus, joka oli Jumala tuli ihmiseksi. Hän sovitti ihmiskunnan synnit kuolemalla ristillä. Sovitus oli mahdollista, koska Jumalana Kristus kykeni täyttämään lain ja ihmisenä hän saattoi toimia ihmisten puolesta. Kristuksessa luotu ihminen tuli täydellisesti osalliseksi Jumalan ikuisesta elämästä. Tämä ikuinen ja luomaton elämä eli *Zoe* leviää "hyvän tartunnan" kautta. Olemalla lähellä

¹⁷⁵ FCC, 421.

Kristusta ihminen tulee osalliseksi ikuisesta elämästä. Myös kaste, ehtoollinen ja usko ovat pelastuksen kannalta tärkeitä asioita.

Toisessa pääluvussa käsittelin lisäksi Taivasta ja Helvettiä. Lewis näkee nämä kaksi asiaa olemassaolon ääripäinä. Helvetissä olemassaolo vähenee ja vaipuu lähes olemattomuuteen. Tietyllä tapaa Helveti ei näytä olevan edes mikään paikka, vaan se on vankila, joka löytyy täysin itseensä kääpetyneen ihmisen sisältä. Taivaassa puolestaan olemassaolo täydellistyy ja muuttuu konkreettisemmaksi, sillä Taivaassa ihminen on Jumalan – olemassaolon lähteen – luona. Mielenkiintoisesti Lewis näkee tämänpuoleisen ja tuonpuoleisen maailman aika saumattomasti. Lewis ajattelee, että Helvettiin joutuneelle tämä maailmakin oli jo Helvetin aluetta ja Taivaaseen pääsevälle tämä maailma oli jo Taivaan seutua. Ihminen on jo tämän elämän aikana jokaisen moraalisen valintansa myötä jatkuvasti muuttumassa kohti helvetillistä tai taivaallista olentoa. Lopulta on syytä muistaa, että Helveti ei ole ainoastaan, eikä välttämättä edes ensisijaisesti rangaistuspaikka ihmiselle, vaan se on itse asiassa juuri sitä, mitä sinne päätyvä haluaakin. Jumala antaa ihmisen olla. Taivaassa puolestaan luomisesta alkanut matka saavuttaa päämääränsä. Ihminen on yhteydessä Jumalaan ja saa kokea ikuista iloa. Toisaalta Lewis pitää mahdollisena, että vielä Taivaassakin ihmiset jatkavat täydellistymistään.

Viimeisessä pääluvussa käsittelin kristityn elämää. Kristityn ensimmäinen askel on pukeutua Kristukseksi, eli asettua hänen asemaansa ja kutsua Jumalaa Isäksi. Ihmisen tulee sitten pyrkiä matkimaan Kristusta. Tärkeintä ei kuitenkaan ole yksittäiset hyveelliset teot, vaan muuttuminen hyveelliseksi ihmiseksi. Tämä ei kuitenkaan tapahdu ihmisen omin voimin. Pyrkiessään toimimaan kuten Kristus, ihminen itse asiassa huomaakin olevansa läpeensä syntinen. Tällöin Jumala voi auttaa ihmistä. Vain Jumala voi muuttaa ihmisen. Muutoksen päämäärä on ihmisen muuttuminen täydelliseksi, mutta muutos ei tule valmiiksi tässä elämässä, ja kuten yllä kävi ilmi, muutos saattaa jatkua vielä Taivaassa.

Kristityn elämässä sekä usko että järki ovat tärkeitä. Ne eivät ole toistensa kilpakumppaneita vaan toimivat yhdessä. Uskon avulla pidetään kiinni niistä asioista, jotka järki on hyväksynyt. Uskon apua tarvitaan esimerkiksi silloin, kun ahneus sumentaa järjenkäyttöä. Usko on Lewisin mukaan siis toisaalta tiettyjen uskoa koskevien väitteiden totena pitämistä ja niissä pysymistä, mutta se on lisäksi ja ennen kaikkea henkilökohtaista Jumalaan luottamista ja oman syntisyyden näkemistä.

Lopuksi käsittelin ikuista elämää, mutta eri näkökulmasta kuin silloin, kun käsittelin Taivasta ja Helvettiä. Käsittelin ikuista elämää siitä näkökulmasta, miten se käytännössä vaikuttaa kristityn elämään tämänpuoleisessa maailmassa, ja kuinka ikuisen elämän toivo

oikeastaan määrittää kristinuskoa ja Lewisin ajattelua. Ensinnäkin, mikäli elämä on ikuista, on syytä pyrkiä kohti Taivasta. Toiseksi erilaiset asiat ja esimerkiksi moraaliset valinnat saavat erilaista painoarvoa riippuen siitä, onko elämä ikuista vai kestääkö se vain rajatun ja verrattain lyhyen ajan. Kolmantena, ilman ikuista elämää ja toivoa siitä ei ole mitään järkeä edes olla kristitty. Jos kristinusko opettaa, että Jumala on luonut ihmiset elämään hänen lähellään kien ikuista iloa, ja jos Jumala on valmistanut ihmisille pelastuksen Kristuksen kuoleman kautta, jotta nämä voisivat päästä Taivaaseen Jumalan luo, jonne heidät on tarkoitettukin, niin tällöin ikuisen elämän odottaminen on juuri se, mitä kristityn tulee tehdä. Kaikissa näissä käsitellyissä kohdissa taustalla näkyy siis ikuisen elämän toivo. Itse näen ikuisen elämän Lewisin ajattelun strukturoivana periaatteena, johon kaikki liittyy.

Näin ollen Lewisin käsitys kristinuskon ytimeä näyttäisi perustuvan perinteiseen kristinuskon tulkintaan, jonka pohjalla on varhaisen kirkon uskontunnustukset. Ikuisen elämän toivo on keskeisellä paikalla, eikä ilman sitä kristinuskossa ole järkeä. Ikuinen Jumala ja Jumalan ikuinen elämä on maailmankaikkeuden taustalla ja se on myös kaikkien ihmisten päämäärä, joskaan ei niin, että kaikki lopulta sulautuisi Jumalaan ja muuttuisi samanlaiseksi, vaan niin, että jokainen, joka siihen suostuu, tulee lopulta täydelliseksi ja persoonalliseksi, sellaiseksi kuin Jumala on jokaisen ihmisen tarkoittanut.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lyhenteet

FCC = *Faith, Christianity and the Church*

GD = *The Great Divorce*

MC = *Mere Christianity*

PP = *The Problem of Pain*

Lähteet

Lewis, Clive Staples (2001). *The Great Divorce*. New York: HarperCollins Publishers. (Alkuperäisjulkaisu 1946).

(2001). *The Problem of Pain*. New York: HarperCollins Publishers. (Alkuperäisjulkaisu 1944).

(2002). *Essay Collection : Faith, Christianity and the Church*. Lesley Walmsley (toim.). London: HarperCollins Publishers.

(2012). *Mere Christianity*. Lontoo: William Collins. (Alkuperäisjulkaisu 1952).

Kirjallisuus

Aristoteles (1997). *Politics of Aristotle*. Kääntänyt Peter L. Phillips Simpson. Chapel Hill & Lontoo: The University of North Carolina Press.

Boethius (2008). *The Consolation of Philosophy*. Kääntänyt David R. Slavitt. Cambridge, Massachusetts & Lontoo: Harvard University Press.

Brazier, P. H. (2013). *C.S. Lewis—On the Christ of a Religious Economy, 3.1 : I. Creation and Sub-Creation*. Eugene: Pickwick Publications. (E-kirja).

Clarke, Richard L.W. (2017). ”The Neo-Platonic Christianity of C.S. Lewis.” *Sehnsucht: The C.S. Lewis Journal*, 2017, Vol. 11 (2017), pp. 29-62. Wipf and Stock.
<https://www.jstor.org/stable/10.2307/48579653>

Dante Alighieri (1984) *Paradiso*. Kääntänyt Allen Mandelbaum. Digital Dante Edition. Columbia University libraries.

Duriez, Colin (2000). *The C. S. Lewis Encyclopedia : A Complete Guide to His Life, Thought, and Writings*. Wheaton, IL: Crossway Books.

Fiddes, Paul S. (2010) ”On Theology” teoksessa *Cambridge Companion to C.S. Lewis*, Part II Robert MacSwain & Michael Ward (toim.). Cambridge: Cambridge University Press. (E-kirja).

Jolkkonen, Jari (2007). *Systemaattinen analyysi tutkimusmetodina*. Joensuun Yliopisto.

- Kawano, Roland M. (1976). "C.S. Lewis and the Great Dance". *Christianity and Literature*, Vol. 26, No. 1 (1976), pp. 20-38. The Johns Hopkins University Press.
<https://www.jstor.org/stable/26290064>
- Keeble, N.H. (1981). "C.S. Lewis, Richard Baxter and "Mere Christianity"." *Christianity and Literature*, Vol. 30, No. 3 (1981), pp. 27-44. The Johns Hopkins University Press.
<https://www.jstor.org/stable/44314336>
- Lepojärvi, Jason (2015). *God is love, but love is not God: Studies on C.S. Lewis's Theology of Love*. Helsingin Yliopisto.
- MacSwain, Robert (2010). "Introduction", teoksessa *Cambridge Companion to C.S. Lewis*, Robert MacSwain & Michael Ward (toim.). Cambridge: Cambridge University Press. (E-kirja).
- Manley, David (1998). "Shadows that Fall: The Immanence of Heaven in the Fiction of C.S. Lewis and George MacDonald", *North Wind: A Journal of George MacDonald Studies* Vol. 17. St. Norbert College.
- McGrath, Alister E. (2014). *The Intellectual World of C.S. Lewis*. Chichester, England: Wiley-Blackwell. (E-kirja).
- Noll, Mark A. (2002). "C.S. Lewis's "Mere Christianity" (the Book and the Ideal) at the Start of the Twenty-first Century." *VII: Journal of the Marion E. Wade Center*, Vol. 19 (2002), pp. 31-44. Marion E. Wade Center, Wheaton College.
<https://www.jstor.org/stable/45296964>
- Pearce, Joseph (2013). *C. S. Lewis and the Catholic Church*. Charlotte, North Carolina: Saint Benedict Press. (E-kirja).
- Pseudo-Dionysios (1899). *The Celestial Hierarchy*. Kääntänyt John Parker.
https://www.tertullian.org/fathers/areopagite_13_heavenly_hierarchy.htm
- Vainio, Olli-Pekka (2017) "Reason and Imagination in the Thought of C.S. Lewis". Teoksessa Appelqvist, Hanne ja Dan-Johan Eklund (toim.) *The origins of religion : perspectives from philosophy, theology, and religious studies*. Helsinki: Luther-Agricola Society.
- (2020). "How Boethius Influenced C. S. Lewis". Lynchburg: Evangelical Theological Society, 63(1), 161–172.
- Vanhoozer, Kevin J. (2010). "On Scripture", teoksessa *Cambridge Companion to C.S. Lewis*, Robert MacSwain & Michael Ward (toim.). Cambridge: Cambridge University Press. (E-kirja).
- Wilson, A. N. (1990). *C.S. Lewis: A Biography*. London: Collins.